

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Hariduskorraldus

Monika Peetsmann, Meeri Kuustemäe

KARJÄÄRIÕPPE JA ERIEALISTE PEDAGOOGIKA RAKENDAMINE I JA II
KOOLIASTMES LIITKLASSIÕPETAJATE NÄITEL

Magistritöö

Juhendajad: Mario Mäeots, Ph.D.

Maria Jürimäe, MA

Virve Kinkar, MA

Tartu 2018

Karjääriõppe ja erialiste pedagoogika rakendamine I ja II kooliastmes liitklassiõpetajate näitel

Resümee

Käesoleva magistrیتöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas liitklassiõpetajad rakendavad I ja II kooliastmes karjääriõpet ja erialiste pedagoogikat ning millised on liitklassiõpetajate ootused karjääriteemalistele õppematerjalidele. Uurimise läbiviimisel kasutati kombineeritud uurimust, mis oli suuremas osas kvantitatiivne. Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi ankeet ja intervjuu. Uuringus osales I ja II kooliastme 71 liitklassiõpetajat ja nendest 10 liitklassiõpetajat osalesid intervjuul. Uurimuse tulemustest selgus, et liitklassiõpetajate hinnangul on karjääriteemade käsitlemine oluline. Liitklassiõpetajatel on erinevad arusaamad karjääriõppe mõistest. Liitklassiõpetajad kasutavad õpetades enamasti osaliselt üleklassilist õpetamist ning väga vähesed kasutavad kogu klassi kaasamist. Liitklassiõpetajad vajavad endi hinnanguil karjääriteemade läbiviimiseks õppematerjale ja koolitusi, mis toetavad nii ainealaste kui karjääriteemade lõimingut. Uurimuses osalenute hinnanguil peaksid karjääriteemalised õppematerjalid sisaldama enim õppemänge ja rollimänge.

Märksõnad: karjäär, karjääriõpe, erialiste pedagoogika, liitklass, I ja II kooliaste

Abstract

Career education and various age pedagogy implementation in first and secondary school as an example of combined class teachers

The aim of this thesis was to find out how combined class teachers implement career education and various age pedagogy in first and secondary school and which expectations they have on handbooks containing career education. To achieve this aim researchers carried out a combined study which included a questionnaire and 10 interviews. The questionnaire was completed by 71 combined class teachers and 10 of them were interviewed. The study revealed that combined class teachers think that career education is important, although they define career education differently. Combined class teachers often teach the whole class at the same time but they don't always include everyone in class. Combined class teachers think they need more instructive materials and training, which support them in integrating career education to other subjects. The study participants believe that career education handbooks need to contain educational games and role plays.

Keywords: career, career education, various age pedagogy, combined class, first and secondary school

Sisukord

Sissejuhatus	5
Karjääriõpe ja läbiv teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”	7
Karjääriõppe käsitlemine I ja II kooliastmes.....	11
Õppijate arengu arvestamine karjääriõppe läbiviimisel	14
Karjääriõppe lõimingu võimalused ainevaldkondadega	15
Erialiste pedagoogika	16
Karjääriteemaliste õppematerjalide koostamine	18
Karjääriõppe ja erialiste pedagoogika uurimused	20
Uurimuse probleem, eesmärk ja uurimisküsimused.....	21
Metoodika	23
Protseduur.....	23
Valim	25
Mõõtvahendid.....	27
Ankeet.	28
Intervjuud õpetajatega.....	28
Uurimisinstrumentide reliaablus	29
Andmete töötlemine	29
Tulemused	30
Kuidas liitklassiõpetajad mõistavad karjääriõpet?	31
Kuidas I ja II kooliastme liitklassiõpetajad käsitlevad karjääriteemasid ainetundides?	34
Millised on I ja II kooliastme liitklassiõpetajate soovitud karjääriteemaliste õppematerjalide loomisele?	40
Kuidas rakendavad I ja II kooliastme liitklassiõpetajad erialiste pedagoogika metoodikat?	43
Arutelu	49
Kuidas liitklassiõpetajad mõistavad karjääriõpet?	49
Kuidas I ja II kooliastme liitklassiõpetajad käsitlevad karjääriteemasid ainetundides?	51
Millised on I ja II kooliastme liitklassiõpetajate soovitud karjääriteemaliste õppematerjalide loomisele?	52
Kuidas rakendavad I ja II kooliastme liitklassiõpetajad erialiste pedagoogika metoodikat?	53
Soovitused ja piirangud.....	54
Tänu sõnad.....	55
Autorsuse kinnitus.....	55
Kasutatud kirjandus	56

Lisa 1. Õppija karjääri kujundamise pädevuste arendamine õppeprotsessis:

Õpitulemused. Põhikooli I aste. (SA Innove, 2017).....	61
Lisa 2. Tabel 2. “Elukestva õppe ja karjääri planeerimise” rakendamise võimalusi (Põhikooli riiklik õppekava, 2018).	63
Lisa 3. I kooliastmes taotletavad üldpädevused (Põhikooli riiklik õppekava, 2018).....	65
Lisa 4. Üldpädevuste kirjelduste ja läbiva teema õpitulemuste lõiming. (Tartu Ülikooli Haridusteaduste instituut, s.a.)	67
Lisa 5. Ankeedi vastuste tulemuste joonised.....	68
Lisa 6. Ankeedi ja intervjuu küsimused.	77
Ankeedi küsimused	77
Intervjuu küsimused	83
Lisa 7. Intervjueeritavate vastused.....	84
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	88

Sissejuhatus

Hariduse eesmärk on õpilasi valmistada ette tulevikuks (Harkins, 2000). 21. sajandil ei tähenda karjäär enam ühesuunalist alt üles liikumist vaid mõiste karjäär koosneb lisaks haridustest, elukutse valikust ka töötamisest ja eneseteostusest ning elukestvast õppest (Karjääriinfo- ja nõustamine, s.a.; Kreegimäe, 2011). Karjääriõpe sisaldab endas nii teoreetilisi kui praktilisi komponente, mille eesmärgiks on arendada inimeses karjääri kujundamiseks vajalikke pädevusi (teadlikkust iseendast, oma võimetest ja võimalustest; teadmised elukutsetest; õppimisvõimalustest ja töömaailmast) ja hoiakuid, et võimaldada inimesel teadlikult siseneda töömaailma ning teha teadlikult karjääriotsuseid kogu elu vältel (Karjääriõpe, s.a).

Väga oluline on karjääriõppe läbiviimisel lähtuda õppekavast (Harkins, 2000). Karjääriõppe teemasid tuleb lähtuvalt põhikooli riiklikust õppekavast käsitleda läbiva teemana ainetundides (Põhikooli riiklik õppekava, 2018). Käesolevas magistritöös käsitlevad magistritöö autorid mõisteid “karjääriõpe” ja “elukestev õpe ja karjääri planeerimine” ühe mõistena.

SA Innove karjääri- ja nõustamisteenuste arenduskeskus (Kitsing et al. (Koost.), 2013) tõi välja, et koolide siseselt võiks 80% õpetajatest olla läbinud karjäärialaseid koolitusi ning tunda endid karjääriteemade käsitlemisel pädevalt. Kuid kui paljud liitklassiõpetajad tegelikult tunnevad end pädevalt karjääriteemade käsitlemisel? Kui paljud liitklassiõpetajad on osalenud karjääriõppe koolitustel? Kas on uuritud I kooliastmes karjääriteemade käsitlemist?

Karjääriõppe mõjususe uuringus (2014) on välja toodud, et mida varem on õpilased kokku puutunud karjääriõppega, seda edukamad on nad edasises elus ja õpingutes. Õpilased pärast haridustee läbimist suunduvad kohe töömaailma, kus neil tuleb ujuda või uppuda (Wood & Kaszubowski, 2008). Koolis õpitu peaks toetama õpilase arengut nii, et temast saaks vastutustundlik ühiskonna liige, kes tuleb toime igapäevaeluga ning suudab valida endale oma huvidest lähtuvalt õpitee (Kinkar, 2010b). Elu jooksul saadud info ja kogemus aitab hiljem erialavalikul ja tööotsingul. Oluline on olla aktiivne, paindlik, loominguline ja avatud (Amunson & Poehnell, 2011).

Kristi Lõbu (2010) julgustab oma lõputöös liitklassiõpetajaid tundides ühiseid teemasid leidma ning kaasama kõiki õpilasi. Karjääriõppe läbiviimisel tuleb õpetajal valida

õpilasele ea- ja asjakohased meetodeid, mis innustaksid õpilasi tundma huvi tuleviku vastu (Kinkar, 2010).

Liitklassiõpetajad koostavad suurem osa õppematerjale ise, kuna spetsiaalselt liitklasside jaoks koostatud õppematerjale ei ole saadaval (Lõbu 2010). Magistritöö autoritele teadaolevalt ei ole Eestis varem spetsiaalselt koostatud I kooliastmele karjääriteemalisi õppematerjale. Samas on Põhikooli riiklikus õppekavas (2018) välja toodud, et põhikoolil tuleb tagada karjääriteenuste kättesaadavus ning läbivat teemat: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” tuleb käsitleda igas kooliastmes. Nimetatud läbiva teema käsitlemine õppetegevuses soodustab õpilastes teadvustatud ja põhjendatud karjääriotsuste langetamist (Lehtsalu & Pill, 2010).

Kristi Lõbu (2010) on välja toonud, et riiklikul tasemel tuleb pöörata suuremat tähelepanu liitklassidele ning luua näiteks veebiportaal, kus liitklassiõpetajatel on võimalus omavahel jagada materjale ja kogemusi. Magistritöö autorid tegelevad magistritöö väliselt liitklassiõpetajate kogukonna ja liitklassiõpetajatele suunatud veebiportaali loomisega.

Eelpool välja toodule toetudes on meie magistritöö eesmärgiks välja selgitada, kuidas liitklassiõpetajad rakendavad I ja II kooliastmes karjääriõpet ja erialiste pedagoogikat ning millised on liitklassiõpetajate ootused karjääriteemalistele õppematerjalidele.

Erinevates allikates on välja toodud nimetatud valdkonna pädevused, mis tuleb õpilastel omandada I kooliastme lõpuks. Magistritöö autoritele teadaolevalt ei ole Eestis varem uuritud, kuidas rakendatakse karjääriõpet ja erialiste pedagoogikat I ja II kooliastmes.

Käesoleva töö ülesehitus on järgnev. Esmalt antakse ülevaade karjääriõppe ja läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” olemusest Eestis. Seejärel kirjeldatakse karjääriõppe käsitlemist I ja II kooliastmes ning õppijate arengu arvestamist karjääriõppe läbiviimisel. Neljandana kirjeldatakse karjääriõppe lõimingu võimalusi ainevaldkondadega. Viiendaks tutvustatakse põgusalt erialiste pedagoogika põhimõtteid ja tunni ülesehitust. Kuuendaks kirjutatakse karjääriteemaliste õppematerjalide koostamist. Käesolevas magistritöös tuuakse välja ka varasemalt läbi viidud uurimusi karjääriõppe ja erialiste pedagoogika teemadel. Töö lisadest on leitav uuringu ankeedi küsimused ning intervjuu küsimused. Lisaks on lisades välja toodud uurimuste tulemuste joonised, tabelid ja intervjuueeritavate väited, mis olid magistritöö autorite hinnanguil olulisemad.

Karjääriõpe ja läbiv teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”

Põhikooli riiklikus õppekavas (2018) on käsitletud karjääriõpet nii läbiva teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” kui ka valikainena “karjääriõpetus”. Lisaks nimetatud läbivale teemale ja karjääriõppele koosneb karjääriõpe koolis veel lõimitud karjäärinõustamisest ja karjääriinfovahendamise teenustest (Lehtsalu, 2010). Õppe- ja karjäärinõustamise eesmärk on vähendada noorte haridustee katkestamise tõenäosust (HTM, 2017).

Karjääriõppe temaatikaga tuleb tegeleda kõikides põhikooli kooliastmetes (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2018). Kaasa arvatud I kooliastmes. Õpilastele tuleb kooli normaalse osana tutvustada töömaailma ja karjääri võimalusi (Wood & Kaszubowski, 2008). Türgis läbiviidud uurimuses rõhutati, et õppekava ettevalmistamisel tuleb arvestada järgnevaga: õppida töömaailma ja iseennast tundma, avastada oma andeid, arendada vastutustunnet, planeerida tulevikku, luua sild kooli ja töömaailma vahel (Briddick, Sensoy-Briddicka & Savickas, 2018).

Karjääriõpe tuleb lõimida kogu õppetegevusega (Kinkar, 2010b). Väga oluline on, et õpilased saaksid arendada karjääri planeerimiseks vajalike baastadmisi ja oskusi õpingute osana juba üldhariduskoolis (Lehtsalu, 2010). Karjääriõpe võimaldab õpilastel ühildada akadeemilisi saavutusi oma tulevase eluga (Welde, Bernes, Gunn & Ross, 2016). Mida varem õpilased alustavad karjääriõppega, seda motiveeritumad on nad õpingutes, kuna nad teavad, miks nad midagi õpivad (Liu, McMahon & Watson, 2014).

Karjääriõppe läbiviimine on kirjas iga kooli õppekavas ja osades koolides töötab karjäärispetsialist, kes toetab karjääriõppe läbiviimist haridusasutuses (Kreegimäe, 2011). Karjääriõpet iseloomustab info ja allikate rohkus ja mitmekesisus (Kinkar, 2010). Kui koolis puudub toetav karjäärispetsialist, siis on kõikide aineõpetajate ühine ülesanne tagada läbiva teema rakendamine (Kreegimäe, 2011). Karjääriõppe läbiviimine eeldab, et kõik õpetajad teadvustavad karjääri teemasid ja teevad koostööd (Kabur, 2013). Karjääriõppe kvaliteediraamatus soovitatakse koostada karjääriteenuste korralduskava, mida tuleb iga aasta alguses üle vaadata, täiendada ja uuendada ning aasta lõpus analüüsida tehtut (Kreegimäe, 2011). Karjääriteenuste korralduskava koostamise ja hindamise põhimõtetega on võimalik

tutvuda Rajaleidja kodulehel: http://www.rajaleidja.ee/public/Microsoft_Word_-_Karjaariteenuste_korraldus_ylldhariduskoolis_18_04_2012.pdf.

Eestis tegutsev SA Innove on koostanud (2016) karjääri kujundamise pädevuste mudeli, mis on kooskõlastatud riikliku õppekavaga ja mis on karjääriõppe läbiviimiseks alusdokument. Karjääri kujundamise pädevuste mudel koosneb neljast põhivaldkonnast: eneseteadlikkuse arendamine; võimaluste uurimine; planeerimine ning tegutsemine (SA Innove, 2017). Igal põhivaldkonnal on olemas oma alavaldkonnad. Järgnevas lõigus, pärast tabel 1., on lühidalt avatud karjääri kujundamise pädevuse põhivaldkonnad ja nende olulisus. Tabel 1. on esitatud karjääri kujundamise pädevuste kirjeldus (2017), mis on koostatud SA Innove poolt ja mille väljatöötamist ja rakendamist koordineeris Mare Lehtsalu.

Eneseteadlikkuse valdkonna oskused on järgmised: eneseanalüüsioskus, positiivse enesehinnangu loomise ja säilitamise oskus, enda motiveerimise oskus, probleemilahendamise oskus ja õpioskus (SA Innove, 2017). Põhikooli lõpetajad on harva kokku puutunud eneseanalüüsiga ning neil on raskusi enda tugevuste ja puuduste nimetamisega (Kriisa, 2010). Karjääriõpe algkoolis on suunatud parandamaks õpilaste eneseteadlikkust (Harkins, 2001). Isikuomaduste tundmaõppimisel saab õpilane oma enesehindamisele tagasisidet kaaslastelt (Kinkar, 2010). Täites individuaalselt töölehti, on õpilastel võimalik analüüsida ennast ja hoida oma privaatsust (Kinkar, 2010).

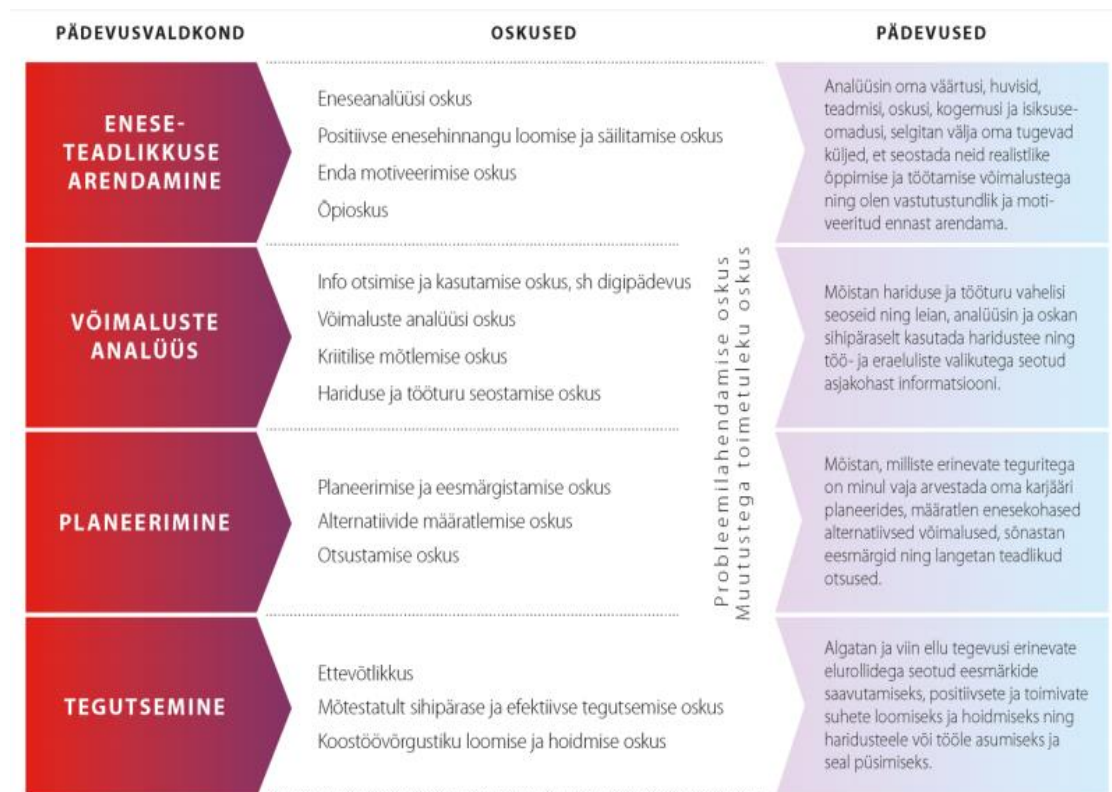
Võimaluste analüüsi valdkonna oskused on järgmised: info otsimise- ja kasutamise oskus (sh digipädevus), võimaluste analüüsi, probleemilahendamise, kriitilise mõtlemise ja hariduse ja tööturu seostamise oskused (SA Innove, 2017). Eneseteadlikkuse ja võimaluste analüüsi valdkonnas on mõlemal esindatud probleemilahenduse oskus. Elus hakkama saamiseks on vaja inimestel osata leida informatsiooni ja hinnata seda kriitiliselt (Pärs, 2010). Õpetaja ülesanne on suunata õppijaid infoallikatest õppima ning õpitut hindama ja analüüsima näiteks suunates õpilasi tutvuma www.rajaleidja.ee keskkonnaga arvutiõpetuse (informaatika) tunnis, et õppijad õpiksid leitavat infot sünteesima (Kinkar, 2010).

Tabel 1. Karjääri kujundamise pädevuste kirjeldus (SA Innove, 2017)

Pädevus	Pädevuse kirjeldus
Eneseteadlikkuse arendamine Õppija analüüsib oma väärtusi, võimeid, huvisid, teadmisi, oskusi, kogemusi ja isiksuseomadusi, selgitab välja oma tugevad küljed, et seostada neid realistlike õppimise ja töötamise võimalustega ning on vastutustundlik ja motiveeritud ennast arendama.	1.1 Eneseanalüüsi protsessi, komponentide, vahendite ja võimaluste tundmine.
	1.2 Enese tundmaõppimine läbi teadliku ja eesmärgistatud eneseanalüüsi. Eneseanalüüsisioskuste arendamine.
	1.3 Positiivse minapildi ja enesehinnangu kujundamine ja hoidmine.
	1.4 Elukestvas ja koostöises õppes osalemist toetavate õpioskuste arendamine ja motivatsiooni hoidmine.
Võimaluste analüüs Õppija mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning leiab, analüüsib ja oskab sihipäraselt kasutada haridustee ning töö- ja eraeluliste valikutega seotud asjakohast informatsiooni	2.1 Töömaailma muutuste, tööturu üldise olukorra ja tulevikuprognoside ning erinevate ameti- ja kutsealade tegevuste tundmine.
	2.2 Hariduse ja tööturu vaheliste seoste mõistmine ning õppimisvõimalustega seotud infoallikate tundmine.
	2.3 Enese vajadusest tuleneva haridus- ja töömaailma info kasutamine lühi- ja pikaajalise haridustee ja tööelu kavandamiseks.
Planeerimine Õppija mõistab, milliste erinevate teguritega on tal vaja arvestada oma karjääri planeerides, määratleb enesekohased alternatiivsed võimalused, sõnastab eesmärgid ning langetab teadlikud otsused.	3.1 Karjääri disainimise ¹ ja juhtimise olemuse ja põhimõtete mõistmine ning oma eraelulisele ja tööalasele karjäärile tähenduse loomine.
	3.2 Oma haridustee jätkamise ja/või tööalase rakenduse alternatiivsete võimaluste määratlemine, seostades ameti-, kutse- või erialanõudeid eneseanalüüsi tulemustega.
	3.3 Üldiste sihtide seadmine ning lühi- ja/või pikaajalise tegevuskava välja töötamine oma isiklike ning haridus-, kutse- ja ametialaste eesmärkide saavutamiseks.
Tegutsemine Õppija algatab ja viib ellu tegevusi erinevate elurollidega seotud eesmärkide saavutamiseks, positiivsete ja toimivate suhete loomiseks ja hoidmiseks ning haridusteele või tööle asumiseks ja seal püsimiseks.	4.1 Tööturгу reguleerivate õigusaktide ning töötamise ja tööotsimise võimaluste tundmine.
	4.2 Kandideerimine õpingutele ja/või tööle, sh vabatahtlikuna töötamisega, vahetusõpilaseks olemisega, huvialaga seonduvalt.
	4.3 Praktilise õpi- ja töökogemuse omandamine, vajadusel oma käitumise, harjumuste, eesmärkide ja tegevuste korrigeerimine.

Planeerimise valdkonna oskused on järgmised: planeerimise ja eesmärgistamise, alternatiivide määratlemise, muutustega toimetuleku ja otsustamise oskus (SA Innove, 2017). Tegutsemise valdkonna oskused on järgmised: ettevõtlikus, mõtestatult sihipärase ja efektiivse tegutsemise oskus, koostöövõrgustiku loomise ja hoidmise oskus ning muutustega toimetulemise oskus (SA Innove, 2017). Planeerimise ja tegutsemise valdkonnas on mõlemas välja toodud muutustega toimetulemise oskus. Oluline on, et õpilane tajuks õppeprotsessi kõikide meeltega ja tal oleks piisavalt aega analüüsimiseks (Kinkar, 2010). Õpitava seostamine igapäevaeluga võimaldab arendada õpilasel vastutustunnet (Kriisa, 2010). Karjääriõpe võimaldab õpilastel ühendada akadeemilise õppe tulevase eluga ja karjäärieesmärkidega (Harkins, 2000).

Õppe kavandamisel tasub alustada üldisemate teemadega (Kinkar, 2010b): isikuomadused; teadmised erinevatest kusealadest; oma tugevuste ja nõrkuste analüüs. Karjääriõpe ülesandeks on toetada õpilase minapildi arengut ning võimaldada õpilasel ennast analüüsida, tagada adekvaatset enesehinnangut ning soodustada oma teadmiste ja oskuste kasutamist lähtudes oma võimetest, huvidest ja oskustest (Pärs, 2010). Lisas 4. on võimalik tutvuda I kooliastmes taotletavate pädevustega (Põhikooli riiklik õppekava, 2018).

Joonis 1. Karjääri kujundamise pädevuste põhivaldkonnad. (SA Innove, 2017).

Karjääriõppe käsitlemine I ja II kooliastmes

Karjääriteemade käsitlemine juba algkoolis tagab õpilastele paremad eeldused põhikooli lõpetamiseks ja karjäärivalmiduse (Knight, 2015). I ja II kooliastmes karjääriteemade käsitlemisel tuleb teemad lõimida õppeainetega (Wood & Kaszubowski, 2008). Karjääriteemade rakendamiseks on võimalik kasutada järgmisi võimalusi: töövarjupäev, karjääripäev koolis, karjääriinfo koolis, ettevõtete külastus, infomessid, koostöö vilistlastega, tudengivarjupäev (Kreegimäe, 2011). Karjääripäevade läbiviimise põhieesmärk on laiendada õpilaste silmaringi ning tutvustada õpilastele hariduse ja töömaailma vahelist seost (Beale & Williams, 2000).

Tulemuslikkuse saavutamiseks tuleb arvestada, millised õppemeetodid toetavad õpilaste individuaalset arengut ja õpitulemuste saavutamist (Kinkar, 2010). Karjääriõpe vajab rohkem õppijakeskset ja individuaalset lähenemist (Lehtsalu, 2010). Õppemeetodid peavad toetama õpitulemuste saavutamist (Kriisa, 2010). Kogemuste põhine ja mänguline õppimine toetab õpilaste valmistumist tööellu (Harkins, 2000).

SA Innove (2017) karjääriteenuste keskuse poolt on koostatud õppija karjääri kujundamise pädevuste arendamise õppeprotsessi õpitulemused. Karjääri kujundamine on elukestev spiraalikujuuline protsess (Supper, 1990). Käesolevas magistritöös on välja toodud nimetatud pädevuste põhikooli I astme õpitulemused Lisa 1. Teiste kooliastmete õpitulemustega on võimalik tutvuda väljaandes: “Karjääri kujundamise pädevuste arengu toetamine 2016” (SA Innove, 2017).

Karjääriõppe läbiviimise eest vastutavad kõik õpetajad ning kuna karjääriõppe tegevusi viiakse koolis läbi erinevate isikute poolt, tuleb jälgida karjääriõppe tulemusi õpiväljundite kaudu (Kreegimäe, 2011). Õpiväljundite mõõtmiseks on võimalik kasutada näidistabelit, mille on välja töötanud SA Innove karjääriteenuste arenduskeskus (2017). Karjääriõppe teemade läbiviimisel on kasumlikum, kui neid teemasid tutvustab õpilastele õppinud spetsialist, kes on läbinud vajalikud koolitused (Kabur, 2013). Karjääriteemasid tuleks õpetada juba õpetajakoolituses (Welde et al., 2016).

Põhikooli riiklikus õppekavas (2018) on läbiva teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” kohta sätestatud järgmist:

“Elukestev õpe ja karjääri planeerimine - taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid.” (§14)

Põhikooli riikliku õppekava (2017) lisas 11. on valikõppeaine “Karjääriõpetuse” all välja toodud karjääriõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid ning õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes. Valikõppeaine alla ei ole käsitletud I ja II kooliastet.

Lisaks läbivate teemade kirjeldustele ning karjääriõpetusele on põhikooli riikliku õppekava (2018) ainevaldkondades välja toodud iga ainevaldkonna all läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” rakendamise võimalusi ja soovitusi. Lisas 2. on Tabelis 2. Ainevaldkondade kaupa välja toodud läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” rakendamise võimalusi, mis on lähtuvalt Põhikooli riikliku õppekava (2018) sisust koostatud. Lisas 3. on välja toodud Põhikooli Riiklikus õppekavas (2018) välja toodud I kooliastme taotletavad üldpädevused.

Juba esimeses kooliastmes õpib õpilane ennast tundma ja ennast analüüsima (Pärs, 2010). Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse (s.a.) keskuse poolt on koostatud läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” õpitulemused kooliastmete kaupa. Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi kodulehel (s.a.) on välja toodud ka läbiva teema “Elukestva õpe ja karjääri planeerimine” õpitulemuste hindamisvahendite all üldpädevuste kirjelduste ja läbiva teema õpitulemuste lõimingu joonis, millega on võimalik tutvuda Lisas 4. Järgnevalt on välja toodud I kooliastme läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” õpitulemused:

1. Iseloomustab ennast, kirjeldab oma positiivseid omadusi;
2. Kirjeldab oma unistusi ja elukutse-eelistusi, kelleks tahab tulevikus saada;
3. Osaleb tegevustes, mis võimaldavad ennast tundma õppida;
4. Omab esmaseid infootsimise oskusi;
5. Planeerib igapäevasteks tegevusteks oma aega ja järjestab tegevused tähtsuse järjekorras;
6. On kohusetundlik, peab antud lubadusi;
7. Tunneb huvi ümbritseva maailma vastu, tahab õppida;
8. Nimetab kodukohas esinevaid enimtuntud ameteid ja selgitab nende vajalikkust;
9. Teab, mis tööd tema vanemad teevad ja kirjeldab nende tööd.

I kooliaste on oluline aeg erinevate huvide, oskuste, võimete ja väärtuste kujunemiseks (Knight, 2015). Karjääriõpe läbiviimisel tuleb kindlasti kaasata algkooli (Wood & Kasubowski, 2008). Mitmed karjääriteoreetikud on rõhutanud algklasside õpilaste iga kui karjääri kasvuprotsessi olulist osa (Knight, 2015). Donald Super (1990) on märkinud, et I kooliaste on kasvustaadium, mis kujundab õpilase huve, hoiakuid ja vajadusi koos minapildiga. Eelpool kirjeldatud perioodi on Donald Superi järgi iseloomustatud kui õpilaste vajadust areneda mitmete erinevate dimensioonide kaudu.

Donald Superi (1990, viidatud Knight, 2015j) dimensioonid:

1. uudishimu – vajadus informatsiooni järele;
2. uurimine – uue info hankimine enda ja ümbritseva maailma kohta;
3. informatsioon – karjääriinfo hankimine ja kuidas sellele ligi pääseda;
4. võtmeisikud – lapse elus erinevate rollide ja käitumismudelite jälgimine ja imiteerimine;
5. kontrollikese (locus of control) – millisel määral laps usub, et tal on kontroll teda ümbritseva keskkonna ja oma tegevuse üle;
6. huvide kujunemine – arusaamine sellest, mis talle meeldib ja mis ei meeldi ja mille poolest ta teistest erineb;
7. aja perspektiivi teke – tuleviku orientatsiooni kujunemine ja mineviku ja oleviku mõju;
8. minapilt – indiviidi taju iseendast ja oma olukorrast;
9. plaanipärasus – arusaamine vajadusest omada plaani.

Eelpool kirjeldatud Donald Superi (1990, viidatud Knight, 2015j) dimensioone võib pidada karjääri kujunemise tee alguseks ja põhioskusteks, mis kujundavad positiivset minapilti ja võimet planeerida tulevikku. Õpilaste eneseteadlikkuse arendamine on väga oluline (SA Innove, 2017). Oluline on, et õpilased omandaksid karjääri planeerimiseks vajalikud algteadmised ja oskused koolis õpingute osana (Lehtsalu & Pilli, 2014).

Enesetõhususe omandamine ja tulemuse ootus on seotud erinevate tegevustega, karjääriga seotud huvide ja karjääripüüdluste kujundamine on algkooliõpilaste võtmeülesanded (Lent 2013, viidatud Knight, 2015j). Sotsiaalne kognitiivne karjääriteooria on lisaks veel seisukohal, et õpilased arendavad oskusi, jälgendavad eeskujusid ja jälgendavad võtmefigure teadlikkust oma võimetest läbi suhtlemise, vaatluse ja võtmefigure imiteerimise (Palladino Schultheiss & Stead, 2004, viidatud Knight, 2015j; Liu, McMahon & Watson, 2014). Rollimudelite kasutamine võib osutuda efektiivseks sekkumiseks, mis edendab õpilase karjääriuuringuid (Lent, 2013, viidatud Knight, 2015j).

Õppijate arengu arvestamine karjääriõppe läbiviimisel.

Karjääriõppe juures on väga suureks probleemiks, kui karjääriõppe läbiviimisel jäetakse kõrvale algkool (Wood & Kaszubowski, 2008). Lapse karjääri planeerimine algab juba lapse esimestel eluaastatel (Magnuson & Starr, 2000). I kooliastmes kujuneb välja õpilase suhtumine, huvid ja vajadused, mis mõjutavad tema edasist elu (Knight, 2015). Euroopa Liidu elukestva nõustamise resolutsioon soodustab igas vanuses isikute elukestvat õpet, et inimene teeks mõtestatud ametialaseid valikuid ja juhiks oma karjääri (Council Resolution on better integrating ..., 2008). Kunagi ei ole liiga vara, et alustada karjääriõppega (Magnuson & Starr, 2000; Liu, McMahon & Watson, 2014). Kuigi õpilased ei tee veel I kooliastmes karjäärivalikuid, siis karjääriteemade õpetamine toetab elukestvat õppimist (Knight, 2015). Mida varem õpilased puutuvad kokku erinevate ametitega õppeainete raames ja tutvuvad nende ametite erinevate külgedega, seda eneseteadlikumad on nende tulevaste töökohtade valikud (Lehtsalu, 2010). Õpilasi tuleb julgustada kooli igapäevase osana tutvuma erinevate ametitega ja töömaailma osadega (Wood & Kaszubowski, 2008). Meeles tuleb pidada, et õpilaste karjääri eelistused muutuvad seoses nende vanusega (Watson & McMahon, 2005).

Osade teadlaste arvates peaks karjääriõpe olema peamine koolituseesmärk, mitte õppeainetest eraldiseisev õpe (Wood & Kaszubowski, 2008). Erinevate arenguteooriate käsitluste järgi on võimalik karjääriõpet käsitleda erinevalt. Eriksoni teooriast lähtuvalt madala enesehinnanguga lapsed piiravad oma erialavaliku väljavaateid, kuna nad arvavad, et nad ei saa hakkama (Magnuson & Starr, 2000). Piaget järgi, kui lapse uudishimu on arendatud, siis laps tunneb maailma vastu huvi ja uurib ise aktiivselt ümbrust. Kui lapse uudishimu on maha surutud või ei ole toetatud, siis laps võib-olla kõhklev ja suletud uute kogemuste jaoks (Magnuson & Starr, 2000). Väga oluline on, et laps esimeses kooliastmes õpiks kogemuspõhiselt läbi mängu (Harkins, 2000). Vygotsky teooria kohaselt, kui laps ei ole kuulnud mõne eriala kohta midagi, siis ta ka ei tea sellest erialast midagi (Magnuson & Starr, 2000). Wood ja Kazubowski (2008) poolt õpilaste seas läbiviidud uurimuses ilmnes, et enim

on vaja toetada järgmiste karjäärrikujundamise oskuste arendamist (välja toodud olulisuse järjestuses):

1. Uudishimu (Curiosity);
2. Informatsioon (Information);
3. Ajaline perspektiiv (Time perspective);
4. Võtmefiguurid (Key figures);
5. Enesehinnang (Self-concept);
6. Planeerimisoskus (Planning);
7. Enesekontroll (Locus of control= LOC);
8. Huvid (Interests).

Lastes tuleb arendada oskust, kuidas hoida häid suhteid nii vanematega, õpetajate kui teiste ühiskonna liikmetega, kes toetavad nende arengut ja abistavad karjäärivalikutes (Wood & Kazubowski, 2008). Kuigi vanemad võivad mõjuda õpilase karjäärilaste oskuste arendamisel positiivselt, siis lähtuvalt kultuurist võib vanema poolne ja kultuuriline roll seada piiranguid õpilase karjääriplaneerimise oskuste arendamisele (Liu, McMahon & Watson, 2014). Õpilaste majanduslik tase mõjutab nende karjäärivalikuid (Wood & Kazubowski, 2008). Kultuuri roll õpilase karjääri valikutes on väga oluline (Briddick, Sensoy-Briddick, Savickas, 2018).

Tüdrukud valivad sagedamini traditsioonilisemaid ameteid, kui poisid (Wood & Kazubowski, 2008). Kuid samas tüdrukud langetavad enesekindlaid karjääriotsuseid, kui poisid (Park & Jun, 2017). Poiste uudishimu arendamine vajab rohkem tähelepanu, kui tüdrukute uudishimu äratamine ning poiste madal uudishimu võib soodustada poiste väljalangemist haridussüsteemist ja vähendada nende elukestvat õpet (Wood & Kazubowski, 2008). Mida varem alustatakse karjääriõppega, seda vähem on karjäärivalikud mõjutatud soorollidest (Watson & McMahon, 2005). Soorollide ühtlustamise eesmärkideks on luua võrdsed eeldused teadmiste omandamiseks, positiivsete suhtumiste ja suurema eneseususe saavutamiseks (Ots, 2010).

Karjääriõppe lõimingu võimalused ainevaldkondadega

Erinevate õppeainete õpitulemustes on karjääriõpetusega seostuvaid õpitulemusi (Luik, 2010). Karjääriõpetust ja karjääriteemasid on võimalik lõimida kõigi ainetundidega

(Pärs, 2010; Welde et al., 2016; Wood & Kasubowski, 2008). Kõige enim kattuvad karjääriõpetuse õpitulemused sotsiaalainetega (Luik, 2010).

Karjääriõpet tuleb läbi viia lõimitult ainetundidega (Wood & Kazubowski, 2008). Läbival teemal “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” on palju kattuvusi karjääriõpetusega (Kinkar, 2010b). Karjääriõppe teemasid viiakse läbi erinevates ainetundides juba esimese kooliastmes, näiteks eesti keeles jutustamine oma vanemate ametitest; oma välimuse kirjeldamine; loodusõpetuses enesevaatlus ja mõõtmised (Pärs, 2010).

Karjääriõppe lõimimist ainevaldkonnaga toetavad erinevad tegevused (Kinkar, 2010b): õpikeskkonna laiendamine väljapoole klassiruumi; koolisisesed ja -välised sündmused; huvitegevus; koostöö lapsevanematega. Ainetundide sidumine karjääriteemade käsitlemisega võimaldab õpilastel saada paremat aimu oma ainealastest huvidest, võimetest, oskustest ning isiksuslikest eripäradest (Luik, 2010). Lastel tuleb juba varajases eas arendada uudishimu enda kohta ning õpetada iseennast tundma, et tulevikus teeksid lapsed enda huvidest ja oskustest lähtuvalt sobivaid karjäärivalikuid (Wood & Kazubowski, 2008). Esimeses ja teises kooliastmes luuakse õpilastes eeldused, mis võimaldavad kolmandas kooliastmes karjääriõpetusega spetsiifilisemalt edasi tegutseda (Pärs, 2010). Juba algkooliõpilased hakkavad piirama oma karjäärivalikuid (Wood & Kaszubowski, 2008). Karjäärieelistuste tegemisel on väga oluline juba algkooli eas, et lapsevanemad toetaksid oma laste karjäärieelistusi (Park & Jun, 2017). Lapsed vajavad eeskujusid, kellest lähtuvalt suurendada oma uudishimu ning püstitada eesmärgid (Wood & Kaszubowski, 2008).

Erialiste pedagoogika

Practical Tips for Teaching Multigrade Classes (2013) on välja toodud, et õpetaja õpetamise efektiivsus liitklassis õpetamisel oleneb suuresti sellest, kui hästi õpetaja saab hakkama mitme tegevusega samaaegselt. Väga oluline on valida sobiv õpetamise strateegia (Hyry-Beihammer & Hascher, 2015). Liitklassis õpetades peaks eesmärgiks olema kasutada mitmekülgseid õpetamise strateegiaid, mis oleksid kooskõlas nii õppekavaga kui õpilaste vajadustega (Practical Tips for..., 2013).

Liitklassis õpetamisel tuleb õpetajal põhjalikult läbi mõelda, millal õpetada õpilasi frontaalsel meetodil, paaristööd tehes, rühmatööd tehes või individuaalselt õpetades. Kuna õpilastel on erinevad õppimise stiilid, siis tuleb õpetajal õppe kavandamisel nendega

arvestada (Practical Tips for..., 2013). Õpetaja õpetamise strateegiad sõltuvad suuresti õpetaja iseloomust, õppeainest ja õppeolukorrast (Hyry-Beihammer & Hascher, 2015).

Erinevates allikates nimetatakse erialiste pedagoogika tunnimudeleid erinevalt. Lõbu (2010) lõputöös on eesti keelde tõlgitult Primore (2007) nimetatud erialiste pedagoogika tunnimudeleid järgnevalt: üksikklassilaadne ehk jaotatud tunnikava (*quasi-monograde*) (Õpetaja õpetab kahte või enam klassikomplekti kordamööda nagu tegemist oleks üksikklassidega.); sobitatud õppekavaga liitklass ehk osaline üleklassi õpetamine (*differentiated curricula*) (Tunni alguses ja lõpus sama õppekava teema, kuid tunni keskel tegelevad õpilased erinevate ülesannetega.); mitmeaastase ehk veereva õppekavaga liitklass ehk ühine ajakava (*multiple-year curriculum, rolling programme*) (Sama ainekava algusel õpivad ning teevad tegevusi koos, kui lõpetavad vastavalt oma õppekava tsüklile.); õppija- ja materjalikeskne liitklass ehk kogu klassi kaasamine (*learners and materials-centered*) (Õpilased töötavad interaktiivsete materjalidega iseseisvalt. Õpetaja suunaja rollis.).

Lisaks on Vincent (1999) välja toonud järgmised tunnimudeli strateegiad: kogu klassi kaasamine (*whole-class instruction*); väikeste gruppide kaasamine ja koostööine õppimine (*small group instruction and cooperative learning*); individuaalne töö (*individual work*). Practical tips for ... (2013) on kirjeldanud liitklassi tunnimudeleid järgnevalt: õpeta ühte klassi, kui teine klass töötab iseseisvalt (*Teach one grade while others work independently*); seosta õppimist päeva sündmustega (*Relate learning with daily experience*); õpeta ühte ainet kõikidele klassidele koos, kuid erinevatel raskusastmetel (*Teach one subject to all grades and at varying levels of difficulty*); õpet kõiki klasse koos (*Teach all groups together*); arenda tegevusi erinevatele gruppidele (*Develop activities for non-taught groups*). Eelpool nimetatud Practical tips for... (2013) allikas nimetatud mudel *õpeta ühte klassi* ... sarnaneb Primore (2007) üksikklassilaadse tunnimudeliga ning Practical tips for... (2013) *õpetab ühte ainet kõikidele* ... sarnaneb Primore (2007) kogu klassi kaasamise tunnimudeliga. Kuigi liitklassis tunnimudeleid on palju erinevaid, erinevatelt autoritelt, on nende sisu sama. Käesolevas magistritöös käsitleti järgmisi erialiste pedagoogika tunnimudeli termineid: Jaotatud tunnikava, ühine ajakava, osaline üleklassi õpetamine, kogu klassi kaasamine.

Liitklassis õpetades tuleks õpetajatel meeles pidada järgmist (Practical Tips for..., 2013): õpilasarühmade strateegilist planeerimist; valmistada ette paindlikud ja eakohased õppematerjalid; soodustada individuaalset õppimist; pöörata rohkem tähelepanu erivajadustega õpilastele; kohandada õppekava ja tööplaane. Kui kasutada liitklassis õpetades suunatud paaris juhendamist (*guided peer tutoring*), siis saavad sellest kasu nii nooremad, kui vanemad õpilased. Nooremad õpilased õpivad abi küsima ja vanemad õpilased õpivad

abistama (Hyrj-Beihammer-Hascher, 2015). Väga oluline on, et õpetaja oleks süstemaatiline töökava koostamisel ja õpetamisel ning õppematerjalide koostamisel igaks tunniks (Practical Tips for..., 2013). Kuigi liitklassides õpetamise meetodeid on erinevaid on õpetamise seisukohalt väga oluline, millist õpilaste grupeerimise ja õpetamise meetodit õpetaja kasutab (Hyrj-Beihammer & Hascher, 2015).

Korrastades ja ümberkujundades riiklikku õppekava liitklassidele sobivaks vastavalt liitunud klassidele on oluline õpetada õppekava sisu ja teemasid kooskõlas kultuuriliste ja sotsiaalmajanduslike tavade (Practical Tips for..., 2013). Hyry-Beihammer ja Hascher (2015) poolt läbiviidud uurimuses ilmnes, et teatud õppeaineid õpetatakse liitklassis kogu klassi kaasamise meetodil. Näiteks loodusaineid, religiooni ja kunstiaineid. Samas matemaatikat ja keeli õpetati paralleelõppekava alusel ehk õpetati samal ajal samu teemasid, kuid erinevate raskusastmetega.

Liitklassis tundide planeerimine oleneb ka sellest, millised klassid on omavahel kokku liidetud. Olenemata klassi numbrist on oluline koostada plaanid lähtuvalt päevast. Tunde planeerides tuleks meele pidada järgmist: planeerimise tegevused enne tundi, tunni ajal ja pärast tundi (Practical Tips for..., 2013).

Karjäärитеemaliste õppematerjalide koostamine

1998. aastal (Perry & VanZandt, viidatud Lehtsalu & Pill, 2010) keskendusid karjääriõppe teemalised materjalid kolmele põhiteemale: kes ma olen (enese tundma õppimine); kuhu ma lähen (võimaluste kaardistamine) ning kuidas ma sinna saan (otsuste vastuvõtmine ja planeerimine)? Tänapäeval on Perry ja VanZandti (1998, viidatud Lehtsalu & Pill) karjääriõppe põhiteemade nimetusi küll muudetud, kuid sisu on jätkuvalt sama. Nimetatud programm oli esimene eesti keelde tõlgitud ja Eestis rakendatud terviklik õppija aktiivsele tegevusele suunatud karjääriõppe õppeprogramm. Järgnevalt karjääriõppe peateemad (Innove, s.a.):

1. Eneseteadlikkus ja eneseteadlikkuse tähtsus;
2. Võimaluste tundmine;
3. Planeerimine ja otsustamine;
4. Tegutsemine ja plaani elluviimine.

Õppimisel saadavad kogemused on oluliseks ettevalmistuseks töömaailma (Harkins, 2000). Knight (2015) toob esile mõningad soovitusel karjääriõppe edendamiseks algkoolis.

1. Algkooli ja ülikooli koostöö (sobivad õppevahendid tööks).
2. Ühendada algkooliõpilastele iseloomulikud ressursid, materjalid, kogemused ja informatsioon.
3. Vajadus erinevate koostööpartneritega konsultatsiooni ja koostöö järele (õpetajad, lapsevanemad, äripartnerid).
4. Õpetada üliõpilasi, kuidas kujundada ja hinnata andmepõhist, arengule vastavat üldhariduslikku karjääriõpet.
5. Juurutada eriomaseid klassiruumis läbiviidavaid karjääriõppe meetodeid.

Karjääriõppe teemade läbiviimiseks ja lõimimiseks ainetundidesse on erinevaid võimalusi (Kinkar, 2010). Karjääriõpetuse suurim väärtus õpilaste jaoks on praktilisus (Pärs, 2010). Pliiatsi ja paberi põhine õpetamine ei suuda õpilasi ette valmistada tööeluks (Harkins, 2000). Karjääri võimalusi tutvustades on väga oluline, et õpetaja valiks õpilastest lähtuvalt sobiva meetodi, mis oleks võimalikult kogemuspõhine ja mänguline, kuid eesmärgistatud, sest hämmastav info ilma sisuta on ebapiisav (Harkins, 2000). Karjääripäevad peaksid olema nauditavad ja harivad (Beale & Williams, 2010).

Mõned karjääriõppe läbiviimise võimalused:

1. Ettevõtte külastus (Innove, s.a.; Kinkar, 2010; Kreegimäe, 2011; Liu, McMahon & Watson, 2014)
2. Kujutlusharjutused ja rollimängud (Kinkar, 2010)
3. Õpimapp (Kinkar, 2010; Kriisa, 2010)
4. Töölehed (Kinkar, 2010)
5. Mängulised meetodid (Kinkar, 2010)
6. Otsustamise mäng (Kriisa, 2010, lk 42)
7. Rollimäng (Kinkar, 2010; Kriisa, 2010; Liu, McMahon & Watson, 2014)
8. Töövarjupäev (Kinkar, 2010; Kreegimäe, 2011)
9. Väitlus ja arutelu (Kinkar, 2010)
10. Essee või kirjand (Kinkar, 2010)
11. Juttude kuulamine/lugemine (Welde et al., 2016)
12. Karjääripäev (Beale & Williams, 2010; Kreegimäe, 2011; Kriisa, 2010)
13. Külalisesinejad (Liu, McMahon & Watson, 2014)
14. Laadapäev (Pärs, 2010)
15. Veebileht iseendast (Pärs, 2010)
16. Projektõppe päevad (Harkins, 2000)

Ettevõtte külastuse läbiviimiseks on koostatud juhendmaterjal: projekt “Tunne tööd” - juhendmaterjaliga. Õppekäik ettevõttesse. (Raie, Randma & Rammo, s.a.). Ettevõtte külastamine võimaldab loimida erinevate ainetundide sisusid praktilises keskkonnas või tutvustada kodukoha töötamise võimalusi (Raie, Randma & Rammo, s.a.). Karjääripäevade kavandamise ja läbiviimise kohta on koostatud põhjalik ülevaade Beale ja Williams’i (2000) artiklis. Laadapäeva all on mõeldud õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate koostöös läbi viidavat õppepäeva, mille raames õpilased valmistavad erinevaid tooteid, reklaamivad oma toodangut ja turustavad oma toodangut (Pärs, 2010).

Õpilaste arendamisel tuleb õpetajatel kaasata lapsevanemaid ja kogukonda (Harkins, 2000). Lapsevanema mõju õpilase karjääriarengu mõjutajana on väga suur (Park & Jun, 2017). Õpilastes on vaja arendada tööks valmisoleku oskusi (Harkins, 2000).

Häid mõtteid karjääri kujundamise pädevuste käsitlemiseks on võimalik leida ka materjalist “Karjääriõpetus. Aineraamat põhikooliõpetajale”.

Karjääriõppe ja erialiste pedagoogika uurimused

Käesoleva töö autorid ei leidnud ühtegi uurimust (ei Eesti ega välisautoritelt), mis käsitleks koos erialiste pedagoogikat ja karjääriõpet I kooliastmes. Varasemalt on uuritud nii Eesti kui välisautorite poolt eraldiseisvalt karjääriõpet ning erialiste pedagoogikat.

Karjääriteemalisi uurimusi Eestis on III kooliastmes ja gümnaasiumis läbi viidud magistritöö autoritele teadaolevalt 23. Rahvusvaheliselt on tehtud erinevaid uurimusi karjääriõpetuse teemal (Antonellou & Kounenoub, 2016; Sidiropoulou-Dimakakou, Mylonas, Argyropoulou, & Droseós, 2013). Hiinas on näiteks palju uuritud täiskasvanute karjääri arengut ja kujunemist, kuid laste karjääri arengut peaaegu, et ei olegi uuritud (Liu, McMahon & Watson, 2014).

Algkooli tasandil on uuritud õpilaste ja õpetajate väljavaateid (Welde, Bernes, Gunn & Ross, 2016). Uurimusi on tehtud nii kvantitatiivselt (Park & Jun, 2017) kui kvalitatiivselt (Antonellou & Kounenou, 2016; Liu, McMahon & Watson, 2014), kuid teadusartiklitele toetudes on käesoleva magistritöö projekti autorite hinnangul kõige efektiivsem kasutada kombineeritud meetodit.

Liitklassides õpetamise teemad on Eesti ülikoolides tehtud uuringutes muutunud aktuaalsemaks alates 2000 aastast. Aastast 2000 kuni 2017 on Eestis magistritöö autoritele

teadaolevalt läbi viidud 17 uurimust liitklasside teemal. Varasemalt on uuritud õpilaste sotsiaalset arengut liitklassides (Püüding, 2008; Talts, 2004; Urb, 2003), õpetajate valmisolekut õpetamiseks liitklassis (Arro, 2004; Oolep, 2014), liitklassis õppinud laste kohanemist uues koolis (Pöder, 2005), probleemidega poiste edukuse tingimusi liitklassis (Leemets, 2005), õpilaste tööle rakendamise võimalusi (Peebu, 2001), erialiste laste koosõpetamist liitklassis (Jakobson, 2000), liitklassis õppivate laste lastevanemate hinnanguid kooli õppesüsteemile (Pullinen, 2015), Lääne-Virumaa õpetajate ja koolijuhtide hinnanguid liitklassis õpetamisest (Supper, 2011). Uuritud on ka liitklassi tunnimudeleid (Lõbu, 2010), rühmatööd liitklassis (Kürvits-Pai, 2006), õppemeetodeid liit- ja tavaklassides (Pruss, 2006), loova pedagoogika rakendamise võimalusi liitklassis (Karotamm, 2015), aktiivõppe meetodite kasutamist (Kivilaan, 2017) ja matemaatika õpetamist II ja III kooliastmes (Prii, 2011).

Liitklasside temaatikat on käsitletud ka teistes magistritöödes, mille nimetuses ei ole otseselt välja toodud märksõna liitklass või erialiste pedagoogika. Näiteks Läänesaar (2014) uuris hariduslike erivajadustega õpilaste hariduslike võimalusi ühe väikese maakooli näitel.

Eesti keeles on välja antud magistritöö autorite hinnangul vähe liitklasside teemalisi raamatuid. Eriti vähe on uuemat kirjandust. 2001. aastal ilmus artiklikogumik „Väikekooli elujõulisus“; 2000 aastal anti välja elektrooniliselt Skoobel-projekti käsiraamat, milles on lühidalt juttu liitklasside olemusest. 1998. aastal anti välja Eesti Haridusministeeriumi poolt „Liitklass: õppekorralduslikke ja metoodilisi lahendusi“, milles on põhjalikumalt lahti seletatud liitklassides õpetamise kaks lähenemist ning soovitusi liitklassis õpetamiseks. 1931. aastal anti välja Johannes Käisi poolt koostatud töökavad kogumikus „Uusi teid algõpetuses: metoodiline käsiraamat liitklassidele. Esimene jagu, Õppetöö üldine korraldus liitklassides.“ Johannes Käisi poolt on koostatud veel teisigi liitklasside teemalisi kogumike.

Uurimuse probleem, eesmärk ja uurimisküsimused

Eestis tegutseb 2018. aastal 112 liitklassidega kooli (EHIS, 2018). Liitklasside põhimõtetel õpetavates koolides ei ole reguleeritud, millistele põhimõtetele toetudes võib klassikomplekte kokku liita. Põhikooli riiklikus õppekavas (2018) ei ole kehtestatud nõudmisi klassikomplektide kokku liitmisele. Enamus Eesti koolides liidetakse magistritöö autoritele teadaolevalt klassikomplektid kokku lähtuvalt õpilaste arvust. Osades liitklassidega koolides liidetakse klassid kokku lähtuvalt erialiste pedagoogikast järjestikused klassid.

Näiteks Unipiha koolis. Liitklassides õpetades kasutavad õpetajad tavaklassidele mõeldud õppematerjale, kuna liitklassis õpetamiseks ei ole spetsiaalselt loodud õppematerjale. Ka ei ole loodud spetsiaalseid õppematerjale karjääriteemade käsitlemiseks I kooliastmes. Professionaalses haridusalases kirjanduses valitseb ilmne puudujääk teemade osas, mis puudutavad karjääri kujundamist algkoolides (Wood ja Kaszubowski, 2008).

Varasemalt ei ole magistritöö autoritele teadaolevalt uuritud ka, kas ja mis õppeainetes liitklassiõpetajad käsitlevad karjääriteemasid. Uuritud ei ole magistritöö autoritele teadaolevalt ka, millised on liitklassiõpetajate ootused karjääriteemalistele õppematerjalidele.

Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas liitklassiõpetajad rakendavad I ja II kooliastmes karjääriõpet ja erialiste pedagoogikat ning millised on liitklassiõpetajate ootused karjääriteemalistele õppematerjalidele.

Lähtuvalt eesmärgist on käesolevale magistritööle püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas liitklassiõpetajad mõistavad karjääriõpet?
2. Kuidas I ja II kooliastme liitklassiõpetajad käsitlevad karjääriteemasid ainetundides?
3. Millised on I ja II kooliastme liitklassiõpetajate soovitud karjääriteemalistele õppematerjalide loomisele?
4. Kuidas rakendavad I ja II kooliastme liitklassiõpetajad erialiste pedagoogika metoodikat?

Metoodika

Magistritöö raames viidi läbi kombineeritud uurimus kasutades nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset uurimust. Uurimuses viidi esmalt läbi ankeet ja seejärel pärast ankeedi tulemuste analüüsimist viidi läbi intervjuud. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimus täiendavad teineteist. Kvantitatiivne etapp võib eelneka kvalitatiivsele, mille tulemusel kvantitatiivne uurimus aitab luua paremaid seoseid mõtteka kvalitatiivse uurimuse läbiviimiseks (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2005). Kvalitatiivse ja kvantitatiivse metodoloogia ühildamise tulemusel tekib kombineeritud meetod (Õunapuu, 2014). Magistritöö autorid kasutasid uurimise läbiviimisel kombineeritud uurimust, mis on suuremas osas kvantitatiivne.

Käesolevas magistritöös viidi läbi ankeet ja struktureeritud intervjuud. Ankeediga on võimalik koguda suuremas mahus vastuseid uuritavatelt. Pärast ankeedi läbi viimist viidi läbi intervjuud 10 ankeedile vastajaga, kes olid ankeedis märkinud, et on nõus osalema ankeedi järgselt intervjuul. Täpsem info ankeedi ja intervjuu kohta on leitav mõõtvahendite peatükis.

Ankeedi ja struktureeritud intervjuu eesmärk oli välja selgitada, kuidas liitklassiõpetajad rakendavad I ja II kooliastmes karjääriõpet ja erialiste pedagoogikat ning millised on liitklassiõpetajate ootused karjääriteemalistele õppematerjalidele. Ankeedi järgselt läbiviidud intervjuu eesmärk oli saada täiendavaid selgitusi ja põhjendusi uurimisküsimustele, et saada paremat ülevaadet nimetatud teemadest.

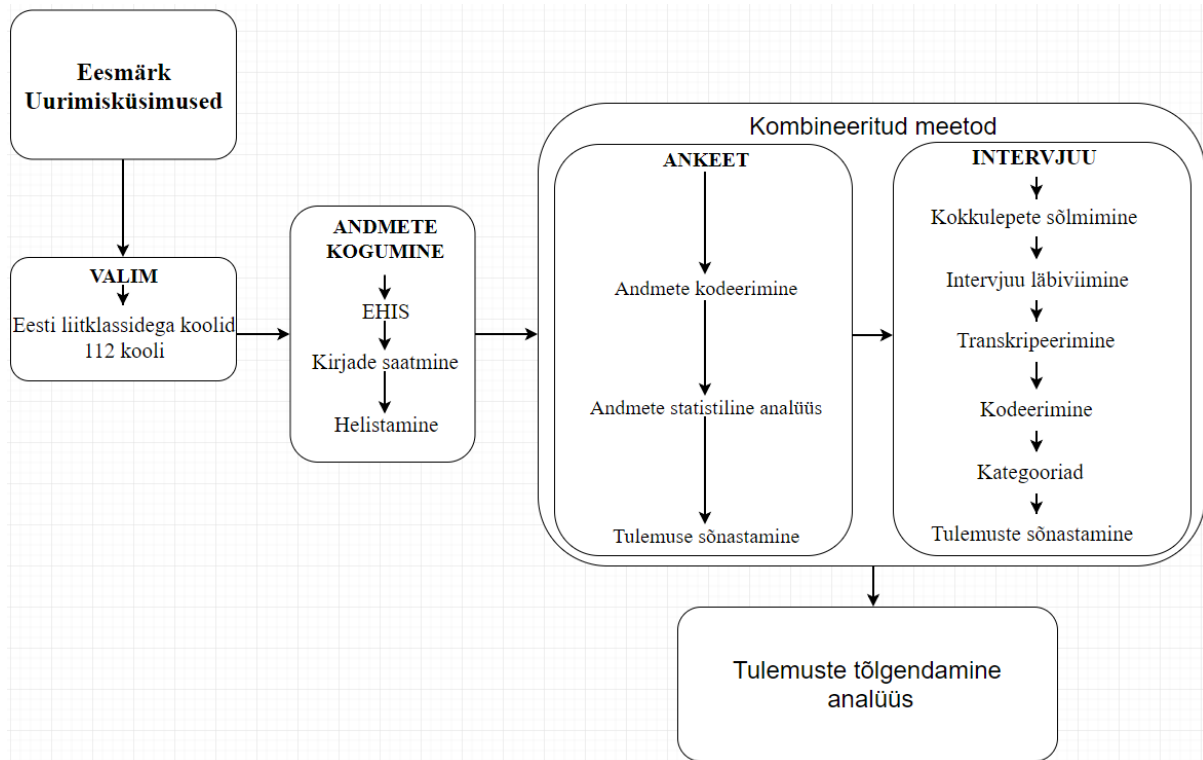
Protseduur

Läbiviidud uurimus jaotus kaheks põhiosaks. Esmalt viidi läbi ankeet. Ankeedi käigus oli võimalik vastajatel ära märkida, kas nad soovivad osaleda ankeedi järgsel intervjuul.

Läbiviidud uurimuse ankeedile vastamine oli liitklassiõpetajatele vabatahtlik. Ankeedile vastamine oli anonüümne. Vastajaid teavitati uuringu eesmärkidest ankeedi sissejuhatavas tekstis, ülesehitusest ja anonüümsusest ankeedi sissejuhatavas tekstis.

Kvantitatiivse uurimuse ankeet viidi läbi ajavahemikus 23.01.2018.-10.03.2018. elektrooniliselt. Ankeet edastati koolijuhtidele palvega, et nad edastaksid ankeedi I ja II kooliastme õpetajatele. Ankeet edastati kõikidele 2016/2017 õppeaasta koolidele (125 kooli), mis Haridus- ja Teadusministeeriumi (EHIS) analüütiku hinnanguil on EHISe andmete põhjal liitklassid. Järgnevalt on välja toodud läbiviidud uuringu disain Joonis 3.

Joonis 3. Uuringu disain.

Pärast esimest ankeetide välja saatmist koolidele e-posti aadressile tulid osadelt koolidelt vastus, et kool on suletud. Magistritöö autorid saatsid uue infopäringu EHIS-sse. EHIS-st saadeti 2017/2018 õppeaasta liitklassidega koolide nimekiri, kus selgus, et 2017/18. õppeaastal tegutseb Eestis 112 kooli, milles õpe toimub liitklassides. Põhjus, miks saadeti kirjad 2016/17. õppeaastal tegutsenud koolidele on see, et 2017/18. õppeaasta alguses EHIS-s vajalikud andmed olid veel täiendamata. Vastajate arvu suurendamiseks edastasid magistritöö autorid ankeedi teistkordselt koolidele e-posti vahendusel. Lisaks võeti koolidega ühendust ka telefoni teel.

Pärast ankeedi tulemuste esmaste kokkuvõtete tegemist täiendati intervjuu küsimusi ja võeti ühendust õpetajatega telefoni teel (lepiti kokku kohtumise koht ja aeg), kes andsid teada, et on nõus osalema ankeedi järgsel intervjuul. Intervjueeritavad valiti välja eesmärgipärase valimi järgi nende vastajate seast, kes andsid ankeedile vastates teada, et soovivad osaleda intervjuus. Intervjueeritavate valikul sai määravaks nõusolek uuringus osalemiseks, intervjueeritava viibimine Eestis intervjuude läbiviimise perioodil ning intervjueeritavate asukoht, kuna otsekontakt intervjueeritavaga võimaldab saada paremat ülevaadet intervjueeritavate emotsionaalsest seisundist ning kehakeelest. Intervjueeritavatega silmast-silma vestlemise eesmärgiks oli luua usalduslik suhe, et intervjueeritav julgeks

vajadusel küsida täpsustustavaid küsimusi, kui ta mingil põhjusel küsimusest ei saanud aru, mida intervjuerija küsis.

Intervjueeritavatega võeti ühendust telefoni vahendusel. Intervjueeritavatega lepidi kokku intervjueeritavast lähtuvalt sobiv intervjuu läbiviimise aeg ja koht. Intervjueeritavat teavitati uuringu eesmärkidest ja uurimuse läbiviimise korrast. Küsiti nõusolekut kõne salvestamiseks ja lepidi kokku anonüümsuse tagamises. Vestluse salvestamiseks kasutati diktofoni ja arvutit.

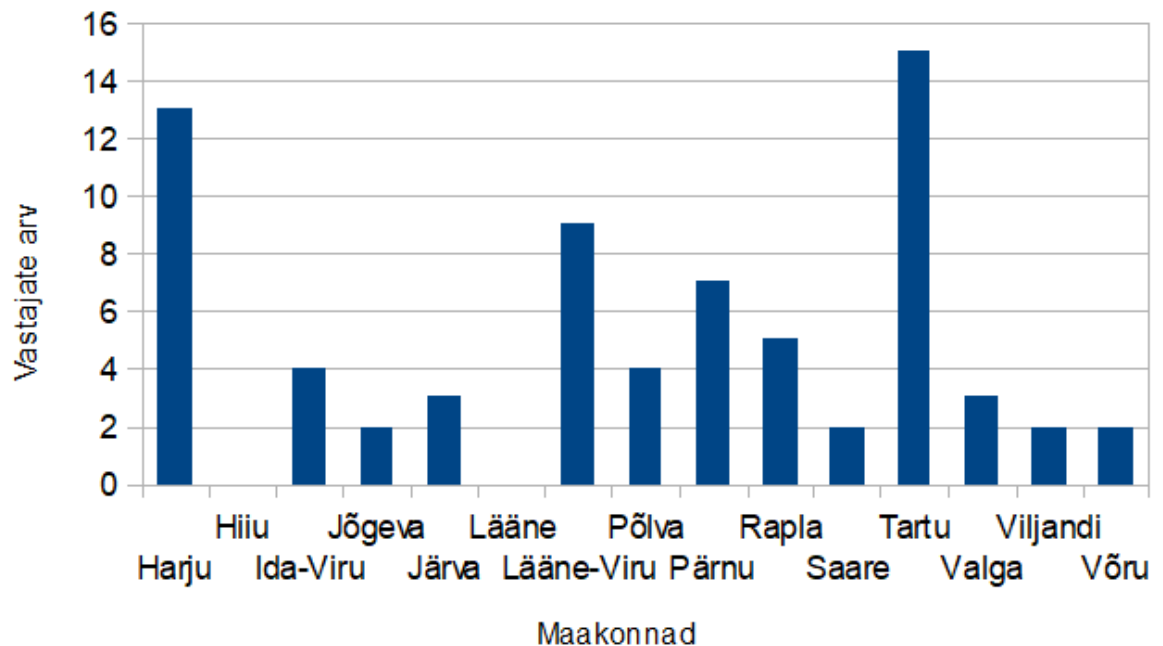
Valim

Käesolevas peatükis kirjeldatakse uurimistöö eesmärkide saavutamiseks vajaliku valimi koostamise põhimõtteid. Magistritöö raames viidi läbi nii ankeet kui intervjuu. Lisaks on võimalik tutvuda ankeedi ja intervjuueritavate taustandmete tulemuste ja analüüsiga.

Magistritöö valimi moodustasid Eestis tegutsevad koolid, kus EHISe andmetel toimub õppetöö liitklassides, s.t samaaegselt õpetatakse kahte või enam klassikomplekti. Uurimuse ankeet edastati 125 Eesti liitklassidega koolidele (EHISe 2016/17 koolide nimekirja alusel). Magistritöö käigus tekkis vajadus teha uus infopäring EHIS-sse, kuna ankeete koolidele edastades selgus, et osad koolid on suletud. Pärast täiendavat infopäringut EHISele selgus, et aastal 2017/18 tegutseb Eestis 112 kooli, kus EHISe andmetel õpe toimub liitklassides. Valimi moodustasid I ja II kooliastme liitklasside õpetajad üle kogu Eesti, et teha järeldusi kogu valimi kohta. Kvantitatiivses uurimuses kasutasid magistritöö autorid eesmärgipäraselt valimit, edastades ankeedi lingi koolide juhtkondadele, kus õpe toimub liitklassides, koos uuringut tutvustava lühikirjeldusega.

Ankeedile vastas 71 õpetajat 13 maakonnast ja nendest 10 liitklassiõpetajaga viidi läbi intervjuu, kahest maakonnast vastuseid ei tulnud (Hiiu ja Lääne maakondadest). Ülejäänud kolmeteistkümnest maakonnast vastas igast maakonnast vähemalt kaks õpetajat. Ankeedile

vastajate jaotusega on võimalik tutvuda Joonis 2. Kõige enim vastajaid oli Tartu (21%) ja Harju (18%) maakonnast.

Joonis 2. Vastajate jaotus maakonniti.

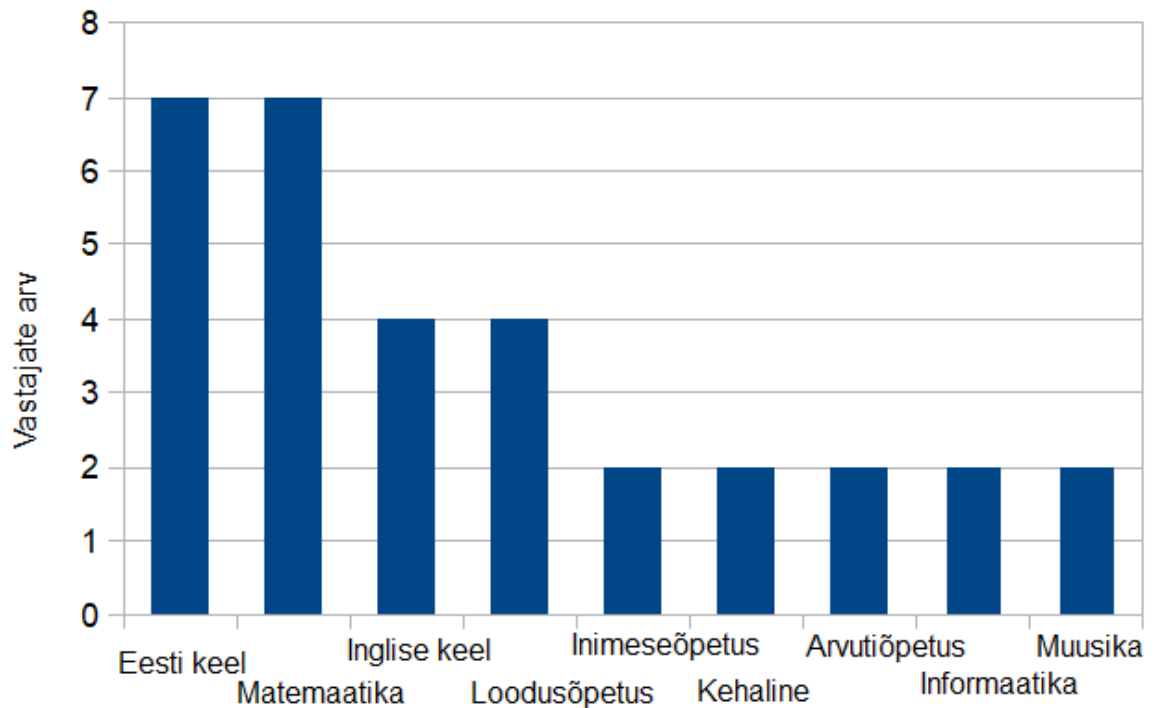
Ankeedile vastanutest kuus vastajat olid mehed ja 65 vastajat naised. Vastajate vanus jäi vahemikku 20-50+ aastat. Enim vastajaid oli vanuse vahemikus 50+. Kõige vähem oli vastajaid vanusevahemikus 20-25. aastat. Vastajate vanuselise jaotusega on võimalik tutvuda Lisa 5. Joonis 2.

Vastajate tööstaaž jäi vahemiku 1-20 ja rohkem aastaid. Vastajatest enim on töötanud 20 või rohkem aastaid 42,3%. Kõige vähem vastajaid oli tööstaažiga vahemikus 6-10 aastat 8,5%. Tööstaaži all ei olnud eraldi välja toodud, kas kogu selle aja vältel on töötatud liitklassis või on vahepeal töötatud ka tavaklassidega koolis. Vastajate tööstaaži joonisega on võimalik tutvuda Lisa 5. Joonis 3.

Ankeedile vastajatest 13 intervjuueeritavat andsid ankeedi vahendusel teada, et on nõus osalema intervjuul. Magistritöö autorid viisid läbi intervjuud 10 liitklassiõpetajatega, kellest kaheksa olid naised ja kaks mehed. Intervjuueeriti 10 liitklassiõpetajat 13-st, kuna kaks intervjuus soovijat ei saanud antud ajavahemikul kohtuda ja üks viibis antud ajal Eestist eemal. Intervjuueeritavad on pärit järgmistest maakondadest: Tartumaa (3), Harjumaa (3), Lääne- Virumaa (1), Raplamaa (2), Põlvamaa (1).

Intervjuueeritavate taustandmed olid järgmised. Intervjuueeritavate tööstaaž jäi vahemikku 1-55 aastat. Intervjuueeritavate vanusevahemik oli 32-78. Enamike

intervjueeritavate vanusevahemik oli 42- 54. Järgnevalt on Joonis 2. välja toodud intervjueeritavate poolt õpetatavad õppeained.

Joonis 2. Intervjueeritavate poolt õpetatavad ainetunnid.

Mõõtvahendid

Mõõtvahendite peatükis kirjeldatakse uurimuse läbiviimiseks kasutatud mõõtvahendeid: veebipõhist ankeeti ja struktureeritud intervjuud. Esmalt kirjeldatakse veebipõhist ankeeti ja seejärel struktureeritud intervjuu ülesehitust ning seejärel intervjuude ülesehitust. Ankeedi ja intervjuu küsimused koostasid magistr töö autorid ühiselt. Mõõtvahendi peatüki lõpus selgitatakse, kuidas tagati ankeedi ja intervjuu reliaablus.

Õpetajate valmisolekute ja ootuste välja selgitamiseks valiti andmete kogumise meetodiks ankeet, kuna ankeetide abil on võimalik koguda andmeid uskumuste, arusaamade, arvamuste, teadmiste, väärtuste, suhtumiste, käitumiste, tegevuste ja faktide kohta (Hirsjärvi et.al., 2005). Käesoleva magistr töö ankeedi läbiviimisel oli magistr töö autorite jaoks oluline kaasata võimalikult palju Eesti liitklassiõpetajaid, et teha üldistavaid järeldusi.

Käesoleva magistr töö raames läbiviidud intervjuu eesmärgiks oli saada täiendavaid vastuseid ankeedile ning liitklassiõpetajate poolseid selgitusi uuritavale temale. Magistr töö

autorid täiendasid intervjuu küsimusi pärast ankeedi tulemuste esmast analüüsi, et saada täpsemaid vastuseid uurimisküsimustele.

Järgnevalt on eraldi selgitatud elektroonilise ankeedi ja struktureeritud intervjuu ülesehitus. Ankeedi ja struktureeritud intervjuu küsimustega on võimalik tutvuda Lisa 6., esmalt on välja toodud ankeedi küsimused ja vastusevariandid ning seejärel intervjuu küsimused.

Ankeet.

Ankeet koosnes 21 küsimust. Ankeedi koostamisel lähtusid magistr töö autorid sellest, et ankeet oleks lühike, kiiresti täidetav ning annaks magistr töö autoritele konkreetseid vastuseid. Ankeedi lõpus küsiti uuritavate taustandmeid. Ankeedi täitmiseks kulus umbes 15 minutit. Ankeet viidi läbi virtuaalselt kasutades Google.Forms keskkonda. Ankeedi küsimused aitasid kaardistada liitklassiõpetajate valmisolekut karjäärитеemade läbiviimiseks, õpetajate ootusi karjäärитеemalistele õppematerjalidele ning erialist pedagoogikast lähtuvalt liitklassiõpetajate poolt kasutatavaid tunni ülesehitust.

Enne uurimuse läbiviimist palusid magistr töö autorid ankeeti täita kahel liitklassiõpetajal ja esitada vajadusel ankeedi muudatuse ettepanekud. Piloteerimise tulemusel muudeti küsimuste sõnastusi ja vastamise viise (märkeruudud, Likerti skaala). Piloteerijate andmeid ei lisatud uurimuse andmetabelisse. Ankeedi küsimused on esitatud Lisas 6. ning ankeediga on võimalik tutvuda järgmisel veebilehel:

<https://docs.google.com/forms/d/1Fn16SJp3xPOOBoD1Msxi3moA8l9U8peuUe168luRRtI/edit?usp=sharing>

Intervjuud õpetajatega.

Struktureeritud intervjuu läbiviimiseks täiendasid magistr töö autorid intervjuu küsimusi lähtuvalt ankeedi tulemustest. Intervjuu küsimuste koostamisel lähtusid magistr töö autorid uurimistöö eesmärkidest, uurimisküsimustest ning ankeedi küsimustest ja tulemustest. Intervjuude vahendusel on võimalik teada saada, mida inimesed mõtlevad, tunnevad ja usuvad (Hirsjärvi, 2005). Intervjuu eesmärk oli saada täiendavaid vastuseid ankeedile. Intervjuu küsimustes esmalt koguti taustandmeid. Seejärel esitati karjääriõppe ja erialiste pedagoogika rakendamise alaseid küsimusi, millele järgnesid õppematerjalide

vajalikkus. Enne intervjuude läbiviimist viidi läbi piloot intervjuu. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 13.03.- 29.03.2018. Pärast intervjuude läbiviimist intervjuud transkribeeriti ja kodeeriti. Mõlemad uurijad teostasid sisemise reliaabluse tagamiseks kodeerimise ja kategooriate moodustamise. Intervjuu küsimustega on võimalik tutvuda Lisa 6.

Uurimisinstrumentide reliaablus

Ankeedi reliaablus (Cronbahi alfa) oli 0,733. Reliaablust arvutati kasutades IMB SPSS Statistics 21 programmi. Nimetatud programmi sisestati kõik numbriliste väärtustega küsimuste vastused. Nimetatud programmi kasutades arvutati välja käesoleva uurimustöö ankeedi reliaablus. Reliaabluse analüüsi tulemuse põhjal võib väita, et ankeet on reliaabne (Cronbach Alpha > 0,7) (Rämmer, 2014). Kui Cronbach Alpha väärtus on vähemalt 0,7, siis on ankeedi sisemine reliaablus aksepteeritav (Salepere, s.a.). Valiidsuse tagamiseks viidi läbi pilootuuring, milles osalesid kaks liitklassiõpetajat. Piloteerijad täitsid ankeedi ning andsid soovitusi, ankeedi parendamiseks. Piloteerijate muudatusettepanekud võeti arvesse ning tehti piloteerijate soovitustest lähtuvalt muudatused ankeedis.

Intervjuude analüüsi sisemise reliaabluse tagamiseks pärast intervjuude transkribeerimist mõlemad magistritöö autorid kodeerisid intervjuusid eraldi. Moodustunud koodidest lähtuvalt sõnastati tulemuste kategooriad. Pärast kategooriate moodustamist asusid magistritöö autorid ühiselt intervjuu tulemusi analüüsima ja tõlgendama.

Andmete töötlemine

Ankeedi läbiviimisel saadud andmeid teisaldati google.drive vastuste formaadist Exceli formaati. Pärast andmete esmast ümber kodeerimist ja analüüsimist Excelis (mood, mediaan, aritmeetiline keskmine, standardhälve, miinimum ja maksimum) töödeldi andmeid IMB SPSS Statistics 21.

Valimi taustandmete analüüsimisel ja kirjeldamisel kasutati Exceli analüüsi tulemusi. IMB SPSS Statistic 21 andmete analüüsimisel kasutati Spearmani testi selleks, et uurida andmete vahelist seost.

Intervjuude läbiviimisel küsiti uuritavate käest nõusolekut intervjuu salvestamiseks. Intervjuu viidi läbi individuaal intervjuudena uuritavale sobivas keskkonnas - tema klassiruumis või sobivas ruumis. Intervjuud viis läbi üks magistritöö autoritest.

Pärast intervjuude läbiviimist transkribeeriti intervjuud. Transkribeerimisel tuleb rääkija kõnet võimalikult täpselt kirja panna (Laherand, 2008). Transkribeerimisel kasutasid uurijad transkribeerimise märke. Transkriptsioonimärke peab olema lihtne ära õppida ja kirja panna ning transkriptsioonimärke kasutades peab tekst jääma kergesti loetavaks ja tõlgendatavaks (Laherand, 2008).

Pärast tekstide transkribeerimist kodeeriti tekstid. Laherand (2008) on välja toonud kolm teksti tõlgendamise protsessi: avatud kodeerimine (ehk induktiivne), telgkodeerimine ja valikuline kodeerimine. Uurimuse kvalitatiivses analüüsis kasutati avatud kodeerimist ehk kodeerimisel analüüsiti transkribeeritud teksti rida realt ning analüüsiti iga lause ja paragrahvi ideed. Avatud teksti kodeerimise eesmärk on paremini mõista intervjuueeritava mõttemaailma ja mõistmist antud teemast (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Teksti analüüsimisel jaotati tulemused kategooriatesse ja alamkategooriatesse. Pärast kategooriate moodustamist tegelesid uurimistöö autorid erinevate dimensioonide määratlemisega.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi eesmärgiks oli magistritöös leida intervjuueeritavate sõnumite tähendused, aktuaalsed teemad ja rõhuasetused uuritavas valdkonnas. Kvantitatiivse sisuanalüüsi protsessi käigus loeti kogu intervjuu korduvalt läbi ning seejärel jooniti tekstis alla uurimisküsimuste seisukohtadest lähtuvalt kõige olulisem.

Tulemused

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas liitklassiõpetajad rakendavad I ja II kooliastmes karjääriõpet ja erialiste pedagoogikat ning millised on liitklassiõpetajate soovitusel karjääriteemalistele õppematerjalidele. Lähtuvalt eesmärgist sai püstitatud neli uurimisküsimust, millele hakkasid magistritöö autorid vastuseid otsima kasutades nii ankeeti kui intervjuusid. Esmalt kirjeldatakse käesolevas magistritöös ankeedi tulemusi ning seejärel intervjuude tulemusi lähtuvalt uurimisküsimustest.

Kuidas liitklassiõpetajad mõistavad karjääriõpet?

Esimesele uurimisküsimusele saime vastused nii ankeedi kui intervjuude küsimustest. Uurimustöö ankeedi ja intervjuude sarnaste küsimuste tulemused on välja toodud lähestikku. Iga lõigu alguses on välja toodud küsimus. Küsimuse järgi sulgudesse on kirjutatud, kas tegemist on ankeedi või intervjuu tulemustega. Ankeedi jooniste ja tabelitega on võimalik tutvuda Lisa 5. Intervjuu tulemusi ilmestavate intervjuueeritavate väidetega on võimalik tutvuda Lisa 7.

Mida tähendab Teie jaoks mõiste karjääriõpe? (Intervjuu) Intervjuu tulemusel selgus, et liitklassiõpetajatel on erinevad arusaamad karjääriõppe mõistest. Intervjuueeritavate hinnangul tähendab karjääriõpe seda, et karjääriõpe aitab õpilasel minapilti arendada, oma huvisid leida, tutvuda töömaailmaga erinevate ametite/elukutsetega. (Intervjuueeritavate väited on esitatud Lisa 7.)

Kui sageli käsitlete karjäärитеemasid õppetegevuses? (Ankeet) Kahjuks tehnilise rikke tõttu läksid kaduma selle küsimuse esimesed 11 vastajate vastused. 60 vastajast 2,8% käsitleb karjäärитеemasid õppetegevuses väga sageli. 29,6% sageli. Mitte keegi vastajatest ei väitnud, et ta ei kasuta mitte kunagi karjäärитеemalisi õppetegevusi. 16,9% väitis, et käsitleb karjäärитеemalisi õppematerjale harva. 35,2% vastajatest väidab et nad käsitlevad karjäärитеemalisi õppetegevusi (Lisa 5. Joonis 4.).

Vastustest ilmneb, et karjäärитеemalisi õppetegevusi käsitletakse erineval määral. Mõni õpetaja harvem, mõni sagedamini. Pigem vastajate hinnanguil käsitletakse karjäärитеemasid õppetegevustes.

Anna hinnang järgmistele väidetele. Tean, mida kujutab endast läbiv teema: "Elukestev õpe ja karjääri planeerimine." (Ankeet) Väitele vastajatest 64,8% väidab, et teab, mida kujutab endast läbiv teema: "Elukestev õpe ja karjääri planeerimine." 35,2% vastajatest väidab, et ta teab enam-vähem, mida nimetatud teema endast kujutab. Mitte keegi vastajatest ei väitnud, et ta ei tea, mida kujutab endast nimetatud läbiv teema (Lisa 5. Joonis 5.). Uurimuse tulemusel võib väita, et uuritavad endi hinnanguil teavad, mida kujutab endast läbiv teema: "Elukestev õpe ja karjääri planeerimine".

Tean karjääriõpetuse õppe- ja kasvatusesmäärke. (Ankeet) Väitele vastajatest 40% väidavad, et teavad, karjääriõppe- ja kasvatusesmäärke. Vastajatest 53% väidavad, et nad enam-vähem teavad, mida kujutab endast nimetatud teema. 7% vastajatest väidavad, et nad ei tea karjääriõppe- ja kasvatusesmäärke. (Lisa 5. Joonis 6.) Vastajatest enamus, 93% väidavad, et teavad või teavad enam vähem, mis on karjääriõppe- ja kasvatusesmärgid.

Vastajatest enamus endi hinnanguil teavad või teavad enam-vähem, mida kujutab endast läbiv teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” (100%) ning teavad endi hinnanguil karjääriõppe- ja kasvatuseesmärke (93%).

Olen osalenud karjääri teemalistel koolitustel. (Ankeet) 62% vastajatest ei ole osalenud karjääri teemalistel koolitustel. 38% vastajatest on osalenud karjääri teemalistel koolitustel. (Lisa 5. Joonis 7.)

Kas olete osalenud karjääriõppe koolitustel? Palun nimetage. Millal osalesite viimati karjääriõppe koolitusel? Kas tunnete vajadust karjääriõppe koolituste järele? (Intervjuu)

Eelpool nimetatud küsimustega uuriti, kas intervjuueeritavad on osalenud karjääriõppe koolitustel. Intervjuueeritavatest neli on osalenud karjääriõppe koolitustel. Intervjuueeritavatest viis ei ole osalenud karjääriõppe koolitustel. Üks intervjuueeritav ei mäleta, kas ta on osalenud varem karjääriõppe koolitustel või mitte. Intervjuueeritavatest, kes endi sõnul on osalenud karjääriõppe koolitustel on osalenud järgmistel koolitustel: liitklassiõpetajate koolitused; Töötukassa koolitused; karjäärispetsialistide koolitused. Intervjuueeritavatest neli endi hinnanguil ei tunne vajadust karjääriõppe koolituste järele. Näiteks intervjuueeritav õpetaja 106 ütles: *“Muid asju oleks vaja rohkem.”* Intervjuueeritavatest neli endi hinnanguil tunnevad vajadust karjääriõppe koolituste järele. Näiteks intervjuueeritav õpetaja 101 vastas järgmist: *“Ma arvan küll, et praegu teen iseenese tarkusest, nagu et elu oleks sulle õpetanud ja kogemused, aga jah võiks olla küll.”*

Milliseid koolitusi vajate liitklassiõpetajana? (Intervjuu) Intervjuueeritavatest üheksa vastas, et vajavad koolitusi, üks vastas, et ei vaja koolitusi. Intervjuueeritavad, kes väitsid, et vajavad koolitusi tõid välja, et vajavad koolitusi järgmistel teemadel: hariduslike erivajadustega õpilaste toetamine (3 vastajat); karjäärитеema (2 vastajat); ainete lõimimine (1 vastaja); aja planeerimine (1 vastaja).

Õ102: *“Selleks et teemat paremini käsitleda, samat teemat erinevates klassides kokku panna ja liitklassiõpetajana ka karjääri teemat käsitleda.”*

Õ105: *“/.../ liitklassipuhul aja parem planeerimine /.../”*

Karjäärитеemade käsitlemine I kooliastmes on minu arvates. (Ankeet) Küsimusele vastas 71 õpetajat üle terve Eesti. 26,8% vastajate arvates on väga oluline käsitleda karjäärитеemasid I kooliastmes. 29,6% arvates on oluline käsitleda karjäärитеemasid I kooliastmes. 29,6% jaoks oli enam-vähem oluline. 1,4% arvates on ebaoluline käsitleda I kooliastmes karjäärитеemasid.

12,7% arvates on vähe oluline käsitleda karjääriteemasid I kooliastmes. (Lisa 5. Joonis 8.)

Positiivseid hoiakuid I kooliastmes karjääriteemade käsitlemiseks (vastusevariandid 5 ja 4) moodustasid kokku 56,4%. Negatiivsed hoiakud (vastusevariandid 1 ja 2) moodustasid 14,1% vastajate hinnangutest. Neutraalsete vastuste variantide osakaal oli 29,6% (vastusevariandid 3).

Tulemuste põhjal võib väita, et uuringus osalenud õpetajate hinnangul on karjääriteemade käsitlemine I kooliastmes oluline.

Mis on Teie ootused õpetajana karjääriteemade läbiviimiseks? (Intervjuu) Intervjuu tulemustena selgus, et intervjuueeritavate ootused karjääriteemade läbiviimiseks on järgmised: õppematerjali olemasolu, praktiline õpe eluliste näidetega, koolitused. Intervjuude tulemusena selgus, et liitklassiõpetajad vajavad endi hinnanguil karjääriteemade läbiviimiseks õppematerjale ja koolitusi.

Õ103: “Oih ma ei teagi kas seda ideaalis veel üldse on, aga see peab jälle tulema elust /.../ et õppetöö ei toimuks ainult seinte vahel vaid see läheks koolimajast välja asutustesse ja tähendab õppelust enesest elus sees õpe.”

Õ110: “Kõige suurem ootus kindlasti on seotud õppematerjalidega, huvitavaid ja vaheldusrikkaid õppematerjale.”

Kui oluline on Teie hinnanguil karjääriteemade läbiviimine I ja II kooliastmes? (Intervjuu) Intervjuueeritavad olid erinevatel arvamusel eelpool nimetatud intervjuu küsimuse osas. Intervjuueeritavatest kuus väitsid, et nende hinnanguil on oluline karjääriteemade käsitlemine I ja II kooliastmes ja nelja intervjuueeritava hinnanguil ei ole karjääriteemade käsitlemine I ja II kooliastmes nii oluline (Loe ka Lisa 7). Intervjuueeritavad tõid välja järgmisi aspekte, kuidas peaks käsitlema karjääriteemasid I ja II kooliastmes: mänguline tegevus, seosed eluga, rollimängud ja õppekäigud. Lisaks toodi välja takistavad tegureid, mis piiravad karjääriteemade läbiviimist I ja II kooliastmes: vähene teadlikkus karjääriteemade läbiviimisest; kooli programmid liiga täis ja see vajaks lisatunde; teadlikult ei ole käsitletud karjääriteemasid; koolis on vaja käsitleda väga palju erinevaid teemasid ja kõige jaoks ei jätku aega.

Õ102: “/.../ tegelikult ikkagi on sest nendel /.../ algteadmised tulevad, mida peaks üks eriala endast kujutama. /.../ algklassid on väga aktiivsed mängima ja neile meeldib kõike mänguliselt võtta tegelikult on see ikka oluline.”

Õ104: “..Ma arvan, et üleliigne liiga ei tee, alati on mõistlik ..algklassides see on see suunav tegevus, et koorub välja mis huvid on.”

Kuidas I ja II kooliastme liitklassiõpetajad käsitlevad karjäärитеemasid ainetundides?

Teisele uurimisküsimusele saadi vastuseid nii ankeedi vastustest kui intervjuu vastustest. Järgnevalt on välja toodud teise uurimisküsimusega seotud küsimuste vastused. Ankeedi vaste tabelitega on võimalik tutvuda Lisa 5. ja intervjuu tulemusi ilmestavate väidetega on võimalik tutvuda Lisa 7.

Kuidas realiseerub Teie koolis läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ õpetamine? (Ankeet) Vastaja pidi ise sisestama vastuse, vastuseid oli erinevaid. Järgnevalt nimetatud küsimuse enim märgitud vastused: lõimitult (33 vastajat) (Eriti inimeseõpetuses (3 vastajat) ja eesti keeles (2 vastajat)); õppekäik ametiasutustesse ehk ettevõtete külastus (16 vastajat); külalisesinejad (12 vastajat); õppekirjandus (4 vastajat); erinevad üritused (4 vastajat); huvitegevuses (4 vastajat); sisu osadena ainetundides (3 vastajat); koostöö lastevanematega (3 vastajat); e-külalistunnid (3 vastajat); vilistlased õpilastega kohtuma ja oma eriala tutvustama (3 vastajat). Lisaks toodi välja, et nimetatud läbiv teema realiseerub ka järgnevalt (nimetati ära kahel korral) läbi õppekava; koolimajas paiknevate ametiesindajatega tutvumine; II kooliastmes valikaine majandus ja ettevõtlikkus ning III kooliastmes valikaine karjääriõpetus; teemat käsitletakse III kooliastmes; karjääripäevad; inimeseõpetus; 100 e-tundi; karjääriõpetuse tunnid; projektõpe; töövarjupäev; mõtisklused tuleviku teemadel; klassijuhatajatunnid. Lisaks nimetati ühe korra ka järgnevaid tegevusi, kuidas realiseerub eelpoolnimetatud läbiva teema käsitlemine: õpilaste huvisid arvestades; teavad oma vanemate elukutseid; projekt “Tagasi kooli”; koostöö kohalike ettevõtjatega; vastavates ülesannetes; ainepäevad ja -võistlused; arenguveestlused; ametimängud; ametikarneval; õpilaste omaalgatus; näitused; rajaleidja karjäärinõustajate grupi ja individuaalnõustamised; õppenädalate raames; teemapäev või -nädal; töölehed; õppepäevad; gümnasistid käivad töövarjudeks; räägime ametitest; õpetajatele toimuvad kursused; igapäevaselt. Lisaks tegevustele kirjutati vastusteks ka hinnanguid. Näiteks tõid vastajad välja järgnevaid hinnanguid: väga vaevaliselt; hästi; väga kenasti; konkreetselt ei tegele sellega; eriti ei realiseeru. Ankeedile vastajates viis vastajat väitsid, et ei tea, kuidas läbiva teema rakendamine nende haridusasutuses toimib. Üks vastaja tõi välja, et kuna ta on uus õpetaja, siis ei tea, kuidas nimetatud läbivat teemat nende koolis rakendatakse.

Ankeedile vastajate seas toodi välja, et enim realiseerub koolis läbiv teema: “Elukestev

õpe ja karjääri planeerimine” ainetundidesse lõimitult nimetas seda aspekti 45% vastajatest. Veel toodi välja 22% poolt õppekäike ja 17% poolt külalisesinejaid. Lisaks nimetasid vastajad veel palju erinevaid aspekte, kuidas koolis käsitleda läbivat teemat: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”.

Seitse vastajat (10%) tõid välja, et nad ei tea, kuidas nimetatud läbivat teemat koolis rakendatakse või ei oska öelda. Ülejäänud vastajad tõid välja erinevaid aspekte, kuidas nimetatud läbivat teemat koolis käsitleda.

Milliste karjääri kujundamise oskusi arendad oma tundides ja kuidas? Meenutage ühte tundi. (Intervjuu) Intervjueeritavad nimetasid enim järgmisi karjääriskujundamise oskusi: sotsiaalsed oskused; matemaatilised oskused; kuulamisoskus; kirjeldamise oskused; kirjutamisoskus; lugemisoskus; keelelised oskused; kunstiliselt väljendamisoskused; arvutialased oskused; praktilised oskused. Osadest intervjueeritavatest olid arvamusel, et karjääriõppe kujundamist ei ole vaja alustada nii varakult.

Õ104: "...mina arvan, et kui õpilased ise hakkavad neid asju ütlema /.../ õpetaja ei pea pidevalt küsima vaid õpilastel tekib see normaalne seos juba iseenesest, et toob näitena nagu igapäevaselt välja."

Intervjueeritavad meenutasid erinevaid ainetunde, kus nad on käsitlenud karjääriteemasid. Näiteks: eesti keel, muusika, kehaline kasvatus, loodusõpetus, inimeseõpetus, inglise keel. Järgnevalt on välja toodud kahe intervjueeritava kirjeldused, kuidas on karjääriteemasid käsitletud.

Õ101: "...muusikatundides kuulavad neid muusika palasid, nad vaatavad pillidest pilte, kes neid pille teevad, kes neid palasid kirjutavad, mis töö see nendel on, nad vaatavad filme, heliloojatest. Eesti keel leiva temaga me oleme arutlenud ikka väga pikalt ja laialt kuidas leib lauale jõuab, kui palju on ameteid siis, ametimehi ja ametinaisi, seda tööd teevad/.../maaharimisest kuni siis leib lauale jõuab."

Õ105: ".../ absoluutselt igas õppeaines muidugi /.../ näiteks ka minu aines, õpilane juba väikesest peale mõtleb, et ma tahaks saada pillimängijaks, ta harjutab ja oskab juba muusikat paremini kuulata, absoluutselt igas aines, tegelikult ka igas õppeaines on see võimalik, no näiteks inglise keeles /.../ kirjeldasime erinevaid töid tegevusi koguaeg. ...muusika erialal rääkisime näiteks folkloori kogumisest /.../ näiteks käsitleda oma vanavanemaid ka ameteid."

Millistes ainetundides käsitlete karjääriteemasid? (Intervjuu) Enim nimetasid intervjueeritavad järgnevaid õppeaineid: matemaatika, võõrkeeled, eesti keel, loodusõpetus, inimeseõpetus, muusika, kehaline kasvatus. Vähem toodi välja kunstiõpetus; informaatika. Intervjueeritavad jõudsid pärast õppeainete loetlemist järeldusele, et kõikides õppeainetes on võimalik käsitleda lõimitult karjääriteemasid. Näiteks õpetaja 101 ütles: “Kui läbi mõelda, siis saab igas aines käsitleda.”

Milliseid karjäärитеemasid olete käsitlenud viimase õppeaasta vältel? Tooge näiteid.

(Intervjuu) Intervjueeritavad nimetasid karjäärитеemasid, mida on viimase õppeaasta vältel käsitlenud: koduloomapäev, koerte päev, leivapäev, raamatukogu külastused, teatrikülastused, õppekäigud, õppepäevad ametite tutvustamine, vanemate töökohtade tutvustamine; kaardimängud, rollimängud, ametite päevad. Näiteks üks intervjueeritav kirjeldas karjäärитеemade käsitlemist järgmiselt:

Õ101: “Eesti keel leiva teemaga me oleme arutlenud ikka väga pikalt ja laialt kuidas leib lauale jõuab, kui palju on ameteid siis, ametimehi ja ametinaini, seda tööd teevad /.../ maaharimisest kuni siis leib lauale jõuab”

Millist õppemeetodit kasutate karjäärитеemade õpetamisel? (Intervjuu)

Intervjueeritavad selgitasid oma õppemeetodite valikut järgnevalt: seitse vastajat nimetasid grupitööd; neli vastajat individuaalne töö; kolm nimetasid mänguline tegevus, rollimängud ja paaritöö; kaks vastajat nimetasid vestlust. Lisaks toodi välja intervjueeritavate poolt ka digiseadmed, külalisesinejad ning arutelud. Üks intervjueeritav tõi välja, et kasutab õppemeetodeid vastavalt olukorrale.

Mis takistab Teie koolis läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” käsitlemist. (Ankeet) Ankeedile vastajate poolt toodi välja 37 tegurit, mis võivad takistada läbiva teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” rakendamist koolis. 24% tõi välja, et miski ei takista nimetatud läbiva teema rakendamist. Ühel vastajal tekkis küsimus, kas I kooliastmes on ikka vaja tegeleda karjäärитеemadega. 7% vastasid, et nad ei tea, et miski takistaks nimetatud läbiva teema rakendamist.

Takistavate teguritena toodi enim välja aja puudust (11%), transpordiga seotud probleeme nimetasid (8%). Lisaks toodi välja, et liiga mahukas õppekava takistab erinevate teemade käsitlemist ning sobiva õppematerjali puudumine. Välja toodi ka õpetajate vähesed teadmised nimetatud läbiva teema käsitlemiseks.

Ankeedile vastanutest vastas üks õpetaja järgmiselt: “Ülepaisutatud õppe- ja ainekavad. Koolilt eeldatakse müstilist ühiskonna tuumikprobleemide lahendamist.” Üks ankeedile vastaja tõstas järgmise küsimuse: “Kas selles vanuses karjääri planeerimine ongi üldse vajalik, las lapsed proovivad erinevaid asju läbi hariduse ja huviringide ja leiavad aegamööda omale huvipakkuvad teemad.” Sama küsimuse tõstas ka intervjueeritav 106.

Kas liitklassides õppeainete ja läbivate teemade lõimimine on Teie hinnanguil... kerge, raske, muu?

Vastajatest 47,9% hinnangul on liitklassides läbivate teemade lõimimine õppeainetega

raske. 21,1% hinnangul on läbivate teemade lõimimine õppeainetega liitklassis kerge. (Lisa 5. Joonis 9.)

Läbivate teemade lõimimine õppeainetega on vastajate hinnangul kerge järgmistel põhjustel: liidetud järjestikused klassid, ainetevaheline lõiming. Läbivate teemade lõimimine õppeainetega on vastajate hinnangul raske järgmistel põhjustel: sõltub klassi suurusest ja erinevustest; õpikud ei arvesta lõimimisega; HEV õpilased; alustaval õpetajal raske. Vastajate neutraalsed vastused olid järgmised: oleneb teemast ja õpilastest; HEV õpilaste osakaalust klassis; vajab põhjalikku eeltööd; oleneb õppeainest.

Uurimuse tulemusel selgus, et läbivate teemade lõimimine õppeainetega on vastajate hinnanguil pigem raske. Välja toodi erinevaid põhjusi, mis muudavad läbivate teemade käsitlemise raskeks. Näiteks, kui klassis on palju "raskeid" õpilasi (vihje HEV õpilastele). Välja toodi ka, et õppematerjalid ei ole koostatud arvestades piisavalt lõimingut ja läbivaid teemasid.

Kuidas hindate oma valmisolekut õpetamaks karjääriteemasid? (Intervjuu)

Intervjueeritavad hindasid endi valmisolekut karjääriteemade õpetamisel heaks.

Intervjueeritavatest neli väitsid, et on valmis käsitlema karjääriteemasid I kooliastmes.

Intervjueeritavatest kaks väitsid, et võib-olla on valmis käsitlema karjääriteemasid I kooliastmes. Üks intervjueeritav väitis, et koolitatult on valmis käsitlema karjääriteemasid I kooliastmes. Üks intervjueeritav väitsid, et ei ole valmis käsitlema karjääriteemasid I kooliastmes. Üks intervjueeritav väitis, et pigem ei ole valmis karjääriteemasid käsitlema. Üks intervjueeritav väitis, et karjääriteemade käsitlemine oleneb kogemusest.

Õ102: "Mitte väga heaks, sooviks juurde koolitust."

Õ103: "Mina olen valmis olen läbi raskuste kõik selgeks saanud."

Kuidas peaks karjääriteemat hindama? (Intervjuu) Intervjueeritavate hinnanguil ei peaks hindama karjääriteemasid numbriliselt vaid pigem kujundavalt. Intervjueeritavad nimetasid erinevaid võimalusi, mis meetodeid kasutades võiks hinnata karjääriteemasid. Näiteks: tekstide kaudu, ülesannete kaudu, arutelud, vestlus, näitlikustamine, valikvastustega tööleht. Intervjueeritav õpetaja 104 tõi välja, et pigem ootab ta õpilaste poolset arusaamist teemadest.

Küsimuste: *Milliste õppeainetega lõimitult olete käsitlenud karjääriteemasid?* ja küsimuse: *Milliste õppeainetega võiks Teie hinnanguil olla lõimitud karjääriteemad?* (Ankeet) Tulemused olid järgmised. Kõige enim käsitletakse karjääriteemasid inimeseõpetuses (86%), eesti keeles (83%) ja loodusõpetuses (77%). Kõige vähem

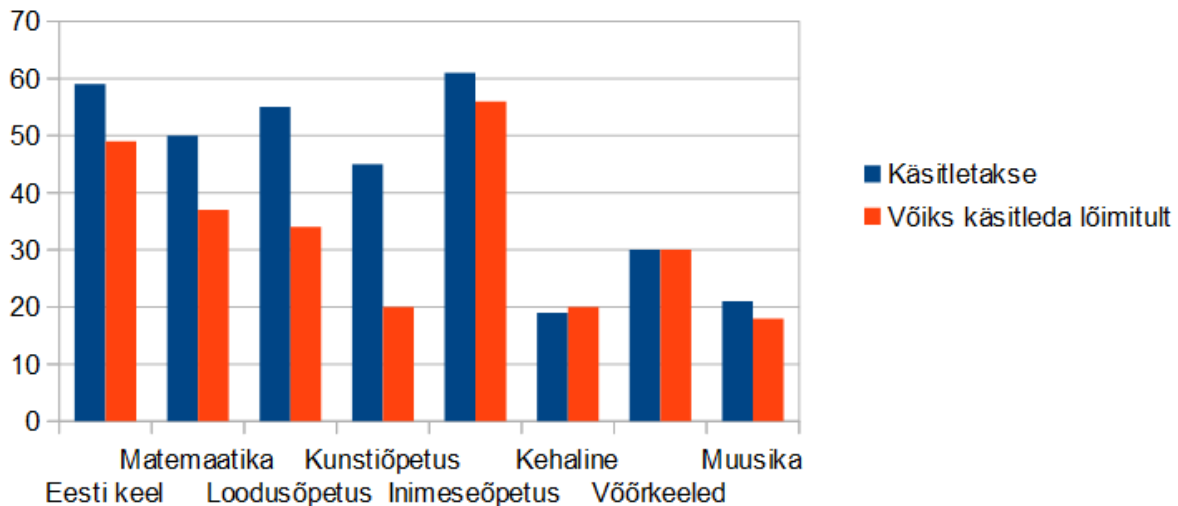
käsitletakse kehalises (73%), muusikaõpetuses (70%) ja võõrkeeltes (41 vastajat 58%) (Vastasid eitavalt ehk ei märkinud ära vastusevarianti jah).

Vastajate hinnangul võiksid karjääriteemad olla lõimitud enim järgmiste õppeainetega (Arvestatud on hetkel ainult vastusevarianti “väga oluline”): inimeseõpetusega (79%), eesti keelega (69%), matemaatikaga (52%). Kui lisada vastusevariandile “väga oluline” juurde veel vastusevariant “oluline”, siis on tulemused järgmised. 100% hinnangul tuleb käsitleda karjääriteemasid inimeseõpetuses, eesti keeles (99%), matemaatikas ja loodusõpetuses (94%).

Vastajate arvates ei ole nii oluline käsitleda karjääriteemasid järgmistes õppeainetes (lähtuvalt vastajate hinnangust “Ei ole oluline”): kehaline kasvatus (20%), muusika (14%). Täpsemalt on võimalik tulemustega tutvuda Tabelis 2.

Tabel 2. Milliste õppeainetega lõimitult käsitletakse ja milliste õppeainetega võiks vastajate hinnanguil käsitleda karjääriteemasid.

<i>Milliste õppeainetega lõimitult olete käsitlenud karjääriteemasid?</i>			<i>Milliste õppeainetega võiks Teie hinnanguil olla lõimitud karjääriteemad?</i>			
Õppeaine	Ei	Jah	Ei ole oluline	Oluline	Väga oluline	Vastuse variantide “Oluline” ja “Väga oluline” summa
Eesti keel	12	59	1	21	49	70
Matemaatika	21	50	4	30	37	67
Loodusõpetus	16	55	4	33	34	67
Kunstiõpetus	26	45	7	44	20	64
Inimeseõpetus	10	61	0	15	56	71
Kehaline	52	19	14	37	20	57
Võõrkeeled	41	30	6	35	30	65
Muusika	50	21	10	43	18	61

Joonis 10. “Milliste õppeainetega lõimitult käsitletakse?” ja “Milliste õppeainetega võiks Teie hinnanguil olla lõimitud karjääriteemad?” küsimuste vastused.

“Milliste õppeainetega lõimitult olete käsitlenud karjääriteemasid” ja “Milliste õppeainetega võiks Teie hinnangul olla lõimitud karjääri teemad?” (Ankeet) küsimuste vastuse vahel kasutati statistilise olulisuse määramiseks Spearmani testi. Eesmärk oli välja selgitada, kas need, kes märkisid ära, et kasutavad lõimitult nimetatud õppeaines karjääriteemasid väidavad, et nendes õppeainetes võiks karjääriteemad olla lõimitult.

Spearmani testi tulemusel ilmnes statistiliselt oluline väga nõrk seos ainult inimeseõpetus (Spearmani test; $\rho = -0,286$; $p < 0,05$). Järgmiste õppeainete vahel lähtuvalt eelpool nimetatud kahest küsimusest ei ilmnenud statistiliselt olulist seost: eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, kunstiõpetus, kehaline kasvatus, võõrkeeled, muusika (Spearmani test; $p > 0,05$).

Millistes ainetundides saaks ja peaks karjääriteemasid käsitlema? (Intervjuu)

Intervjueeritavad asusid küsimusele vastates alguses loetlema erinevaid õppeaineid, kus saab käsitleda karjääriteemasid õppetegevuses. Pärast seda, kui osad intervjueeritavad olid õppeaineid nimetanud lisasid viis intervjueeritavat, et karjääriteemasid saab käsitleda kõikides ainetundides. Intervjueeritavad tõid välja enim järgnevaid õppeaineid, kus käsitleda karjääriteemasid: matemaatika (6 vastajat); võõrkeeled (6 vastajat); eesti keel (5 vastajat); loodusõpetus (4 vastajat); muusika (3 vastajat); inimeseõpetus (3 vastajat); kehaline kasvatus (3 vastajat); informaatika (2 vastajat); kunstiõpetus (2 vastajat). Üks intervjueeritav arvas, et karjääriteemadega ei peaks alustama I kooliastmes.

Millised on I ja II kooliastme liitklassiõpetajate soovitud karjääriteemaliste õppematerjalide loomisele?

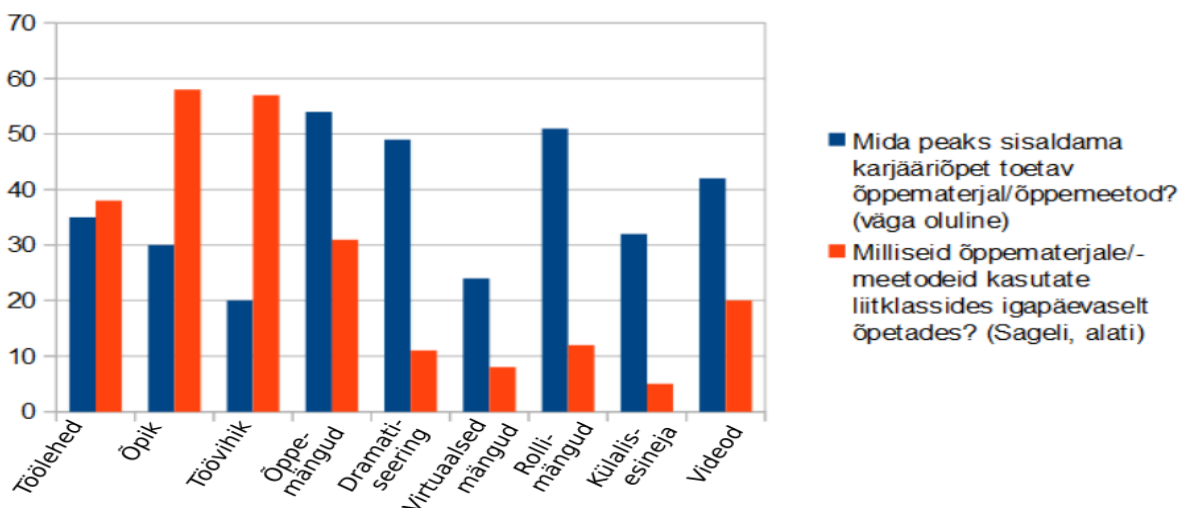
Kolmandale uurimusküsimusele leiti vastused järgmisi küsimusi kasutades. Järgnevalt on välja toodud kolmanda uurimisküsimuse tulemused nii ankeedi kui intervjuu küsimustest lähtuvalt. Ankeedi tulemuste joonistega on võimalik tutvuda Lisa 5. ning intervjuu tulemusi ilmestavate lasuatega on võimalik tutvuda Lisa 7.

Küsimuste: “Mida peaks sisaldama karjääriõpet toetav õppematerjal/õppemeetod?” ja “Milliseid õppematerjale/-meetodeid kasutate liitklassides igapäevaselt õpetades?”

(Ankeet) tulemused olid järgmised. Ankeedile vastajate hinnanguil peaks karjääriõpet toetav õppematerjal/õppemeetod sisaldama kindlasti õppemänge (76%); rollimänge (72%) ning dramatiseeringute juhiseid ja tekste (69%).

Ankeedile vastanutest kasutatakse liitklassides õpetades vastajate hinnangul alati töövihikute ülesandeid (31%) ja õpikute tekste ja ülesandeid (30%). Ankeedile vastajatest kasutavad endi hinnanguil sageli õpikute tekste ja ülesandeid (52%), töövihikute ülesandeid (49%) ning töölehti (46%). (Joonis 10.)

Kõige harvem kasutatakse ankeedile vastajate hinnanguil kohtumist külalisesinejaga (44%), virtuaalseid mänge (35%) ja dramatiseeringuid (35%). Ankeedile vastajate hinnanguil ei kasutata liitklassides igapäevaselt õpetades virtuaalseid mänge (20%), kohtumisi külalisesinejaga (6%) ning dramatiseeringuid ja rollimänge (14%). Täpsemat ülevaadet on võimalik saada tutvudes Lisa 8. Tabel 2.

Joonis 10. Küsimuste: “Mida peaks sisaldama karjääriõpet toetav õppematerjal/-meetod?” ja „Milliseid õppematerjale/-meetodeid kasutate liitklassis igapäevaselt õpetades?” tulemuste võrdlus vastajate arvu järgi.

Küsimuse: “*Mida peaks sisaldama karjääriõpet toetav õppematerjal/õppemeetod?*” (Ankeet) vastusevariandi muu all toodi välja järgmised vastused: aruteluteemad, e-tund, viiteid kodulehtedele, vestlus, strateegilised lauamängud, ametikaardid, teiste õpetajate loodud näidistunnikavad, materjalide jagamine, abimaterjal võõrkeeletundide jaoks, õppekäik, võimalikult lihtsad ja elulised rohkete näidetega, koolitused õpetajatele. Üks vastaja vastas järgmiselt: “*Eks midagi võib õpetaja ka ise leiutada, välja mõelda. Õpik ei ole alati vajalik.*” Lisaks toodi välja, et *see teema peaks olema erinevate ainete õppematerjalidesse sisse integreeritud.*

Uuringu tulemusel ilmnes, et kuigi ankeedile vastajate hinnanguil peaks karjääriõpet toetav õppematerjal/-meetod sisaldama enim õppemänge, rollimänge ja dramatiseeringuid, siis ankeedile vastajatest kasutavad enim igapäevases õppetöös õpikute tekste ja ülesandeid, töövihikute ülesandeid ning töölehti. Kuigi ilmneb väga suur erinevus selles, mida tahetakse kasutada ja mida kasutatakse, siis võib eeldada, et kui oleks olemas vajalikud materjalid, õpetajad ka kasutaksid neid õppetöö läbiviimisel.

Uuringu tulemusel järeldus, et ei ilmnenud statistiliselt olulist seost. Ilmnesid väga nõrgad seoses. Lähtuvalt nimetatud küsimustest (mida peaks sisaldama ja mida kasutatakse) ilmnes statistiliselt oluline väga nõrk seos järgmiste õppematerjalide osas: töölehed ($\rho = -0,31$); muid materjale ($\rho = 0,296$). Statistiliselt nõrk seos ilmnes eelpool nimetatud küsimuste tulemuse õpiku tekste ja ülesandeid ($\rho = -0,245$) vahel. Statistiliselt olulist seost ei ilmnenud eelpool nimetatud küsimuste tulemuste osas järgmistel teemadel: töövihiku ülesanded ($\rho = -0,097$); õppemänge ($\rho = -0,126$); dramatiseeringuid ($\rho = -0,109$); virtuaalseid mänge ($\rho = -0,161$); rollimänge ($\rho = -0,185$); külalisesinejaid ($\rho = -0,070$); asutuste külastamist ($\rho = 0,043$); videoid ($\rho = -0,149$); karjäärpäevi ($\rho = -0,071$).

Milliseid õppematerjale vajate, mis toetab nii ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist? (Intervjuu) Intervjueeritavad tõid välja järgmised aspektid, et soodustada karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist: ametite tutvustav materjal; teemade tutvustavad tekstid; rühmatöö; internet; pildimaterjal; ametite kirjeldused; õppevideo; prinditav õppematerjal; väljasõidud (õppeekskursioonid); õppemängud; karjäärinädal; koolitused; karjääriteemasid kirjeldav vihik; töölehed; temaatilised ainekavad; elulähedus ja elulised näited; projektõpe (karjääriõpe); karjääriteemade töövihik; karjääriteemade õpik; kursused/koolitused; miksike; abimaterjalid. Enim nimetasid intervjueeritavad, et kasutavad õppematerjalidena töölehti (7 vastajat), õppemängud (3 vastajat), ametitega seonduvad tegevused (5 vastajat).

Seitse intervjueeritavat vastasid, et karjääriteemalisi õppematerjale on kindlasti vaja ja

kaks intervjuueeritavat vastasid, et ei ole vaja ning üks intervjuueeritav ütles, et materjale on piisavalt.

Õ106: "Mm materjalid on ikka head, materjalid kuluvad ikka ära eriti kui need on juba kokku pandud niimoodi."

Õ108: "... mul oleks vaja nõukogude aegset matemaatika õpikut - mustvalge selline robustne tükk. Et ühesõnaga isegi need õpikud ja kõik see fancy õppematerjal, mis projektirahade eest toodetakse, et ühesõnaga see on läinud nii kirjuks ja meelelahutuslikuks, et seda on väga raske kasutada."

Milliseid õppemetoodikaid sooviksite kasutada õpetamisel? (Ankeet) Vastajate hinnangul soovitakse enim kasutada projektõpet (66,2%); avastusõpet (60,6%); õuesõpet (59,2%); üldõpet (54,9%); ainetundidel põhinevat õpet (igat õppeainet eraldi) (52,1%); erialiste pedagoogikat (42,3%). (Lisa 5. Joonis 11.) Üks vastaja vastas, et ei saa küsimusest aru, kas mõeldakse karjääriteema õpetamisel või üldiselt. Üks vastaja vastas, et loogiliselt võttes kõik eelnimetatud, kuid proportsioonide osapealt peaks veel järele mõtlema.

Ankeedi vastustest ilmnes, et enim soovivad õpetajad kasutada projektõpet ning kõige vähem erialiste pedagoogikat. Millest tulenevalt märgiti kõige vähem ära erialiste pedagoogikat? Sellele ei oska magistritöö autorid vastata.

Kas vajate õppematerjale, mis toetavad nii ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist? (Ankeet) Vastajatest 63,4% arvab, et ta vajab õppematerjale, mis toetavad ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist. 33,8% arvab, et võib-olla on vaja õppematerjale, mis toetavad nii ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist. 2,8% arvavad, et ei ole vaja õppematerjale, mis toetaksid ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist. Ankeedi vastustest ilmnes, et vastajate hinnanguil on vaja õppematerjale, mis toetavad ainealaste ja karjääriteemade lõimingut.

Milliste karjääriõppe teemavaldkondade käsitlemiseks vajate juurde õppematerjale? (Ankeet) Vastajate hinnangul on vaja enim õppematerjale *vastutustunde arendamise* teemavaldkonna arendamiseks (85,9%); *eneseanalüüsi* teemavaldkonna arendamiseks (73,2%); *otsimise oskuse arendamiseks* (59,2%) ning *aja planeerimise arendamiseks* (57,7%).

Vähem positiivseid hinnanguid said järgmised teemavaldkonnad: *kodukoha ametite tutvustamine* (45,1%); *vanemate tööde kirjeldamine* (38%). Nende madalast vastuste protsendist võib järeldada, et nendel teemadel ei soovi liitklassiõpetajad lisamaterjale. (Lisa 5. Joonis 12.)

Uuringu tulemustest ilmnes, et enim tuntakse vajadust vastutustunde arendamise teemavaldkonna arendamiseks ja vähem vanemate tööde kirjeldamise teema käsitlemiseks.

Lisage allikaid, kust leiate karjäärитеemade käsitlemiseks õppematerjale.

Karjäärитеemade käsitlemiseks leitakse vastajate põhjal enim materjale Internetist 42%). 14% tõi välja, et nad küsivad kolleegide käest soovitusi. 11% nimetas ära Rajaleidja ja 8% SA Innove. Arvestades, et Rajaleidja keskendub karjäärитеenustele, siis magistritöö autorite hinnangul oleks võinud olla Rajaleidja enim mainitud vastusevariant, kuid selgub, et I ja II kooliastme kontekstis ei ole Rajaleidja eriti levinud. Võib-olla tuleneb see sellest, et Rajaleidja on rohkem keskendunud III kooliastmele. 8% mainis ka ajalehti ja ajakirju.

Viis vastajat mainisid, et koostavad materjale ise ja viis vastajat nimetasid ära õpikud. Magistritöö autoritele üllatavalt nimetati ära ka TEBO ja Algklassikud. TEBO on Eestis ja mujal maailmas tegutsev õppematerjalide kogumise ja jagamise veebikeskkond ning Algklassikud on Facebookis olev algklassiõpetajaid ühendav kogukond.

Mida vajate, et liitklassides õppeteemasid ja läbivaid teemasid paremini lõimida?

(Ankeet) Vastajatest 81,7% vajavad endi hinnanguil liitklassides õppeteemade ja läbivate teemade lõimimiseks õppematerjale. 73,2% vajab enda hinnanguil juurde õppemänge; 57,7% vajaksid rohkem koolitusi. Rohkem aega vajavad endi hinnanguil 2,8%. 1,4% vastajatest vajaksid järgnevalt järgmist: *näidismaterjale, näidistunde; ühist ainekava; õpikuid, milles on lõimimisega arvestatud nii, et ühe teema raames liigud sujuvalt ühelt õppeainelt teiseni.* Vastajatest 8,5% ei vaja enda hinnanguil midagi. (Lisa 5. Joonis 13) Nende hinnangul on kõik vajalik olemas. Küsimuse vastusevariantidena oli välja pakutud järgmised teemad: õppematerjale, õppemänge, koolitust, ei vaja midagi. Ülejäänud vastusevariandid sisestasid vastajad vastusevariandi muu alla.

Oma tundide raames, milliseid allikaid kasutate ise ja soovitaksite kolleegidele?

(Intervjuu) Intervjueeritavad tõi välja, et enim peavad nad oluliseks kogemuste ja materjalide jagamist kolleegidega. Lisaks nimetati välja veel järgmisi allikaid: koolielu.ee (2 vastajat); Miksike (2 vastajat), televisioon (1 vastaja). Intervjueeritav Õ103 ütles:

“Materjal mida õpetatakse peab olema lapsele kättesaadav, puudutatav. Ruumilised kujundid et laps mõistaks ka kohe alguses ka praktiliselt. Õpikute tegijad peaks ka juurde mõtlema.”

Kuidas rakendavad I ja II kooliastme liitklassiõpetajad erialiste pedagoogika metoodikat?

Ankeedis ja intervjuus kasutati järgnevaid küsimusi, et välja selgitada, milliseid erialiste pedagoogikast lähtuvaid võtteid kasutavad liitklasside õpetajad endi hinnanguil.

Järgnevalt on välja toodud nii ankeedi kui intervjuude küsimuste tulemused, analüüs ja arutelu. Ankeedi tulemuste joonistega on võimalik tutvuda Lisa 5. ning intervjuueeritavate väidetega on võimalik tutvuda Lisa 7.

Mida tähendab Teie jaoks mõiste erialiste pedagoogika? (Intervjuu) Eriialiste pedagoogika mõiste definitsioon sarnanes intervjuueeritavatel väga. Järgnevalt on välja toodud intervjuueeritavate arusaamad erialiste pedagoogikast:

Õ102: *“Kuidas siis ühes vanuserühmas inimesi, lapsi paremini õpetatakse.”*

Õ105: *“...erinevas vanuses õpilased ja ja kuidas siis läheneda, et kui on sul erialised ühtedel ei oleks igav ja teised saaksid ka midagi et oleks kõik kompaktne, just kõik saaksid midagi”*

Õ107: *“Erivanuste laste õpetamine ühes ja samas klassiruumis.”*

Õ110: *“...kuidas õpetada eri vanuses lapsi, et nad saaksid omandada oma eale vastavaid ja oma õppeastmele vastavaid teadmisi, oskusi.”*

Kas Teie hinnangul erialiste pedagoogika metoodika rakendamine ainetundides toetab liitklassis õpetamist? (Intervjuu) Intervjuueeritavate hinnangul kuue arvates toetab erialiste pedagoogika rakendamine ainetundides liitklasside õpetamist. Intervjuueeritav õpetaja 104 väitis: *“Kindlasti toetab, mida rohkem õpetaja teab, erinevate vanuste kohta, võimekust selles vanuses siis seda paremini ta oskab seda klassi hallata.”* Intervjuueeritavatest mitte ühegi arvates erialiste pedagoogika meetodi rakendamine ei toeta liitklassis õpetamist. Intervjuueeritavatest üks väitis, et ei oska sellele küsimusele vastust anda. Lisaks kaks intervjuueeritavat tõid välja, et õpetaja töötab ise metoodika välja.

Küsimuste: *“Millist erialiste pedagoogika õpetamise metoodikat kasutate?”* ja *“Millist erialiste pedagoogika metoodikaid kasutaksite, kui oleks loodud vajalikud eeldused?”* vastuste tulemused olid järgmised.

Enim märgiti ära vastusevariant: *“Osoline üleklassi õpetamine. (Teatud tunniosasid õpetatakse ühiselt. Kuid teatud tegevused toimuvad eraldiseisvalt)”* 76,1% vastajate poolt. 62% vastajat kasutavad endi hinnanguil *“Ühise ainekava metoodikat. (Kõik õpilased õpivad sama õppeainet samaaegselt, kuid igal klassil on oma tööjuhised ja tegevused)”*. 39,4% vastajatest kasutab endi hinnanguil *“Jaotatud tunnikava. (Kahte või enamat klassi õpetatakse erinevate õppekavade alusel. Õpetaja valmistab ette kaks eraldiseisvat tunniplaani)”*.

Kõige vähem (19,7%) väitsid, et kasutavad metoodikat *“Kogu klassi õpetatakse kogu aeg ühiselt. (Kõikidele klassidele õpetatakse samaaegselt samu õppeaineid ja sama sisu. Õpilased aitavad üksteist)”*.

Vastajad soovivad endi hinnanguil kasutada enim *Osalist üleklassi õpetamise*

metoodikat (69%). Ühise ajakava metoodikat sooviks endi hinnanguil kasutada 62% vastajatest. *Kogu klassi kaasamise* metoodikat sooviksid endi hinnanguil kasutada 40,8% vastajatest. *Jaotatud tunnikava* soovivad vastajatest kasutada 15,5%.

Vastajate hinnanguil kasutavad ja soovivad enim kasutada vastajad *osalist üleklassi õpetamise* metoodikat. Kuigi kõige vähem kasutatakse *kogu klassi õpetamist kogu aeg* (19,7%), siis vastajate hinnanguil protsentuaalselt suurenes kõige rohkem selle metoodika osakaal (19,7%-lt 40,8%-le). Ehk vastajad sooviksid seda metoodikat kasutada, kui oleksid loodud vajalikud eeldused. (Lisa 5. Joonis 14.)

Vähem soovitakse kasutada *jaotatud tunnikava* metoodikat. *Jaotatud tunnikava* metoodikat kasutatakse endi hinnanguil 39,4% hinnanguil, kuid sobilike eelduste korral sooviks seda metoodikat kasutada ainult 15,5%. Nendest vastustest võib järeldada, et sobilike eelduste olemasolul ei kasutaks õpetajad *jaotatud tunnikava* metoodikat.

Nimetatud küsimuste tulemuste tabeliga on võimalik tutvuda Lisa 5. Tabel 3.

Eelpool nimetatud küsimuste tulemusi analüüsisid magistritöö autorid ka Spearmani testiga. Spearmani testi tulemused olid järgmised. Statistiliselt oluline väga nõrk seos esines *jaotatud tunnikava* metoodika ($\rho = 0,451$); ühine ajakava ($\rho = 0,283$); üleklassi õpetamine ($\rho = 0,266$); *kogu klassi kaasamine* ($\rho = 0,236$). Spearmani testi tulemusel ilmnes, et eelpool nimetatud küsimuste vastustes ilmnes statistiliselt oluline nõrk või väga nõrk seos.

Palun kirjeldage oma tavalist liitklassi tundi. (Intervjuu) Intervjueeritavad kirjeldasid oma igapäevast ainetundide ülesehitust. Intervjueeritavad kasutavad endi hinnanguil erinevaid metoodikaid. Intervjueeritavate ainetundide kirjelduste põhjal võib väita, et intervjueeritavatest tavaliselt kasutavad *jaotatud tunnikava* meetodid neli intervjueeritavat. *Kogu klassi kaasamist* kasutab viis intervjueeritavat endi hinnanguil. Üks intervjueeritav kasutab endi hinnanguil kõiki metoodikaid lähtuvalt olukorrast.

Intervjueeritavatest kõik nimetasid ära väga olulise tunni läbiviimise eelduseks tunni ettevalmistamise. Lisaks toodi välja, et kasutatakse järgmisi võimalusi klassis tegutsemisel: iseseisev töö (7 vastajat), paaristöö (3 vastajat), rühmatöö (2 vastajat), frontaalne töö (1 vastaja), esitlused (1 vastaja). Lisa 7 on esitatud intervjueeritavate kirjeldused.

Õppeainet õpetades, kui sageli kaasate tervet liitklassi? (Intervjuu)

Intervjueeritavatest viis kaasavad endi hinnanguil sageli tervet klassi, kolm intervjueeritavat kaasavad endi hinnanguil tervet klassi harva ning üks intervjueeritava ei kaasa endi hinnanguil tervet liitklassi. Ühel intervjueeritavalt tekkis küsimus, mida mõeldakse esitatud küsimuse all. Intervjueeritav õpetaja 106 tõi välja, et õppematerjalid ei lähe erinevate klasside

õpikutes kokku öeldes järgmist:

“Kas mõtled, et mõlemad klassid teeks nagu ühte teemat? Aa sellega on ju suur probleem, sest õppematerjalid ei lähe kokku /.../ kogu klassi kaasamine oleks nagu parem teema, oleks nagu üks aga erineva raskusastmega.”

Milline on Teie valmisolek terve klassi kaasamiseks? (Intervjuu) Nimetatud küsimuse alguses loetles intervjuerija intervjueritavatele ette kaks selgitavat küsimust, et aidata intervjueritaval paremini küsimusest aru saada: *Kas annate mõlemale klassikomplektile samad ülesanded erinevate raskusastmetega korraga?* ja *Kas õpetate samaaegselt erinevaid teemasid erinevatele klassidele?*

Intervjueritavatest on endi hinnanguil kuus valmis kasutama terve klassi kaasamise metoodikat, kuid neli ei ole valmis kasutama terve klassi kaasamist. Järgnevalt on välja toodud kahe intervjueritava väited nende valmisolekute kohta terve klassi kaasamiseks. Teised väited on esitatud Lisa 7.

Õ104: “Tulevikus oleks küll tore, kui ma saaksin neile anda samal teemal erinevate raskusastmetega aga praegu ma pole veel sinna jõudnud, et nad teevad samal ajal erinevaid teemasid”

Õ110: “Eh jah mõlemad töötavad, mulle on see esimene variant isegi parem, aga töötada saab mõlemaga, see sõltub sellest teemast.”

Kui kerge või raske on Teie hinnanguil terve klassi kaasamine? (Intervjuu)

Intervjueritavatest kolme hinnangul on terve klassi kaasamine liitklassis kerge ning nelja hinnanguil raske. Kolme intervjueritava hinnangul on liitklassis õpetamine vahepeal kerge ja vahel raske. Intervjueritavate hinnanguil on kogu klassi kaasamine liitklassis raske kuna: erinevate klasside õpikute teemad ei kattu; lisatöö; palju eeltööd. Järgnevalt on välja toodud magistritöö autorite hinnanguil huvitavamad intervjueritavate vastused.

Õ102: “On raske sest sa pead tegelikult tunnid väga läbi mõtlema.”

Õ103: “Üleklassitöö liitklassis on teatud teemadega, sest alati ei saa teha või ainult väikeses grupis, aga soovitan alati alustada kõik koos ja lõpetada hinnanguga kõik koos.”

Mis muudab Teie hinnanguil terve klassi kaasamise kergeks/raskeks? Palun põhjenda. (Intervjuu) Intervjueritavate hinnanguil muudab kogu klassi kaasamise kergeks järgmised asjaolud: õpilaste vähesus (2 vastajat), nooremad õpilased õpivad teiste õpilastelt uut juurde (2 vastajat), õpilased keskenduvad paremini (1 vastaja), tunni paindlikkus (1 vastaja), õpilased keskenduvad paremini (1 vastaja); mängud (1 vastaja); ühised teemad (1 vastaja) ning õpetajate kogemused (1 vastaja). Järgnevalt on välja toodud intervjueritavate väited, miks on nende hinnanguil kogu klassi kaasamine kerge.

Õ103: “/.../ soovitan alati alustada kõik koos ja lõpetada hinnanguga kõik koos.”

Õ104: “Klassi kaasamise muudab kergeks muudab nende vähesus /.../”

Intervjueeritavate hinnanguil muudab kogu klassi kaasamise raskeks järgmised asjaolud: erinevad vanused (3 vastajat); erinevad teemad (3 vastajat); mängu lõpetamine (1 vastaja); õppematerjalid ei kattu (1 vastaja); erineva raskusega õpilased (1 vastaja); vähe õpilasi (1 vastaja); klassikomplektide muutmine (1 vastaja); terve klassi kaasamine on raske (1 vastaja); õpilased ootavad (1 vastaja); omavaheline võrdlemine (1 vastaja); iseenese kaheks jaotamine (1 vastaja); oskus erinevaid teemasid vahetada (1 vastaja). Järgnevalt on välja toodud, miks on liitklassis õpetamine intervjueeritavate hinnanguil raske.

Õ102: “/.../teemasid ühtlustada erinevate klassidega on raskem.”

Õ104: “/.../ raskeks muudab minu enda ajuefektiivsus suuta erinevatel teemadel oskuslikult vahetada”

Õ107: “Aga esimese klassiga on väga raske kusagilt kõrvalt liitklassi teha, sest tema alles alustab oma kooliteed tema ei oska iseseisvalt väga töötada, tema on väga püsimat, ta alles ju õpib seda.”

Õ110: “Raskeks teeb see, et vahepeal ei ole lapsed erinevatel põhjustel valmis nagu kaasa töötama, võivad olla kodused probleemid, või omavahelised probleemid, jagelemised, arusaamatused, väsimus. ”

Mis takistab Teie hinnanguil kogu klassi kaasamist õppeprotsessi liitklasside tundides? Vastajate hinnanguil takistab enim liitklassides kogu klassi kaasamise metoodika rakendamist Liiga erinevad klassid (69%); Puudub liitklassidele mõeldud õppematerjal (62%); Kogu klassi kaasavate tundide ettevalmistamine on väga ajamahukas (59,2%); Õppeteemasid ei ole võimalik seostada (33,8%); Erialiste pedagoogika õppemetoodika vajab rohkem tutvumist (22,5%). (Lisa 5. Joonis 15.)

Viie protsendi vastajate hinnangul liitklassides õpetades kogu klassi kaasamise rakendamisel takistused puuduvad. Lisaks toodi välja järgmist:

Liitklassis on 2 erivajadusega last. Käitumishäired, rahutus, ei tee midagi, segab ainult; Kogemuste puudumine, ei käsitle veel kogu aasta teemat, usun, et see tuleb ajaga, mil õpetaja oskab tunde lõimida, ühendada ja kõik ei saagi ühendada, siis on vaja võtta kaks eri tundi sama aegselt;

Enamasti tegelikult takistused puuduvad. TULEB leida aega ja võimalus, et kõiki õpilasi kaasata;

Kui on võimalik õppeteemasid seostada, siis seda ka teen. Sageli loon ise seoseid;

Lapse on lähtuvalt aastatest väga erineva õppetempo ja -stiili, ja oskustega;

Õpilastel on keskendumisraskused kui samal ajal räägitakse teise klassi osaga võõrast teemat.

Olen õppinud liitklasside/erialiste metoodikat. (Ankeet) Vastajatest 37 (52%) ei ole õppinud liitklasside/erialiste metoodikat. Vastajatest 34 (48%) on õppinud liitklasside/erialiste metoodikat. Uurimuses ilmnes, et rohkem kui pooled (52%) vastajatest, kes töötavad liitklassides ei ole õppinud erialiste pedagoogikat.

Olete Te õppinud erialiste pedagoogikat? Kus saaks seda õppida? (Intervjuu)

Intervjueeritavates on üks endi sõnul õppinud erialiste pedagoogikat, üheksa ei ole endi sõnul õppinud erialise pedagoogikat. Intervjueeritavad ei olnud kindlas, kus on võimalik õppida erialiste pedagoogikat. Erialiste pedagoogika õppimise võimalustena nimetati: Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, kursused ja valikaine.

Arutelu

Järgnevalt on välja toodud uurimuse tulemuste arutelu ja järeldused.

Kuidas liitklassiõpetajad mõistavad karjääriõpet?

Uurimuses selgus, et liitklassiõpetajate arusaamad karjääriõpetuse osas on erinevad (intervjuu). Enim seostasid intervjuueritavad karjääriõpet minapildi arendamisega ja õpilaste endi huvide tundma õppimisega ning töömaailmaga. SA Innove (2017) on karjääri kujundamise pädevuste mudelis välja toonud sarnased põhivaldkonnad, millega intervjuueritavad defineerisid karjääriõpet. Karjääri kujundamise põhivaldkonnad on: eneseteadlikkuse arendamine, võimaluste uurimine, planeerimine ning tegutsemine.

Karjäärитеemade käsitlemine on liitklassiõpetajate (ankeet) hinnanguil oluline. Uurimuses selgus, et liitklassiõpetajad käsitlevad ainetundides karjäärитеemasid. Wood ja Kaszubowski (2008) töid välja, et karjäärитеemasid on võimalik käsitleda ainetundidega lõimitult.

Ankeedi vastustest ilmnes, et liitklassiõpetajad teavad endi hinnanguil (64,8%), mis on läbiv teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”. Ankeedile vastajad (93%) endi hinnanguil teavad, mis on karjääriõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärgid. Kabur (2013) tõi välja, et karjääriõppe läbiviimine eeldab, et õpetajad teadvustaksid karjääri teemasid. Ankeedile vastajad endi hinnanguil käsitlevad karjäärитеemasid õppetegevustes. Õppetegevused ei pea toimuma ainult klassiruumis, vaid oluline on viia läbi õppetegevusi ka teistes keskkondades (Stradling, 2005).

Uurimuses selgus, et 62% vastajatest ei ole osalenud karjääri teemalistel koolitustel. SA Innove nõustamis- ja karjäärikeskuse (Kitsing et al. (Koost.), 2013) on välja toodud, et haridusasutuse siseselt 80% õpetajatest võiks olla läbinud karjäärитеemade koolitusi. Arvestades, et uuringus selgus, et 62% vastajatest ei ole osalenud karjäärитеemalistel koolitustel, siis võib eeldada, et haridusasutustes, kus õpe toimub liitklassides ei ole 80% õpetajatest läbinud karjäärитеemalisi koolitusi. Liitklassiõpetajad (intervjuu) vajavad endi hinnanguil enim koolitusi HEV õpilaste toetamiseks, karjäärитеemade käsitlemiseks, õppeainete lõimimiseks ning aja planeerimiseks.

Uurimuses ilmnes, et enamus vastajatest (62%) ei ole osalenud karjäärитеemalistel koolitustel, kuid vastajad tunnevad vajadust karjäärитеemaliste koolituste järele. Intervjuude tulemusel ilmnes, et intervjuueritavad ei ole päris kindlad, kus on võimalik omandada

erialiste pedagoogika alaseid teadmisi. Pakuti välja nii Tartu kui Tallinna ülikooli ning koolitusi ja valikkursuseid.

Magistritöö autorite hinnangul on uuritavad valmis käsitlema karjääriteemasid, kuid uuritavad ei pruugi alati teadvustada oma tegevust. Karjääriteemade käsitlemist on vaja tutvustada liitklassiõpetajatele, et nad saaksid tundides teadvustatult tegeleda karjääriteemade käsitlemisega. Intervjueeritavad endi hinnanguil ei tegelenud karjäärikujundamise oskuste arendamisega, kuid intervjueeritavad kirjeldasid oskuslikult karjääri kujundamise oskustega seotud tegevusi. Eelpool kirjeldatust võib järeldada, et intervjueeritavad käsitlevad karjääriteemasid ainetundides, kuid samas ei teadvusta seda protsessi alati endile. Ameerikas on loodud asutus, mis pakub online-vestluse vahendusel karjääriteemade käsitlemise alast nõu õpetajatele (Wood & Kaszubowski, 2008). Kas ka Eestisse oleks vaja sellist asutust?

Karjääriteemade läbiviimisel ootavad liitklassiõpetajad (intervjuu) enim, et oleks loodud sobivad õppematerjalid, õppeprotsess oleks praktiline ja eluliste näidetega. Uuritavad tõid välja, et vajavad karjääriteemalisi koolitusi.

Vastajate hinnanguil on karjääriteemade käsitlemine I kooliastmes oluline, kuigi läbivate teemade lõimimine õppeainetega on vastajate hinnanguil pigem raske. Mitmed autorid on samuti välja toonud, et karjääriteemade käsitlemine juba algkoolis on oluline (Karjääriõppe mõjususe uuring, 2014; Liu, McMahon & Watson, 2014). Läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” rakendamist takistav tegurina toodi enim välja vähene aeg. Lisaks on ankeedile vastajate hinnangul takistavateks teguriteks transpordiga kaasnevad kulud ning mahukas õppekava, mis eeldab, et käsitletakse väga palju erinevaid teemasid. Uuringus ilmnis, et nimetatud läbiv teema realiseerub koolis enim ainetundidesse lõimitult, õppekäikudel ja külalisesinejate vahendusel.

Uuringu intervjuudes selgus, et vastajate hinnangul ei peaks karjääriteemasid hindama või tuleks kasutada kujundavat hindamist. Kabur (2013) on oma uurimuses välja toonud, et läbivat teemat “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” on võimalik hinnata ehk tagasisidestada kasutades järgmisi meetodeid: arenguvestlus; õpimapp; õppekäikude ja ürituste analüüs koos õpilase tehtava ettekandega; suuline tagasiside ja tunnustamine; (isiksuse) testid; õpilase enda igapäevaste tegevuste kirjeldamine. Hindamise võimalusi on mitmeid, kuid enne hindamist tuleb õpilastega kokku leppida, mida hinnatakse ja mis tingimustest lähtuvalt (Kriisa, 2010). Kaasaegses haridussüsteemis ei mõõdetaks õpilase taset

enam ainuüksi teadmiste põhjal vaid, selle põhjal, kuidas õpilane õpitud teadmisi võimalikult praktiliselt rakendab (Muldma, 2010).

Kuidas I ja II kooliastme liitklassiõpetajad käsitlevad karjääriteemasid ainetundides?

Uurimuse ankeedi osalejate hinnangul kõige enam käsitletakse karjääriteemasid inimeseõpetuse, eesti keeles, loodusõpetuses ja vähem kehalises, muusikaõpetuses ja inglise keeles. Intervjueeritavate vastustest ilmnes, et enim käsitletakse karjääriteemasid järgnevates ainetundides: matemaatika, võõrkeeled, eesti keel, loodusõpetus, inimeseõpetus.

Karjääriõpetuse õpitulemused on enim seotud sotsiaالainetega näiteks inimeseõpetusega (Luik, 2010). Eelpool nimetatust võibki olla tingitud see, et enim käsitletakse ja soovitakse lõimida karjääriteemasid esimeses kooliastmes inimeseõpetusega.

Intervjueeritavate hinnangul peaks käsitlema karjääriteemasid järgmistes ainetundides: matemaatika, võõrkeeled, eesti keel, loodusõpetus, inimeseõpetus, kehaline kasvatus, informaatika, kunstiõpetus. Lisaks viis intervjueeritavad lisa, et karjääriteemasid saab käsitleda kõikides ainetundides. Kõiki ainetunde on võimalik lõimida karjääriõpetusega (Pärs, 2010).

Ankeedi tulemustes ilmnes, et enim käsitletakse karjääriteemasid inimeseõpetuses. Samas intervjuu tulemustes ei nimetatud inimeseõpetust nii suurel määral. Magistritöö autorite hinnanguil võib see tuleneda sellest, et õpetajad, kes õpetavad ainult teatud ainetunde vastasid lähtuvalt enda poolt õpetatavatest ainetest, mitte ei toonud välja kõikidest ainetundidest lähtuvalt.

Ankeedile vastajate hinnanguil on läbivate teemade lõimimine õppeainetega vahest kerge, vahest raske. Ankeedile vastajatest enim käsitleb endi hinnanguil karjääriteemasid lõimitult järgmiste õppeainetega: inimeseõpetus, eesti keel, loodusõpetus. Ankeedile vastajate hinnangul võiks olla karjääriteemad enim lõimitud järgmiste õppeainetega: inimeseõpetus, eesti keel, matemaatika. Uuritavate hinnangul ainetundide osas, milles nad käsitlevad ja milles sooviksid käsitleda olid väga sarnased. Kuid ilmnes üks erinevus. Kui uuritavad tõid välja, et nad käsitlevad karjääriteemasid palju loodusõpetuses, siis nende endi hinnanguil võiks karjääriteemad olla rohkem lõimitud matemaatikaga. Intervjueeritavad tõid välja, et enim peaks käsitlema karjääriteemasid järgmistes ainetundides: matemaatika, võõrkeeled, eesti keel. Intervjueeritavate tulemused erinesid enim ankeedile vastajate tulemustest. Millest

see tuleneda võib on raske oletada. Üks erinevuse põhjus võib tuleneda sellest, et nii ankeedile kui intervjuudele vastajad lähtusid vastamisel enda poolt antavatest ainetundidest.

Uurimuses osalenute hinnanguil realiseerub läbiv teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” enim järgnevalt: lõimitult, õppekäikudel, ettevõtte külastusena, külalisesinejate kutsumisega. Intervjueeritavad endi hinnanguil kasutavad enim grupitööd, individuaalset tööd, mängulisi tegevusi, rollimänge ning paaristööd.

Ankeedile vastajate hinnanguil enim takistab koolis läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääriplaneerimise” rakendamist aja puudus, transpordiga seotud probleemid.

Millised on I ja II kooliastme liitklassiõpetajate soovitusel karjääriteemaliste õppematerjalide loomisele?

Uurimuses ilmnes, et vastajate hinnanguil liitklassiõpetajad vajavad õppematerjale, mis toetavad nii ainealaste kui karjääriteemade lõimingut. Lisaks toodi välja, et vaja on ka õppemänge ja koolitusi. Enim vajatakse vastajate hinnanguil karjääriõppe käsitlemiseks õppematerjale vastutustunde arendamiseks, eneseanalüüsiks ja info otsimise oskuse arendamiseks.

Uurimuses osalenute hinnanguil peaksid karjääriteemalised õppematerjalid sisaldama enim õppemänge, rollimänge ja dramatiseeringute juhiseid. Vastajad sooviksid enim rakendada projektõpet, avastusõpet ja õuesõpet. Samas kasutavad vastajad endi hinnangul enim teemade õpetamiseks õpikuid, töövihikuid ja töölehti. Õpilastes õpihuvi hoidmiseks soovitatakse kasutada enim aktiivõppe meetodeid (Kinkar, 2010).

Karjääriõpet toetav õppematerjal/-meetod peaks enim sisaldama järgnevat: aruteluteemasid, e-tunde, viiteid kodulehtedele, vestlusi, strateegilisi lauamänge ja nii edasi. Intervjueeritavad tõid välja, et karjääriõppe lõimingut toetav õppematerjal peaks sisaldama järgnevat: rühmatöö, internett, pildimaterjali, ametite kirjeldust, õppevideosid, prinditavaid õppematerjale. Õpilastes tuleb arendada mängulist uurimise oskus, mis on väga oluline oskus erinevatel töödel (Harkins, 2000). Üks ankeedile vastaja tõi välja, et karjääriteemad peaksid olema õppematerjalidesse sisse integreeritud. Enim soovivad intervjueeritavad kasutada õpetamisel projektõpet, avastusõpet, õuesõpet ja üldõpet.

Kuidas rakendavad I ja II kooliastme liitklassiõpetajad erialiste pedagoogika metoodikat?

Erialiste pedagoogika mõistet defineerisid intervjueeritavad vägagi sarnaselt: erinevas vanuses õpilaste õpetamine samaaegselt ühes klassi. Intervjuu tulemustest selgus, et intervjueeritavate hinnanguil erialiste pedagoogika metoodika rakendamine ainetundides toetab liitklassides õpetamist.

Ankeedi tulemustest ilmnes, et enim kasutavad uuritavad osaliselt üleklassi õpetamist ning vähim märgiti ära kogu klassi kaasamist. Uurimuses ilmnes, et sobivate eelduste korral kasutaksid uuritavad rohkem kogu klassi kaasamist ning vähem jaotatud tunnikava. Intervjueeritavad kirjeldasid, milline on nende tavapärane tund liitklassis. Intervjueeritavate tunni ülesehituse kirjelduste põhjal võib väita, et enim kasutatakse jaotatud tunnikava. Intervjueeritavatest viis väitsid, et kasutavad sageli kogu klassi kaasamist. Kogu klassi kaasamine on intervjueeritavate hinnanguil pigem raske järgmistel põhjustel: õpikute teemad ei kattu, lisatöö, palju eeltööd. Kogu klassi kaasamise muudab kergeks intervjueeritavate hinnanguil järgnev: vähe õpilasi, nooremad õpivad vanematelt, õpilased keskenduvad paremini, paindlikud tunnid ja nii edasi. Kogu klassi kaasamise kergeks ja raskeks asjaoluks nimetati ära vähe õpilasi. Kui liitklassis on vähe õpilasi, siis on õpetajal võimalik iga õpilasega individuaalselt tegeleda. Kuid kui õpilasi on väga vähe, siis ei ole võimalik väga palju erinevaid põnevaid õppemänge nendega läbi viia.

Ankeedi tulemustes toodi välja, et kogu klassi kaasamist takistab enim liiga erinevad klassid ehk kokku on liidetud üle ühe klassid, näiteks 1. ja 3. klass. Eesti erialiste pedagoogika üks eestvedajatest, Eha Jakobson, on alati rõhutanud, et kokku tuleb liita kõrvutised klassid, mitte üleklassi. Takistava tegurina märgiti enim ära veel, et puudub liitklassidele mõeldud õppematerjal ning kogu klassi kaasavate tundide ettevalmistamine on väga ajamahukas.

Uuringus selgus, et üle poolte (52%) vastajatest ei ole õppinud erialiste pedagoogika metoodikat. Helge Arro poolt 2004. aastal läbi viidud uurimuses ei olnud 75% uurimuses osalenud liitklassiõpetajatest osalenud liitklassitööd käsitleval koolitusel. Läbiviidud uuringu tulemustele tuginedes võib väita, et liitklassiõpetajad on 2018. aastaks rohkem läbinud erialiste pedagoogika koolitusi, kui 2004 aastal.

Soovitused ja piirangud

Soovitused google.drive keskkonnas ankeedi koostamisel. Google.drive ankeeti koostades sisestada sõnalised kirjeldused märkeruutudesse võimalikult lühidalt, kuna siis on hiljem kergem andmeid analüüsida ja kodeerida. Kindlasti kontrollida korduvalt enne ankeedi fail üle enne ankeedi edastamist vastajatele. Magistritöö autoritel juhtus kahjuks selline kurb asi, et ankeedi teise küsimuse 11 vastust läksid kaotsi, kuna mingil veidral põhjusel oli see küsimus ära kustunud. Magistritöö autorite õnneks üks tähelepanelik ja mõistev vastaja teavitas magistritöö autoreid kirjeldatud probleemist ning viga sai parandatud.

Töö piiranguteks oli erinevaid tegureid. Esimene suurim piirav tegur on aeg. Magistritöö autorid arutasid enne magistritöö kirjutamist ja kirjutamise ajal pidevalt, mida ja kuidas teha. Alguses olid magistritöö autoritel plaanid suuremad ja liiga laiali valguv teema. Kuid kuna oli nähe, et ajaliselt algseid plaane ei suudeta realiseerida, siis korduvalt muutusid ka käesoleva magistritöö käsitlused ja eesmärgid. Pidevatest muudatustest tingitult tekkiski liigne ajakadu. Soovitus tulevastele tudengitele on, et töö eesmäärke mitte seada liiga kõrgeid ja arvestada olemasolevate ajaressurssidega.

Käesoleva töö piiranguteks on kindlasti ka see, et ankeedile vastas ainult 71 liitklassiõpetajat I ja II kooliastmest. Vastajate protsent oleks võinud olla veelgi suurem.

Ankeedi küsimusi koostades oleks pidanud arvestama suuremate vanusevahemikega, kuna 50+ vanusevahemiku oli kõige rohkem märgitud. Mõistlik oleks olnud välja tuua ka vahemikud 50-60 aastat, 60-70 aastat, et saada paremat ülevaadet vastajate vanuselisest jaotusest.

Algselt planeerisid magistritöö autorid uurimuse läbi viia ainult I kooliastme liitklasside õpetajatega. Kuid kuna mitmed II kooliastme liitklassiõpetajad avaldasid soovi vastata ankeedile ning osad ankeedile vastanud liitklassiõpetajad õpetasid nii I kui II kooliastmes otsustasid magistritöö autorid kaasata ka II kooliastme liitklassiõpetajad uurimusse.

Tulevased tudengid võiksid uurida ka I kooliastme tavaõpetajate seisukohti karjääriõppe rakendamisele. Uurida tasub, kuidas mõjutab õpetaja vanus liitklassis õpetamist ja õpetajana hakkama saamist. Kas tööstaaž mõjutab õpetaja hakkama saamist liitklassis?

Uurida tasub, kas Eestis õpilaste sotsiaalmajanduslik taust või madal enesehinnang mõjutavad õpilaste karjäärivalikuid.

Tänu sõnad

Käesoleva magistritöö autorid tänavad kõiki, kes on aidanud magistritöö autoreid töö valimisesse protsessides. Eriline tänu kuulub magistritöö juhendajatele: Mario Mäeotsale, Virve Kinkarile ja Maria Jürimäele. Magistritöö autorid on väga tänulikud Eesti liitklasside koolide juhtkonnale, kes edastasid ankeedid liitklassiõpetajatele. Täname kõiki liitklassiõpetajaid, kes vastasid ankeedile ning kes soovisid osaleda ankeedi järgsel intervjuul. Eriti tänulikud oleme ankeedile vastajale, kes avastas ankeedist vea ja teavitas magistritöö autoreid koheselt sellest veast. Täname kauaaegset endist karjäärinõustajat Karl Tamme ja kõiki oma lähedasi pereliikmeid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kuupäev:

Allkiri

Kuupäev:

Allkiri

Kasutatud kirjandus

- Antonellou, P. & Kounenoub, K. (2016). Evaluationon of a Career Counselling Probgram Focused on Greek Elemetary School Children´s Careeer Interests. *The European Journal of Counselling Psychology*, 5(1), 4-17. I
- Arro, H. (2004). *Õpetajate valmisoleks tööks liitklassis*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Beale, A. V. & Williams, J. C. (2000). The Anatomy of an Elementary School Career Day. *Journal of Career Development*, Vol. 26(3), 205-213.
- Briddick, W. C., Sensoy-Briddicka, H. & Savickas, S. (2018). Career construcion materials: the story of a career development curriculum in a Turkish school. *Early child deevelopment and care*, vol, 188, no. 4, 478-489.
- Concil Resolution on better integrating lifelong guidance into lifelong learning strategies* (2008). Külastatud aadressil:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/104236.pdf
- Harkins, M. A. (2000). Career Education in the Primary Grades: Building Work-Readiness Through an Experiential Curriculum. *Childhood Education*. 76:4, 219-224.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- HTM (2017). Haridus- ja teadusministeeriumi aasta-analüüs 2017. kokkuvõte. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. <https://www.hm.ee/et/tegevused/uuringud-ja-statistika-0>
- Hyry-Beihammer, E. K. & Hascher, T. (2015). Multi-grade teaching practices in Ausstriian and Finnish primary shoools. *International Journal of Educational Research*. Vol, 74, 104-113.
- Innove. (s.a.). *Karjääriõpe*. Külastatud aadressil:
<https://www.innove.ee/rajaleidja/karjaariope/>
- Jakobson, E. (2000). *Liitklassid ja erialiste laste koosõpetamine*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Kabur, L. (2013). *Õpetajate teadlikkus õppekava läbiva teema “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” õpitulemuste saavutamise ja hindamise võimalustest*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Karjääriinfo- ja nõustamine* (s.a.). Külastatud aadressil:
<https://www.innove.ee/rajaleidja/karjaariinfo-ja-noustamine/>

Karjääriõpe. (s.a). Külastatud aadressil:

<https://www.innove.ee/rajaleidja/karjaariinfo-ja-noustamine/karjaariope/>

Karjääriõppe mõjususe uuring (2014). Külastatud aadressil:

[http://www.innove.ee/UserFiles/Haridustugiteenused/Uuringud/Karj%C3%A4%C3%A4ri%C3%B5ppe%20m%C3%B5jususe%20uuring%20\(2014\).pdf](http://www.innove.ee/UserFiles/Haridustugiteenused/Uuringud/Karj%C3%A4%C3%A4ri%C3%B5ppe%20m%C3%B5jususe%20uuring%20(2014).pdf)

Karotamm, A. (2015). *Loova pedagoogika rakendamise võimalused liitklassis ühe maapõhikooli õpetajate hinnangul*. Publitseerimata seminaritöö. Tartu Ülikooli.

Kinkar, V. (2010). Millest on vaja lähtuda karjääriõpetusse õppemeetodi valikul. M. Lehtsalu, & E. Pilli (Toim), *Karjääriõpetus. Aineraamat põhikooliõpetajatele* (lk 35-38). Tartu: Atlex

Kinkar, V. (2010b). Kuidas karjääriõpetus toetab riiklikus õppekavas sätestatud üldpädevuste kujunemist. M. Lehtsalu, & E. Pilli (Toim), *Karjääriõpetus. Aineraamat põhikooliõpetajatele* (lk 54-56). Tartu: Atlex

Kitsing, M., Kreegimäe, K., Kroonmäe, M., Lehtsalu, M., Putk, P., & Trampärk, T. (Koost.). (2013). *Karjääriõppe kvaliteedikäsiraamat*. SA Innove karjääri- ja nõustamisteenuste arenduskeskus.

Kivilaan, T. (2017). *Aktiivõppe meetodite kasutamine liitklassi muusikatunnis Viljandimaa põhikoolide näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Knight, J. L. (2015). Preparing Elementary School Counselors to Promote Career Development: Recommendations for School Counselor Education Programs. *Journal of Career Development*, 42(2), 75-85.

Kreegimäe, K. (Koost.) (2011). *Karjääriõppe kvaliteedikäsiraamat*. Külastatud aadressil:
http://www.rajaleidja.ee/public/Suunajauus/Karjaarioppe_kvaliteedikasiraamat_vers1_2011.pdf

Kriisa, S. (2010). Karjääriõpetuses enamkasutatavad õppemeetodid varasema kogemuse näitel. M. Lehtsalu, & E. Pilli (Toim), *Karjääriõpetus. Aineraamat põhikooliõpetajatele* (lk 38-43). Tartu: Atlex

Kuusik, I., Eensalu, K., Mälksoo, K., Kotka, M., Lehtsalu, M., Rammo, M., Vares, M., Sassi, M. & Jamnes, P. (Koost.). (2003). *Vaatame koos tulevikku. Grupitööde kogumik*

põhikooli ja gümnaasiumi kutseasuunitlajatele, aineõpetajatele, klassijuhatajatele ja karjääriõpetajatele. Tallinn: Sihtasutus Eesti Kutsehariduse Reform.

Kürvits-Pai, A. (2006). *Rühmatöö liitklassis*. Publitseerimata lõputöö. Tartu Ülikool.

Lehtsalu, M. & Pill, E. (Toim.) (2010). *Karjääriõpetus*. Aineraamat põhikooliõpetajale. Tallinn: Innove.

Liu, J., McMahon, M. & Watson, M. (2014). Childhood Career Development in Mainland China: A Research and Practice Agenda. *The Career Development Quarterly*. Vol. 62.

Leemets, T. (2005). *Probleemidega poiste liitklassi edukuse tingimused*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.

Lehtsalu, M. (2010). Sissejuhatus karjääriõpetusse. M. Lehtsalu, & E. Pilli (Toim), *Karjääriõpetus*. Aineraamat põhikooliõpetajatele (lk 5-7). Tartu: Atlex.

Luik, M. (2010). Karjääriõpetuse lõimingu võimalused ainevaldkondadega. M. Lehtsalu, & E. Pilli (Toim), *Karjääriõpetus*. Aineraamat põhikooliõpetajatele (lk 56-58). Tartu: Atlex.

Lõbu, K. (2010). *Liitklassi tunnimudelid*. Publitseerimata magistr töö.

Läänesaar, J. (2014). *Haridusliku erivajadusega õpilaste hariduslikud võimalused ühe väikese maakooli näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Magnuson, C. S. & Starr, M. F. (2000). How Early Is Too Early to Begin Life Career Planning? The Importance of the Elementary School Years. *Journal of Career Development*, Vol. 27, No. 2, 2000.

Muldma, M. (2010). Muusikaõpetus esimeses ja teises kooliastmes. Kikas, E. (Toim). *Õppimine ja õpetamine esimese ja teise kooliastmes*. (346-366). Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Oolep, B. (2014). *Õpetajate teadlikkus, valmisolek ja toimetulek liitklassides õpetamisel*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.

Park, S. H. & Jun, J. (2017). Structural Relationships Among Variables Affecting Elementary School Students' Career Preparation Behavior: Using a Multi-Group Structural

Equation Approach. *Internatonal Electronic Journal of Elementary Education*, vol. 10 no. 2, 273-280.

Peebu, A. (2001). *Õpilaste töölerakendamise võimalusi liitklassis*. Publitseerimata diplomitöö. Tartu Õpetajate Seminar.

Pridmore, P. (2007). Adapting the primary-school curriculum for multigrade classes in developing countries: a five-step plan and an agenda for change. *Journal of Curriculum Studies*. Vol. 39, No. 5, 559-576.

Prii, M. (2011). *Matemaatika õpetamine liitklassis II ja III kooliastmes*. Publitseerimata magistratöö. Tartu Ülikool.

Pruss, K. (2006). *Õppemeetodid liit- ja tavvaklassides*. Publitseerimata diplomitöö.

Pullinen, H. (2015). *Liitklassis õppivate laste vanemate hinnangud kooli õppesüsteemile*. Publitseerimata magistratöö. Tartu Ülikool.

Pöder, K. (2005). *Väikekooli liitklassis õppinud laste kohanemine uues koolis*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledž.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2018). *Riigi Teataja I*, 22.01.2018, 3. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018003?leiaKehtiv>

Põhikooli riiklik õppekava (2018). *Riigi Teataja I*, 14.02.2018, 8. Külastatud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122072017003?leiaKehtiv>

Pärs, E. (2010). Praktilisi võimalusi karjääriõpetuse tundides. M. Lehtsalu, & E. Pilli (Toim), *Karjääriõpetus. Aineraamat põhikooliõpetajatele* (lk 58-60). Tartu: Atlex

Püüding, M. (2008). *Maakooli liitklassi õpilaste sotsiaalne toimetulek ja õpiedukus koolis Lavassaare Lasteaed- algkooli näitel*. Publitseerimata magistratöö. Tallinna Ülikool.

Ots, A. (2010). Õpilaste soolised erinevused ja toimetulek koolis. Kikas, E. (Toim), *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes*. (123-137). Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Raie, S., Randma, T. & Rammo, E. (s.a.). *Projekti "Tunne tööd" juhendmaterjal. Õppekäik ettevõttesse*. Eesti Kaubandus- Tööstuskoda.

Rootalu, K. (2014). *Sotsiaalse analüüsi ja meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil: <http://samm.ut.ee/avaleht>

Rämmer, Andu (2014). Valimi moodustamine. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, T. Vihalemm (Toim.). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil: <http://samm.ut.ee/valimid>

- SA Innove. (2016). *Karjääri kujundamise pädevuste mudeli raamistik Eestis 2016*. SA Innove karjääriteenuste keskus. Külastatud aadressil: https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2017/11/KoMudeli_raamistik.pdf
- SA Innove. (2017). *Karjääri kujundamise pädevuste arengu toetamine 2016*. SA Innove karjääriteenuste keskus. Külastatud aadressil: https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2017/11/KOM_kirjeldus_29_12_2017-1.pdf
- Sidiropoulou-Dimakakou, D., Mylonas, K., Argyropoulou, K., & Drosos, N. (2013). Career Decision-Making Characteristics of Primary Education Students in Greece. *International Education Studies*, 6, 5.
- Stradling, R. (2005). Euroopa 20. sajandi ajaloo õpetamine. Tallinn: Euroopa Nõukogu Tallinna Infotalitus.
- Super, D. E. (1990). A life span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197–261). San Francisco: Jossey-Bass.
- Supper, H. (2011). *Liitklassis õpetamisest Lääne-Virumaa õpetajate ja koolijuhtide hinnanguil*. Publitseerimata magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Talts, M. (2004). *Sotsiaalsete oskuste kujundamine liitklassis*. Publitseerimata diplomitöö. Tartu Ülikool.
- Practical tips for teaching multigrade classes*. (2013). UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education. Külastatud aadressil: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002201/220101e.pdf>
- Urb, T. (2003). *Lapse sotsiaalne areng tava- ja liitklassis*. Publitseerimata diplomitöö. Tartu Ülikool.
- Vincent, S. (Toim). (1999). *The Multigrade Classroom: a Resource Handbook for Small Rural Schools*. Oregon: Northwest Regional Educational Laboratory.
- Watson, M. & McMahon, M. (2005). Children's career development: A research review from a learning perspective. *Journal of Vocational Behavior* 67 119–132.
- Welde, A. M. J., Bernes, K. B., Gunn, T. M. & Ross, S. A. (2016). Career Education at the Elementary School Level: Student and Intern Teacher Perspectives. *Journal of Career Development* Vol 43(5) lk 426-446.
- Wood, C. & Kaszubowski, Y. (2008). The Career Development Needs of Rural Elementary School Students. *The Elementary School Journal*, Vol 108, Nr 5, 431-444.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Võrguteavik*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1. Õppija karjääri kujundamise pädevuste arendamine õppeprotsessis: Õpitulemused. Põhikooli I aste. (SA Innove, 2017)

Pädevus	Põhikooli I aste
1. Eneseteadlikkuse arendamine: õppija analüüsib oma väärtusi, võimeid, huvisid, teadmisi, oskusi, kogemusi ja isiksuseomadusi, selgitab välja oma tugevad küljed, et seostada neid realistlike õppimise ja töötamise võimalustega ning on vastutustundlik ja motiveeritud ennast arendama	
1.1 Eneseanalüüsi protsessi, komponentide, vahendite ja võimaluste tundmine.	-
1.2 Enese tundmaõppimine läbi teadliku ja eesmärgistatud eneseanalüüsi. Eneseanalüüsioskuste arendamine.	Analüüsib erinevate õpi- ja mänguliste tegevuste kaudu ennast ja oma kaaslast.
1.3 Positiivse minapildi ja enesehinnangu kujundamine ja hoidmine.	Märkab ja räägib sellest, mis temal ja kaaslastel hästi välja tuleb.
1.4 Elukestvas ja koostöises õppes osalemist toetavate õpioskuste arendamine ja motivatsiooni hoidmine.	Saab aru, miks on vaja õppida ja tunneb rõõmu teadasaamisest ja oskamisest. Järgib koostegutsemise ja -õppimise reegleid ja mõistab, miks need on elus vajalikud.
2. Võimaluste analüüs: õppija mõistab hariduse ja tööturu vahelisi seoseid ning leiab, analüüsib ja oskab sihipäraselt kasutada haridustee ning töö- ja eraeluliste valikutega seotud asjakohast informatsiooni.	
2.1 Töömaailma muutuste, tööturu üldise olukorra ja tulevikuproгноoside ning erinevate ameti- ja kutsealade tegevuste tundmine.	Mõistab töö tegemise tähtsust ning saab aru, et palk on tasu tehtud töö eest. Teab oma pereliikmete töö sisu ja väärtust ning lähiümbruses tegutsevate ettevõtete tegevusvaldkondi.
2.2 Hariduse ja tööturu vaheliste seoste mõistmine ning õppimisvõimalustega seotud infoallikate tundmine.	Saab aru, miks on vaja õppida ja kuidas oskused ja teadmised on seotud tööga kodus ja töö tegemisega ametis.
2.3 Enese vajadusest tuleneva haridus- ja töömaailma info kasutamine lühi- ja pikaajalise haridustee ja tööelu kavandamiseks.	Otsib informatsiooni erinevate tööde kohta ja toob esile endale huvi pakkuvad.
3. Plaani tegemine: õppija mõistab, milliste erinevate teguritega on tal vaja arvestada oma karjääri planeerides, määratleb enesekohased alternatiivsed võimalused, sõnastab eesmärgid ning langetab teadlikud otsused.	
3.1 Karjääri disainimise ja juhtimise	Saab aru, et muutused erinevates

olemuse ja põhimõtete mõistmine ning oma eraelulisele ja tööalasele karjäärile tähenduse loomine.	eluvaldkondades on pidevad ja märkab, kuidas need mõjutavad tema enda ja lähedaste elu.
3.2 Isiksuse eelduste ja ameti-, kutse- või erialanõuete vastavuse analüüsile tuginevalt oma haridustee jätkamise ja/või tööalase rakendamise alternatiivsete võimaluste määratlemine.	Saab aru, et inimesed valivad kogu elu jooksul erinevate võimaluste vahel.
3.3 Üldiste sihtide seadmine ning lühi- ja/või pikaajalise tegevuskava välja töötamine oma isiklike ning haridus-, kutse- ja ametialaste eesmärkide saavutamiseks.	Näeb seoseid oma igapäevaste tegevuste kavandamise, tegutsemise ja tulemuste vahel.
4. Tegutsemine: õppija algatab ja viib ellu tegevusi erinevate elurollidega seotud eesmärkide saavutamiseks, positiivsete ja toimivate suhete loomiseks ja hoidmiseks ning haridusteele või tööle asumiseks ja seal püsimiseks.	
4.1 Tööturгу reguleerivate õigusaktide ning töötamise ja tööotsimise võimaluste tundmine.	Teab, et töötamisel on töötajal õigused, kohustused ja piirangud.
4.2 Kandideerimine õpingutele ja/või tööle, sh vabatahtlikuna töötamisega, vahetusõpilaseks olemisega, huvialaga seondult.	Oskab esitleda oma tugevusi.
4.3 Praktilise õpi- ja töökogemuse omandamine, vajadusel oma käitumise, harjumuste, eesmärkide ja tegevuste korrigeerimine.	Teeb ea- ja jõukohast tööd koolis ja kodus. Tunneb rõõmu töö tegemisest ja selle tulemuses

Lisa 2. Tabel 2. “Elukestva õppe ja karjääri planeerimise” rakendamise võimalusi (Põhikooli riiklik õppekava, 2018).

Ainevaldkond	Läbiva teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine” rakendamise võimalusi:
Keel ja kirjandus	Rollimängude, tekstide käsitlemise, arutelude ja loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Arendatakse suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huvisid, võimeid, nii ainealaseid kui ka teisi oskusi ja teadmisi ning õpilast suunatakse kasutama eneseanalüüsi tulemusi oma tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõtetesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus). Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu
Võõrkeeled	Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeelt õppides omandatakse eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajalikku sõnavara, et ennast võõrkeeles esitleda ja oma mõtteid arusaadavalt edasi anda. Õpe võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt käivad õpilased ettevõtteis, tutvuvad ainevaldkonnaga seotud ametite, erialade ja edasiõppimisvõimalustega. Nii kujuneb oskus koostada õpinguile ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;
Matemaatika	Matemaatika õppimisel tajutakse õppimise vajadust ning areneb iseseisva õppimise oskus. Matemaatikatundides kujundatakse võimet abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma võimete realistlik hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise tingimusi. Õpilasi suunatakse arendama oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ametid ja erialasid.
Loodusained	Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus. Loodusaineid õppides kasvab õpilaste teadlikkus karjääri võimalustest ning saadakse teavet edasiõppimisvõimaluste kohta loodusteadustega ja loodusvaldkonna ning keskkonnakaitsega seotud erialadel. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt tutvuda ettevõttega.

Sotsiaallained	<p>Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaallainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid. Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele. Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv tervises seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.</p>
Kunstiained	<p>Kujundatakse iseseisva õppimise ja tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ning hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Kunst ja muusika võimaldavad õpilastel teadvustada oma võimeid ja huvisid, omandada nii ainealaseid kui ka üldisemaid mõtlemis- ning tegutsemisstrateegiaid. Tutvutakse kunstide mitmekülgsete väljunditega igapäevaelus, kunstidega seotud ametite ja elukutsetega, võimaldatakse vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt külastades loomeettevõtteid. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid ja edasiõppimise võimalusi.</p>
Tehnoloogia	<p>Kujundatakse iseseisva tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on tähtsad tulevases tööelus. Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada elukestva õppe vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja koos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma huvisid, tööväimeid ja koostööoskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga (nt ettevõtete külastamine): õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud elukutseid, ameteid, erialasid ja edasiõppimise võimalusi. Õppetegevus annab õpilastele teadmised sellest, et eri töödel võivad olla erinevad nõuded ja ka töötingimused, ning nii suunatakse õpilasi analüüsima, kas nende tervislik seisund ja füsioloogiline eripära sobivad selleks, et teha neid huvitavat tööd. Õpilaste tähelepanu juhatakse sellele, miks on oluline tööohutusest kinni pidada ja kuidas võib tervise kahjustamine piirata teatud valdkondades töötamist.</p>
Kehaline kasvatus	<p>Kehalises kasvatuses innustatakse õpilasi olema terve ning kandma muutuvat õpi-, elu- ja töökeskkonnas hoolt oma tööväime suurendamise eest. Kujundatakse arusaama, kuidas mõjutab inimese füüsiline tervis tema edasist tööelu. Õppetegevus võimaldab õpilastel tutvuda tervise ja kehakultuuri valdkonnaga seotud töömaailmaga. Võimekuse ja huvi ilmnemise korral mõne spordiala ja/või liikumisharrastuse vastu suunatakse õpilasi sellega süvendatult tegelema. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid, elukutseid, ameteid ja edasiõppimise võimalusi.</p>

Lisa 3. I kooliastmes taotletavad üldpädevused (Põhikooli riiklik õppekava, 2018).

4. jagu I kooliaste (1.–3. klass)

§ 7. I kooliastmes taotletavad pädevused

Esimese kooliastme lõpus õpilane:

- 1) peab lugu oma perekonnast, klassist ja koolist; on viisakas, täidab lubadusi; teab, et kedagi ei tohi naeruvääristada, kiusata ega narrida; oskab kaaslast kuulata, teda tunnustada;
- 2) tahab õppida, tunneb rõõmu teadasaamisest ja oskamisest, oskab õppida üksi ning koos teistega, paaris ja rühmas, oskab jaotada aega õppimise, harrastustegevuse, koduste kohustuste ning puhkamise vahel;
- 3) teab oma rahvuslikku kuuluvust ning suhtub oma rahvusesse lugupidavalt;
- 4) oskab end häälestada ülesandega toimetulemisele ning oma tegevusi ülesannet täites mõtestada; oskab koostada päevakava ja seda järgida;
- 5) suudab tekstidest leida ja mõista seal sisalduvat teavet (sealhulgas andmeid, termineid, tegelasi, tegevusi, sündmusi ning nende aega ja kohta) ning seda suuliselt ja kirjalikult esitada;
- 6) mõistab ja kasutab õpitavas võõrkeeles igapäevaseid ära õpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- 7) arvutab ning oskab kasutada mõõtmiseks sobivaid abivahendeid ja mõõtühikuid erinevates elualdkondades eakohaseid ülesandeid lahendades;
- 8) käitub loodust hoidvalt;
- 9) oskab sihipäraselt vaadelda, erinevusi ja sarnasusi märgata ning kirjeldada; oskab esemeid ja nähtusi võrrelda, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitada ning lihtsat plaani, tabelit, diagrammi ja kaarti lugeda;
- 10) oskab kasutada lihtsamaid arvutiprogramme ning kodus ja koolis kasutatavaid tehnilisi seadmeid;
- 11) austab oma kodupaika, kodumaad ja Eesti riiki, tunneb selle sümboleid ning täidab nendega seostuvaid käitumisreegleid;
- 12) oskab ilu märgata ja hinnata; hindab loovust ning tunneb rõõmu liikumisest, loovast eneseväljendusest ja tegevusest;
- 13) hoiab puhtust ja korda, hoolitseb oma välimuse ja tervise eest ning tahab olla terve;
- 14) oskab ohtlikke olukordi vältida ja ohuolukorras abi kutsuda, oskab ohutult liigelda;
- 15) teab, kelle poole erinevate probleemidega pöörduda, ning on valmis seda tegema.

§ 8. Õppe ja kasvatuse rõhuasetused I kooliastmes

- (1) Esimeses klassis on õpetuse ja kasvatuse põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks edukaks

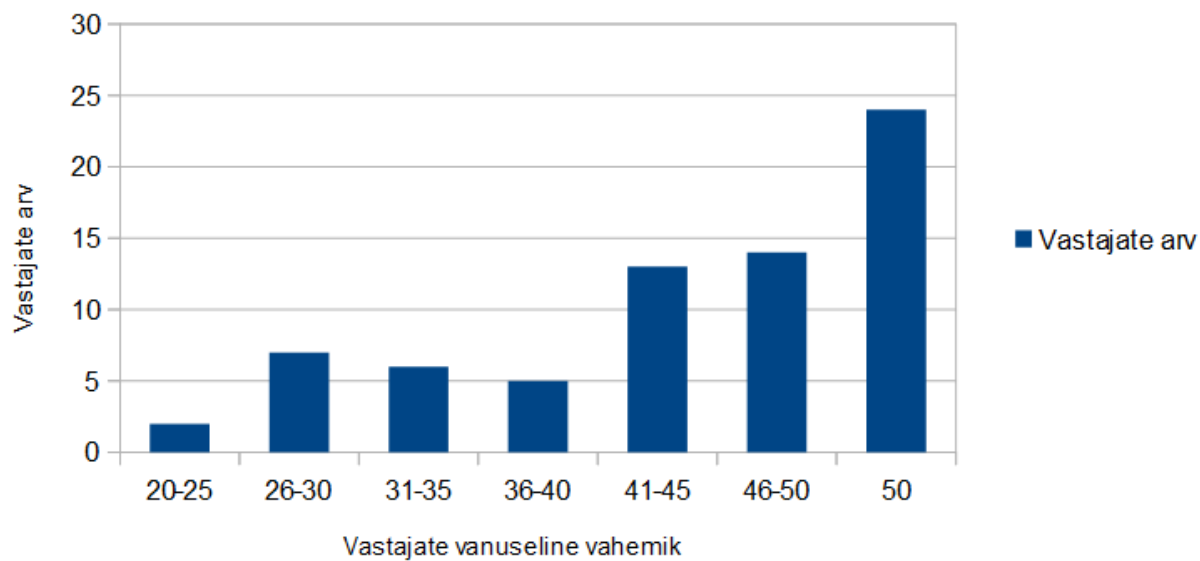
õppetöoks. Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse õppeülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Esimeses kooliastmes keskendutakse:

- 1) kõlbeliste tõekspidamiste ning heade käitumistavade tundmaõppimisele ja järgimisele;
  - 2) positiivse suhtumise kujunemisele koolis käimisesse ja õppimisesse;
  - 3) õpiharjumuse ja -oskuste kujundamisele ning püsivuse, iseseisvuse ja eesmärgistatud töö oskuste ning valikute tegemise oskuste arendamisele;
  - 4) eneseväljendusoskuse ja -julguse kujunemisele;
  - 5) põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sealhulgas üksteist toetavate ja väärtustavate suhete kujunemisele õpilaste vahel;
  - 6) õpiraskuste äratundmisele ning tugisüsteemide ja õpiabi pakkumisele.
- (2) Õpetaja olulisim ülesanne on toetada iga õpilase eneseusku ja õpimotivatsiooni.
- (3) Õppetöö korraldamise alus võib esimeses kooliastmes olla üldõpetuslik tööviis. Sõltuvalt õpilaste ettevalmistusest võib kasutada ka aineõpetuslikku tööviisi või üld- ja aineõppe kombineeritud varianti.

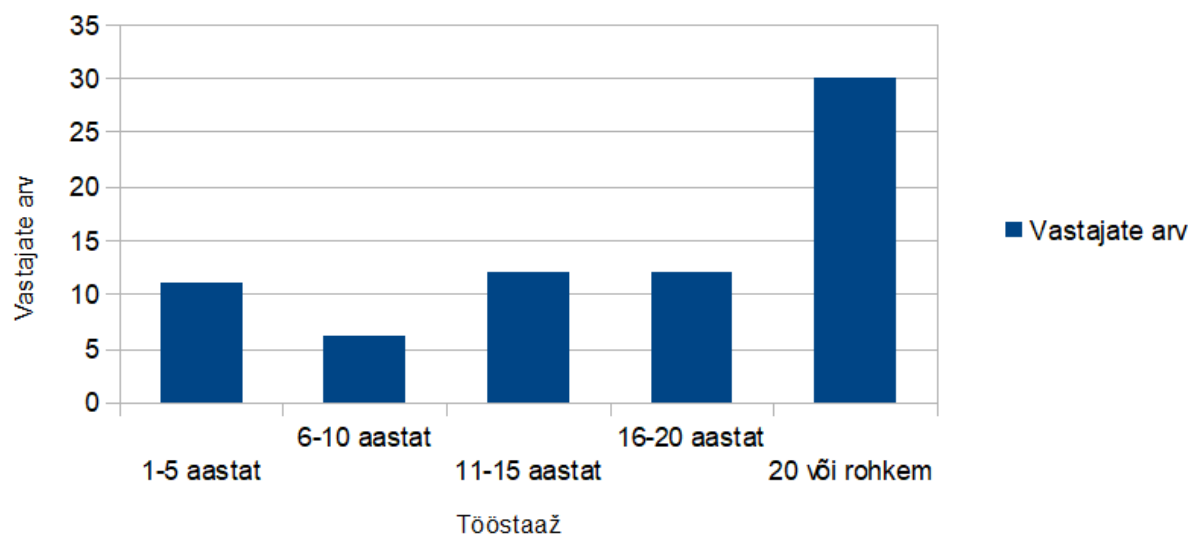
Lisa 4. Üldpädevuste kirjelduste ja läbiva teema õpitulemuste lõiming. (Tartu Ülikooli Haridusteaduste instituut, s.a.)

<p>1. Kultuuri- ja väärtuspädevus – oskus hinnata inimsuhteid 4 ning tegevusi üldkehivate moraalinormide seisukohast; tajuda, analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, riigiga, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdsage kultuuri sündmustega; määratleda ja tõlgendada kultuurikogemust, eristada erinevaid kultuuri väljendusviise; väärtustada ja kujundada ilumeelt; järgida? hinnata üldinimlike ja ühiskondlike väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid ja arvestada nendega otsuste (sh karjääriotsuste) langetamisel;</p> <p>2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – oskus ja valmisolek ennast teostada tuginedes adekvaatselt enesehinnangule; toimida aktiivse, teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada, analüüsida ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme 4, 7; austada ja järgida erinevate keskkondade, sh suhtluskeskondade reegleid, ning ühiskondlikku mitmekesisust 9 sh religioonide ja rahvuste mitmekesisust; teha koostööd teiste inimestega 5 erinevates situatsioonides; aksepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel; ning valmisolek võtta vastutus oma elu kujundamisel;</p> <p>3) enesemääratluspädevus – oskus kirjeldada, analüüsida, mõista ja hinnata iseenest 1, 7 ning enda erinevaid rolle; oskus analüüsida enda käitumist erinevates valdkondades, oma nõrku ja tugevaid külgi; käituda ohutult ja järgida terveteid eluviise; leida lahendusi isendaga, oma vaimse ja füüsilise tervise seonduvatele ning inimsuhetes tekkitavatele probleemidele ja vastuseid elutee kujundamisega seotud küsimustele;</p> <p>4) õpipädevus – oskus õpihuvi hoida, kasutada õpitut erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; eneseanalüüsi põhjal planeerida õppimist ning seda plaani järgida; organiseerida õppekeskkonda 6 individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks vajaminevat teavet 3; leida sobivad juhendajad ja kasutada õppimisel nende abi; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasiõppimise vajadust ja võimalusi; 8, 11</p> <p>5) suhtluspädevus – oskus ennast selgelt, asiakohaselt ja viisakalt väljendada 5 nii emakeeles kui võõrkeeles, arvestades olukordi ja suhtluspartnerid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda, eristada ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektselt viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikkust keelt ning kokkuleppele orienteeritud suhtlemisviise;</p> <p>6) matemaatika-, loodusteaduste- ning tehnoloogiaalane pädevus – oskus kasutada matemaatilise omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades; suutlikkus mõista teaduse ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule ja ühiskonnale, teaduse ja tehnoloogiaga seotud piiranguid ning riske; teha tõendus põhiseid otsuseid erinevates eluvaldkondades ja tulevikuga seoses; oskus kasutada ja arendada uusi tehnoloogiaid (sh kasutada infotehnoloogiat) innovaatsiliselt, eesmärgipäraselt ja kriitiliselt igapäevaelu, töö- ja õpikeskkonnas.</p> <p>7) ettevõtlikkuspädevus – oskus ja soov/valmisolek ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada lüh- ja pikaajalisi plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ja võtta osa ühistegevustest 2, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; analüüsida riskiolukordi ning võtta arukaid riske; karjäärilaste sihtide seadmiseks analüüsida neid enda isikuomadusi, mis toetavad ettevõtlikkust</p>	<p>1. Õpilane kirjeldab adekvaatselt enda iseloomuomadusi, huvisid, võimeid, oskusi ja saavutusi nii käesoleval hetkel kui võrdluses iseenda varasemate sooritustega 3</p> <p>2. Õpilane osaleb huvialaringides, hindab selle järjepidevust, analüüsib loobumise põhjuseid 7</p> <p>3. Õpilane kasutab enda jaoks sobivaid õpioskusi, otsib vajadusel abi ja infot erinevatest teabeallikatest 4</p> <p>4. Õpilane käitub lugupidavalt ja viisakalt teiste õpilaste, õpetajate ning nende elukutsete esindajatega, kellega igapäevaelus kokku puutub 1 ja 2</p> <p>5. Õpilane kasutab suhtlemis- ja koostööoskusi rühmatöös 5 ja 2</p> <p>6. Õpilane organiseerib iseseisvalt oma päeva, sh õppimist, kasutab tegevuse planeerimisel sobivaid meetodeid (päevik, elektrooniline kalender vms) 4</p> <p>7. Õpilane kirjeldab ja analüüsib, milliste normide ja reeglite järgimine soodustab toimetulekut hariduse- ja tööelus ning hindab enda käitumist neist reeglitest lähtuvalt 2 ja 3</p> <p>8. Õpilane teab edasiõppimise võimalusi ja analüüsib enda võimalikke valikuid 4</p> <p>9. Õpilane teab erinevate valdkondade elukutsete oma kodukohas ja oma lähedaste töö sisu ning mõistab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale 2</p> <p>10. Õpilane kirjeldab ja analüüsib põhjuseid, miks inimesed suunduvad õppima ning töötama kodukohast väljapoole -</p> <p>11. Õpilane teostab, kuidas inimese iseloomuomadused, huvid, võimed, oskused, teadmised ja haridus seostuvad tema tööga 4</p>
--	--

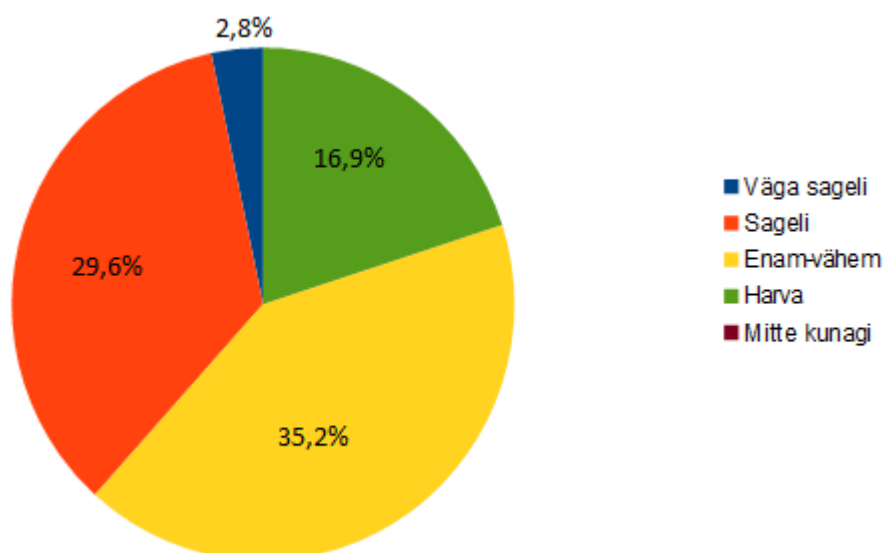
Lisa 5. Ankeedi vastuste tulemuste joonised.

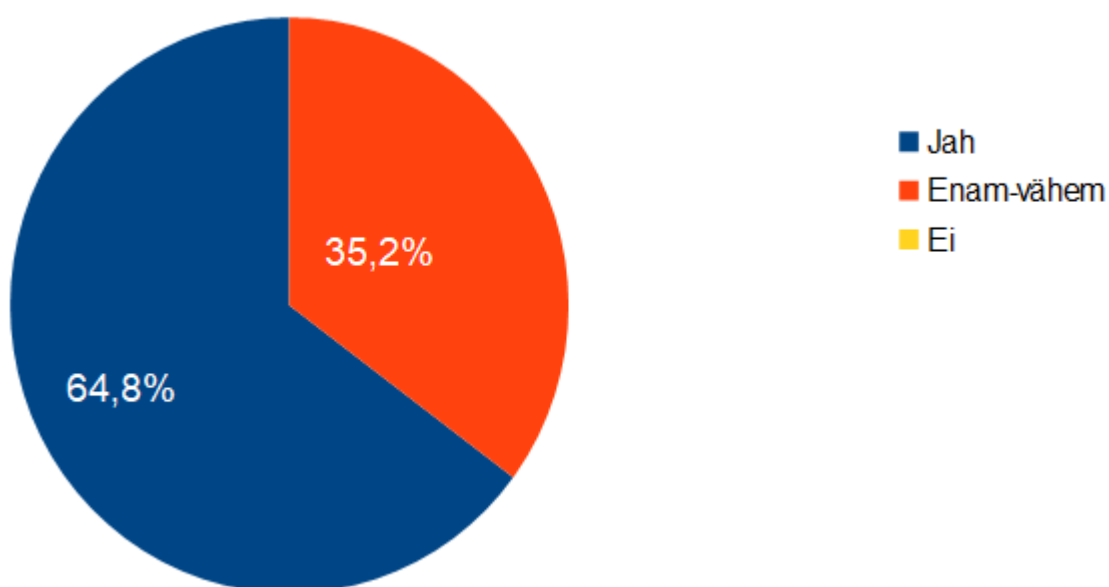
Joonis 2. Ankeedile vastanute vanuseline jaotus.

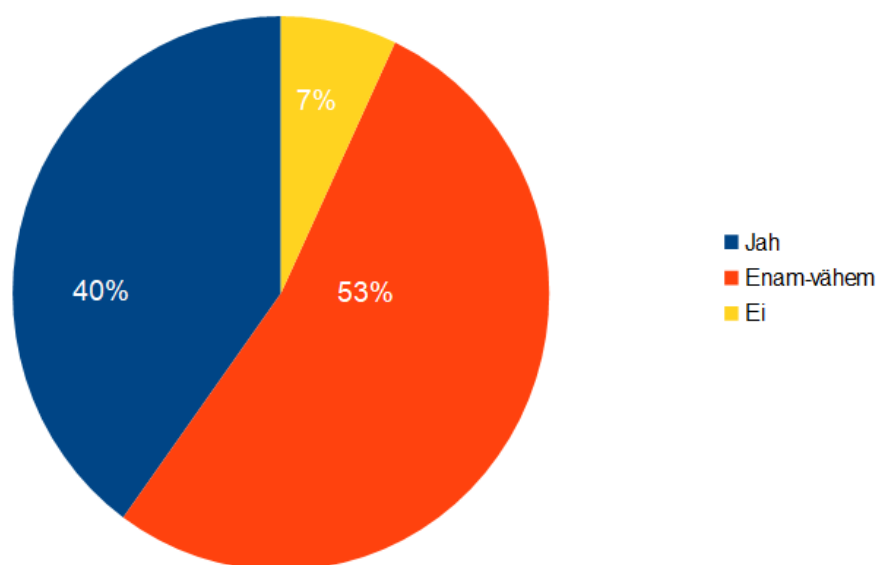
Joonis 3. Vastajate tööstaaž.

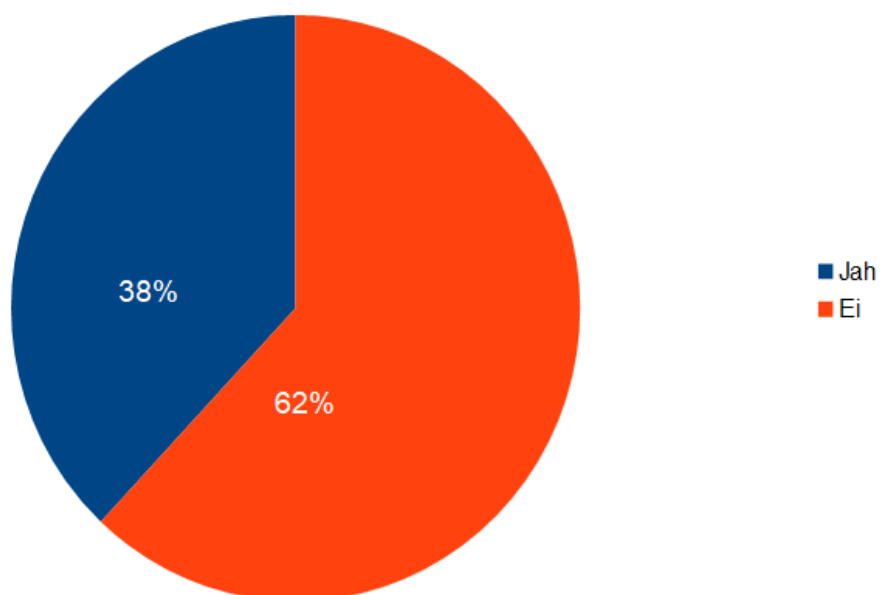
Joonis 4. Kui sageli käsitlete karjäärитеemasid õppetegevuses?

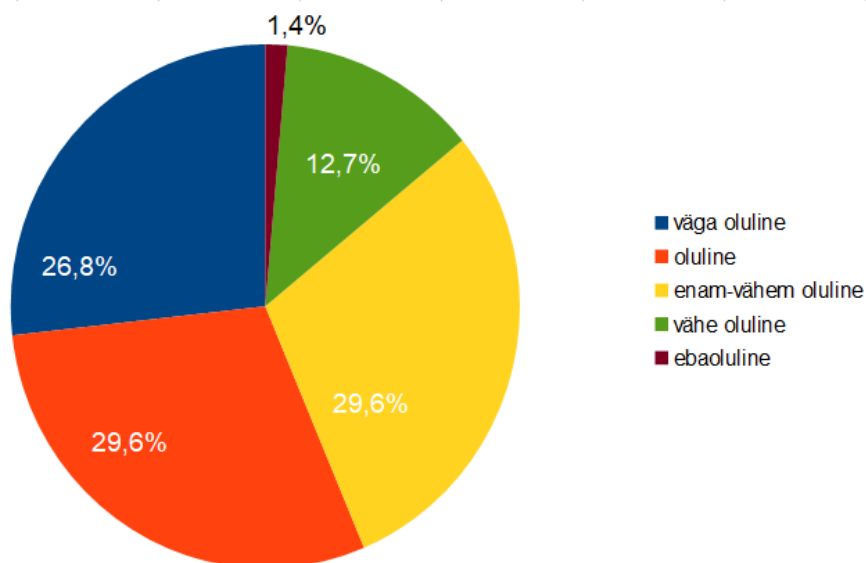
Joonis 5. Vastajate hinnangud väitele: Tean, mida kujutab endast läbiv teema: “Elukestev õpe ja karjääri planeerimine”

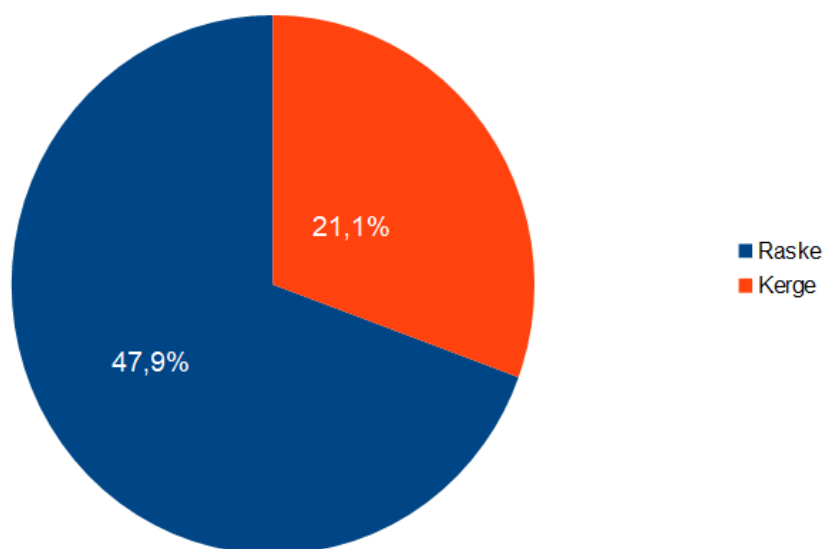
Joonis 6. Väite: “Tean karjääriõppe- ja kasvatuseesmärged” tulemused

Joonis 7. Väite: “Olen osalenud karjääri teemalistel koolitustel” tulemused.

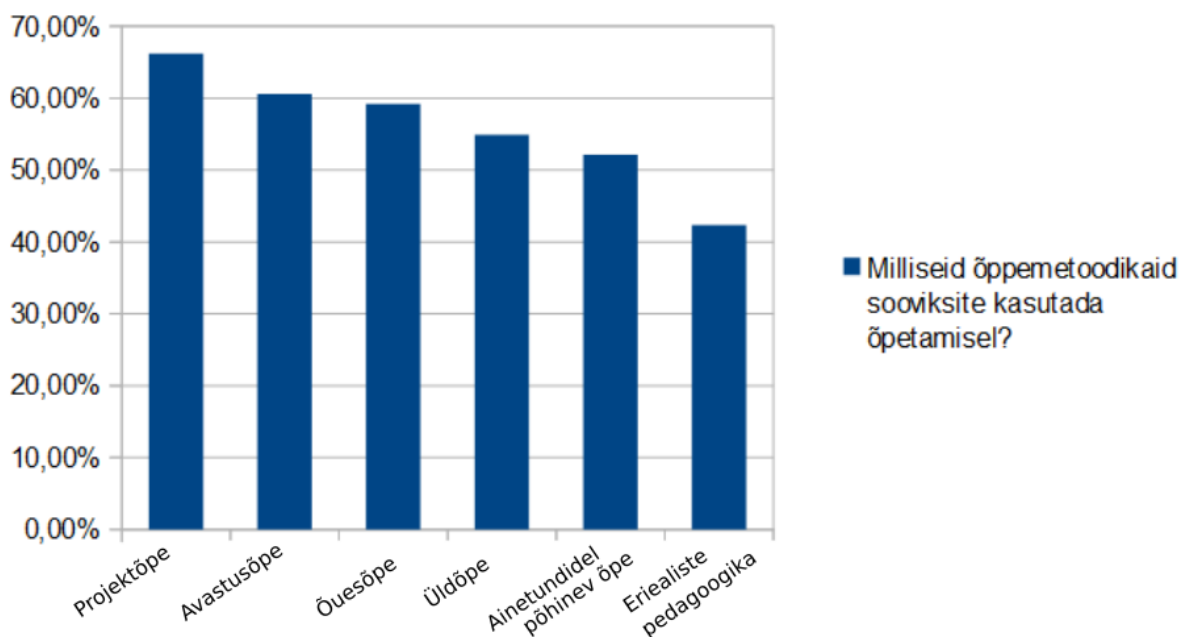

Joonis 8. “Karjääriteemade käsitlemine I kooliastmes on minu arvates” (Likerti skaala) tulemused.

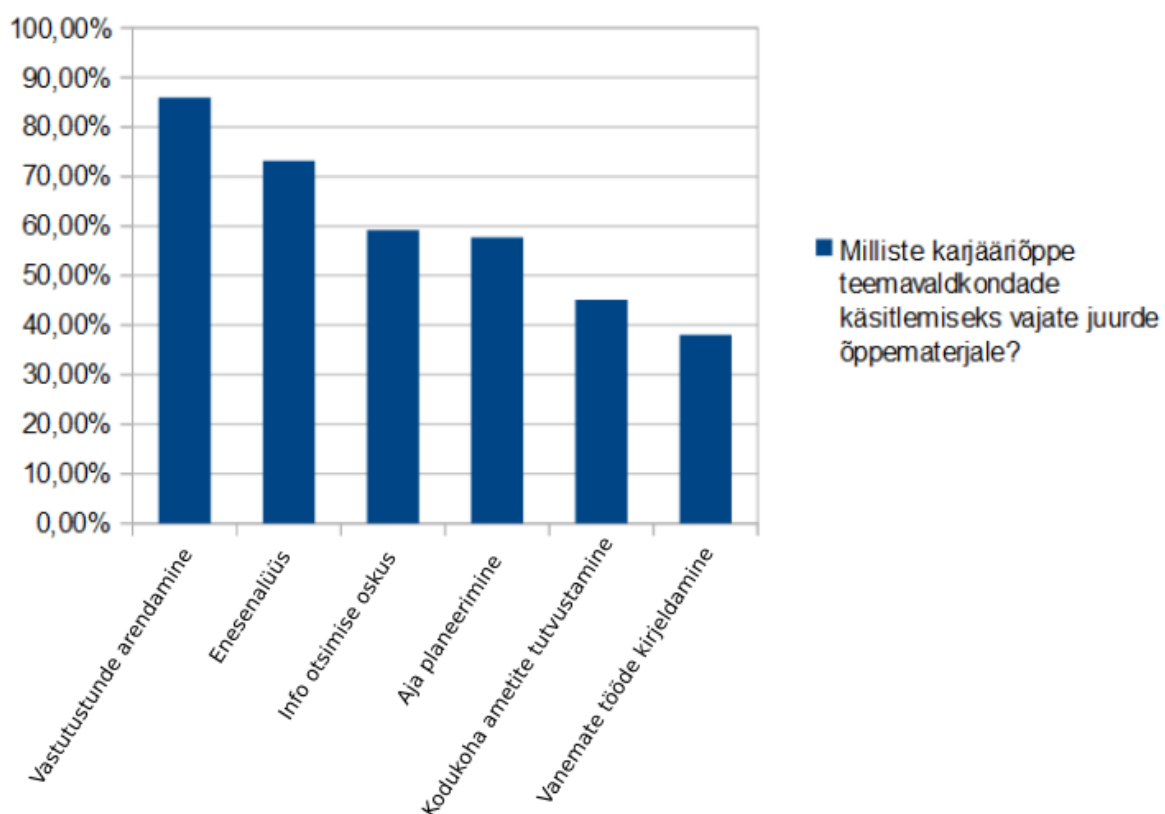

Joonis 9. Liitklassides õppeainete lõimimine on vastajate hinnanguil raske.

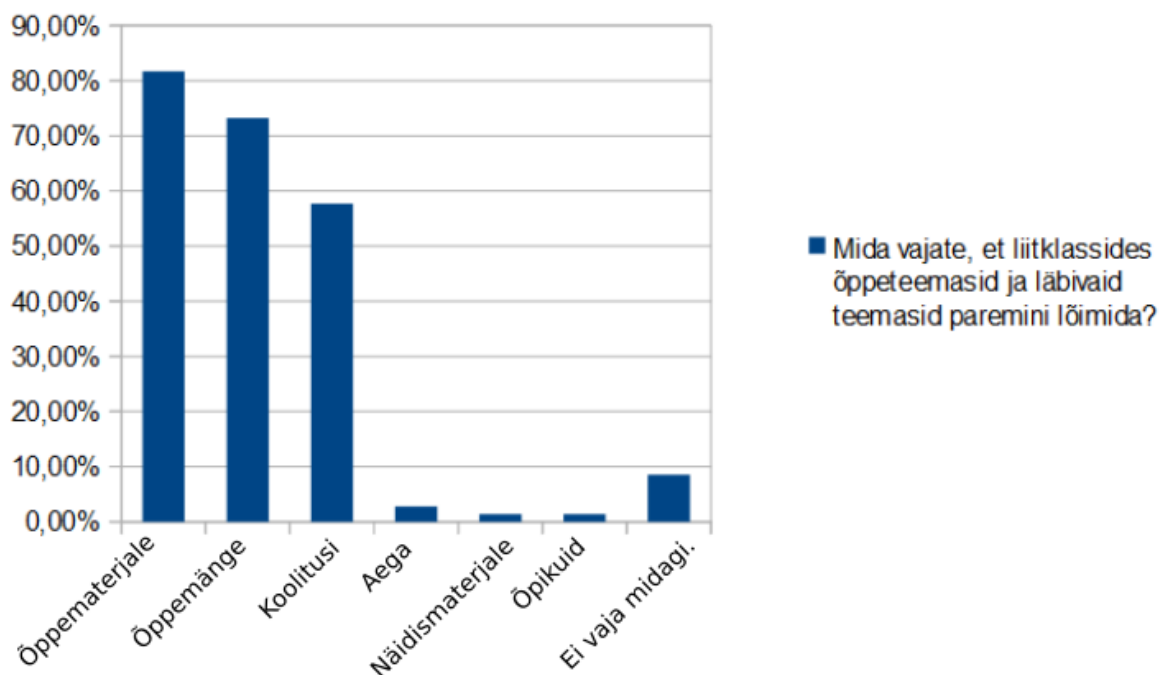

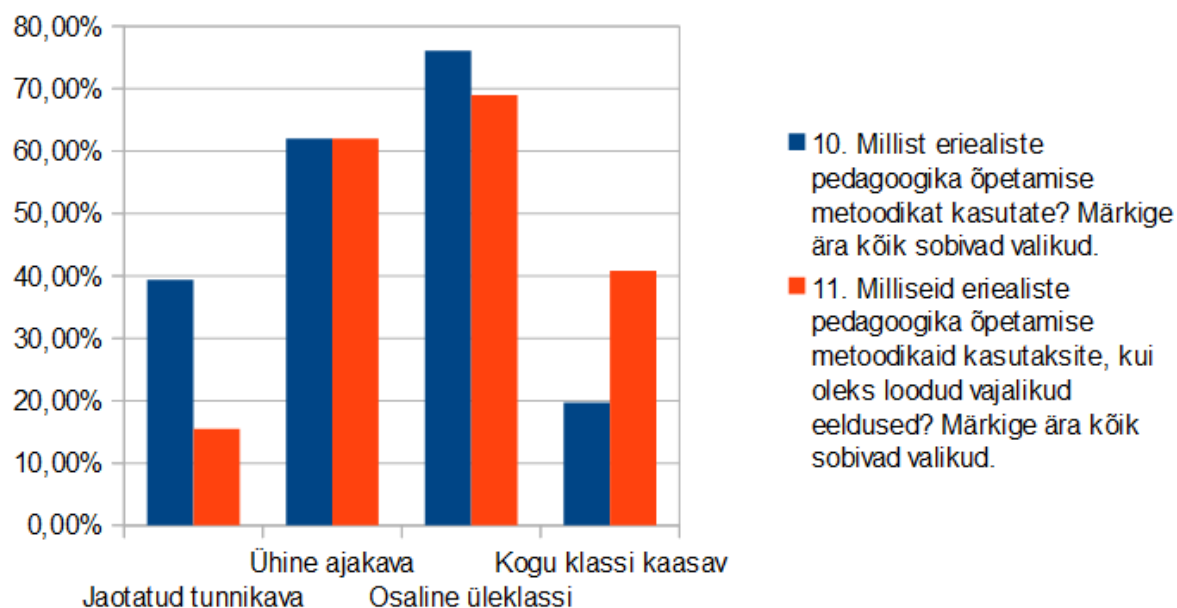
Joonis 11. Milliseid õppemetoodikaid sooviksite kasutada õpetamisel? Tulemused protsentides. Märkeruudud.

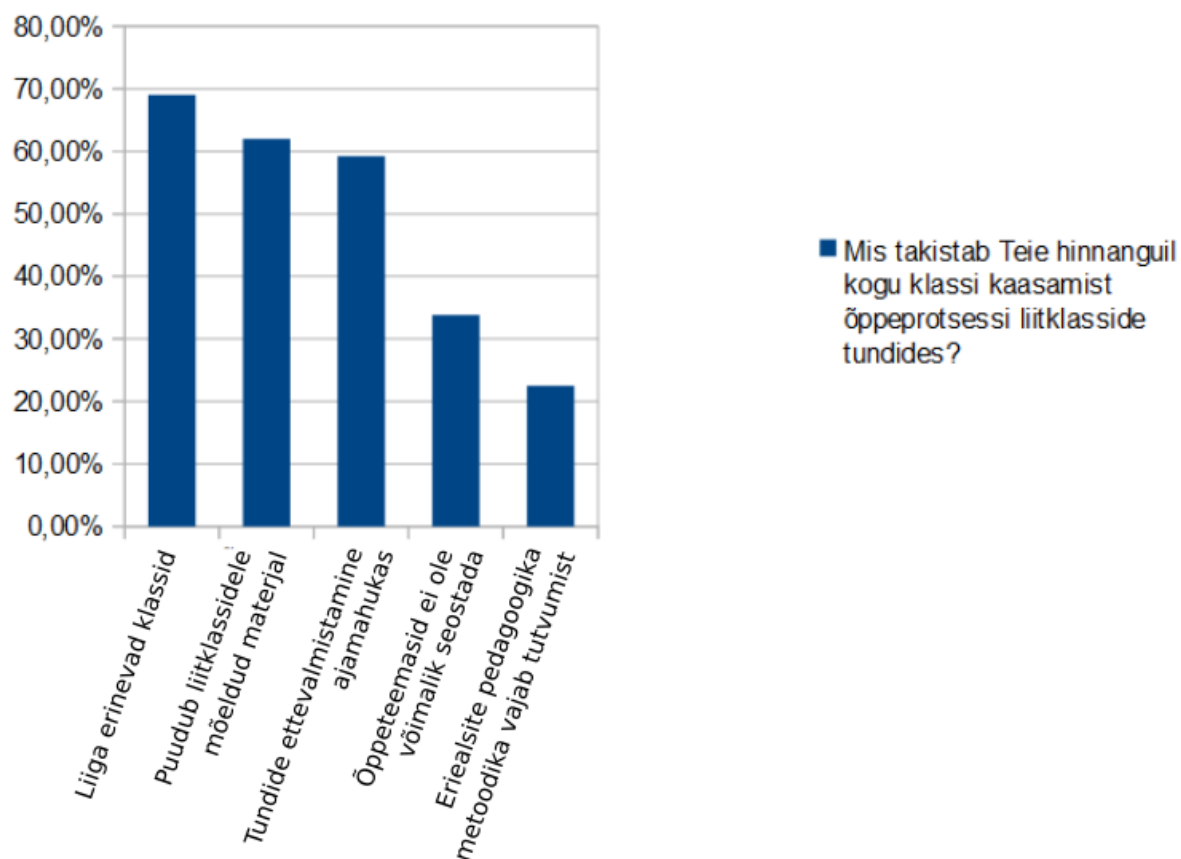
Joonis 12. Milliste karjääriõppe teemavaldkondade käsitlemiseks vajate juurde õppematerjale? Tulemused protsentides. Märkeruudud.

Joonis 13. Mida vajate, et liitklassides õppeteemasid ja läbivaid teemasid paremini lõimida? Tulemused protsentides. Märkeruudud ja vabavastus.

Joonis 14. Küsimuste: “Milliste erialiste pedagoogika õpetamise meetodikat kasutate?” ning “Milliseid erialiste pedagoogika õpetamise meetodikaid kasutaksite, kui oleks loodud vajalikud eeldused?” tulemused.

Joonis 15. Küsimuse: “Mis takistab Teie hinnanguil kogu klassi kaasamist õppeprotsessi liitklasside tundides?” tulemused. Märkeruudud.

Tabel 2. Ankeedi küsimuste: “Mida peaks sisaldama karjääriõpet toetav õppematerjal/õppemeetod?” ja “Milliseid õppematerjale/-meetodeid kasutate liitklassides igapäevaselt õpetades?” tulemuste võrdlus.

Mida peaks sisaldama karjääriõpet toetav õppematerjal/õppemeetod?				Milliseid õppematerjale/-meetodeid kasutate liitklassides igapäevaselt õpetades?					
Õppematerjal/õp pemeetod	Ei	Võib-olla	Väga oluline	Õppematerjalid/m eetodid	Mitte kunagi	Harva	Mõnik ord	Sageli	Alati
Töölehed	0	36	35	Töölehed	0	8	25	33	5
Õpiku tekstid ja ülesanded	3	38	30	Õpiku tekstid ja ülesanded	1	2	10	37	21
Töövihiku ülesanded	3	48	20	Töövihiku ülesanded	1	1	12	35	22
Õppemängud	0	17	54	Õppemängud	1	6	33	29	2
Dramatiseeringu te juhised/tekstid	3	19	49	Dramatiseering	10	24	26	10	1
Virtuaalsed mängud	5	43	24	Virtuaalsed mängud	14	25	24	8	0
Rollimängud	2	18	51	Rollimängud	10	19	30	11	1
Külalisesinaja kaasamise juhend	5	34	32	Kohtumine külalisesinejatega	11	32	23	5	0
Videod	2	27	42	Videod	3	21	27	19	1
Asutuste küllastamise juhend	7	31	33	-	-	-	-	-	-
Karjääripäevade läbiviimise juhised/soovitused	7	30	34	-	-	-	-	-	-
Muu	40	20	11	-	-	-	-	-	-

Tabel 3. Küsimuste: “Milliste erialiste pedagoogika õpetmise metoodikat kasutate?” ning “Milliseid erialiste pedagoogika õpetamise metoodikaid kasutaksite, kui oleks loodud vajalikud eeldused?” tulemused.

	Millist erialiste pedagoogika õpetamise metoodikat kasutate? Märkige ära kõik sobivad valikud.		Milliseid erialiste pedagoogika õpetamise metoodikaid kasutaksite, kui oleks loodud vajalikud eeldused? Märkige ära kõik sobivad valikud.	
Vastusevariandid	Jah	Ei	Jah	Ei
Jaotatud tunnikava	28	43	11	60
Ühina ajakava	44	27	44	27
Osaline üleklassi õpetamine	54	17	49	22
Kogu klassi kaasamine	14	57	29	44

Lisa 6. Ankeedi ja intervjuu küsimused.

Ankeedi küsimused

Karjääriõpe liitklassis

Lugupeetud liitklassi õpetaja!

Käesoleva ankeedi eesmärgiks on välja selgitada I kooliastme õpetajate hoiakud ja vajadused karjäärитеema läbiviimiseks lõimitult liitklasside ainetundides.

Ankeedile vastamine on anonüümne ja saadud tulemusi kasutatakse ainult magistritöö raames. Teie vastused on meile väga olulised, seega palun vastamisel lähtuge oma isiklikust kogemusest.

Ankeet koosneb viiest osast ja vastamiseks kulub kuni 15 minutit.

Ankeeti saab täita kuni 10.03.2018.

Ette tänades ja küsimustele vastame e-posti aadressil: meeri.kuustemae@gmail.com või mpeetsmann@gmail.com

Õpetajate valmisolek ja hoiakud

1. Karjäärитеemade käsitlemine I kooliastmes on minu arvates.
ebaoluline 1.....2.....3.....4.....5 oluline
2. Kui sageli käsitlete karjäärитеemasid õppetegevuses? *
Mitte kunagi 1.....2.....3.....4.....5 väga sageli
3. Anna hinnang järgmistele väidetele * (See küsimus nõuab vähemalt üht vastust rea kohta)

Tean, mida kujutab endast läbiv teema: elukestev õpe ja karjääri planeerimine.

Vastus: Jah Enam-vähem Ei

Tean karjääriõpetuse õppe- ja kasvatuseesmärke

Vastus: Jah Enam-vähem Ei

3.1. Kuidas realiseerub Teie koolis läbiv teema "Elukestev õpe ja karjääri planeerimine" õpetamine? *

Teie vastus _____

3.1. Kuidas realiseerub Teie koolis läbiv teema "Elukestev õpe ja karjääri planeerimine" õpetamine? *

Teie vastus _____

3.2. Mis takistab Teie koolis läbiva teema "Elukestev õpe ja karjääri planeerimine" käsitlemist? *

Teie vastus _____

4. Vastamisel palun mõelge ainult nendele ainetundidele, kus olete karjäärитеemasid käsitleanud. Milliseid õppematerjale ja -meetodeid kasutate karjäärитеemade käsitlemisel? *

Töölehti	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Õpiku tekstid ja ülesanded	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Töövihiku ülesanded	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Õppemängud	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Dramatiseering	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Virtuaalsed mängud	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Kohtumine külalisesinejaga	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Ettevõtte külastus	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Videod	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Karjäärpäevad	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Muu	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati

4.1. Lisa puuduolev vastuse variant.

Tere vastus _____

5. Milliste õppeainetega lõimitult olete käsitlenud karjääriteemasid? *

Eesti keel	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Matemaatika	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Loodusõpetus	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Kunstiõpetus	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Inimeseõpetus	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Kehaline kasvatus	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Võõrkeel	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.
Muusika	Olen käsitlenud.	Ei ole käsitlenud.

Lisa allikaid, kust leiata karjääriteemade käsitlemiseks õppematerjale? *

Teie vastus _____

6. Mida peaks sisaldama karjääriõpet toetav õppematerjal/õppemeetod?

Töölehed	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Õpiku tekstid ja ülesanded	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Töövihiku ülesanded	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Õppemängud	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Dramatiseeringud juhised/tekstid	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Virtuaalsed mängud	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Rollimängud	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Külalisesineja kaasamise juhend	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Asutuste külastamise juhised	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Videod	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Karjäärpäevade läbiviimine juhised/soovitused	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline
Muu	ei ole oluline/ võib-olla/ väga oluline

6.1. Lisa puuduolev vastusevariant.

_____

7. Milliste õppeainetega võiks Teie hinnangul olla lõimitud karjääriteemad? *

Eesti keel	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Matemaatika	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Loodusõpetus	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Kunstiõpetus	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Inimeseõpetus	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Kehaline kasvatus	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Võõrkeel	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Muusika	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline
Informaatika	ei ole oluline/ oluline/ väga oluline

8. Milliseid õppemetoodikaid sooviksite kasutada õpetamisel? Märkige ära kõik sobivad vastusevariandid. *

- ☐ Ainetundidel põhinev õpe (Igat õppeainet eraldi).
- ☐ Üldõpet
- ☐ Projektõpet
- ☐ Avastusõpet
- ☐ Õuesõpet
- ☐ Erialiste pedagoogika
- ☐ Muu: _____

9. Kas liitklassides õppeainete ja läbivate teemade lõimimine on Teie hinnangul ... *

- ☐ Kerge
- ☐ Raske
- ☐ Muu: _____

9.1. Mida vajate, et liitklassides õppeteemasid ja läbivaid teemasid paremini lõimida?

Märkige ära kõik sobivad valikud. *

- ☐ Õppematerjale
- ☐ Õppemänge
- ☐ Koolitust
- ☐ Ei vaja midagi. Kõik vajalik on olemas.
- ☐ Muu: _____

Erialiste pedagoogika

Järgmistele küsimustele vastates palun mõelge ainult 2017/18.õ.a.

10. Millist erialiste pedagoogika õpetamise metoodikat kasutate? Märkige ära kõik sobivad valikud. *

- ☐ Jaotatud tunnikava. (Kahte või enamat klassi õpetatakse erinevate õppekavade alusel. Õpetaja valmistab ette kaks eraldiseisvat tunniplaani)
- ☐ Ühine ajakava. (Kõik õpilased õpivad sama õppeainet samaaegselt, kuid igal klassil on oma tööjuhised ja tegevused.)
- ☐ Osaline üleklassi õpetamine. (Teatud tunniosasid õpetatakse ühiselt. Kuid teatud tegevused toimuvad eraldiseisvalt.)
- ☐ Kogu klassi õpetatakse kogu aeg ühiselt. (Kõikidele klassidele õpetatakse samaaegselt sama õppeainet ja sama sisu. Õpilased abistavad üksteist.)

11. Milliseid erialiste pedagoogika õpetamise metoodikaid kasutaksite, kui oleks loodud vajalikud eeldused? Märkige ära kõik sobivad valikud. *

- ☐ Jaotatud tunnikava. (Kahte või enamat klassi õpetatakse erinevate õppekavade alusel. Õpetaja valmistab ette kaks eraldiseisvat tunniplaani)
- ☐ Ühine ajakava. (Kõik õpilased õpivad sama õppeainet samaaegselt, kuid igal klassil on oma tööjuhised ja tegevused.)
- ☐ Osaline üleklassi õpetamine. (Teatud tunniosasid õpetatakse ühiselt. Kuid teatud tegevused toimuvad eraldiseisvalt.)
- ☐ Kogu klassi õpetatakse kogu aeg ühiselt. (Kõikidele klassidele õpetatakse samaaegselt sama õppeainet ja sama sisu. Õpilased abistavad üksteist.)

12. Milliseid õppematerjale/õppemeetodeid kasutate liitklassides igapäevaselt õpetades?

Töölehed	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Õpiku tekstid ja ülesanded	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Töövihiku ülesanded	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Õppemängud	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Dramatiseering	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Virtuaalsed mängud	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Rollimängud	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Kohtumine külalisesinejatega	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati
Videod	mitte kunagi/ harva/ mõnikord/ sageli/ alati

13. Mis takistab Teie hinnanguil kogu klassi kaasamist õppeprotsessi liitklasside tundides? Märkige ära kõik sobivad valikud.

- ☐ Puudub liitklassidele mõeldud õppematerjal.
- ☐ Liiga erinevad klassid.
- ☐ Õppeteemasid ei ole võimalik seostada.
- ☐ Erialiste pedagoogika õppemetoodika vajab rohkem tutvumist.
- ☐ Kogu klassi kaasavate tundide ettevalmistamine on väga ajamahukas.
- ☐ Takistused puuduvad.
- ☐ Muu: _____

Taustaandmed.

Sugu

- ☐ Naine
- ☐ Mees

Vanus

- ☐ 20-25
- ☐ 26-30
- ☐ 31-35
- ☐ 36-40
- ☐ 41-45
- ☐ 46-50
- ☐ 50+

Tööstaaž

- ☐ 1-5 aastat
- ☐ 6-10 aastat
- ☐ 11-15 aastat
- ☐ 16-20 aastat
- ☐ 20 või rohkem aastaid

Millist klassikomplekti praegu õpetate?

- ☐ 1. ja 2. klass
- ☐ 1. ja 3. klass
- ☐ 1. ja 4. klass
- ☐ 2. ja 3. klass
- ☐ 2. ja 4. klass
- ☐ 3. ja 4. klass
- ☐ Muu: _____

Mis aineid õpetate? Märkige ära kõik sobivad valikud.

- ☐ Eesti keel
- ☐ Matemaatika
- ☐ Loodusõpetus
- ☐ Kehaline kasvatus
- ☐ Kunstiõpetus
- ☐ Inimeseõpetus
- ☐ Võõrkeeled
- ☐ Muusika

o Muu: _____

Millises maakonnas õpetate? *

- o Harju maakond
- o Hiiu maakond
- o Ida-Viru maakond
- o Jõgeva maakond
- o Järva maakond
- o Lääne maakond
- o Lääne-Viru maakond
- o Põlva maakond
- o Pärnu maakond
- o Rapla maakond
- o Saare maakond
- o Tartu maakond
- o Valga maakond
- o Viljandi maakond
- o Võru maakond

Märgi, kas väide kehtib Teie kohta. *

Olen osalenud karjääri teemalistel koolitustel	Ei / Jah
Olen õppinud liitklasside/erialiste metoodikat	Ei / Jah

Soovin osaleda ankeedi järgneval intervjuul. Pärast ankeedi läbiviimist soovivad ankeedi autorid läbi viia intervjuu liitklassi õpetajatega, mille eesmärk on välja selgitada õpetajate valmisolek karjääriteemade läbiviimiseks ja hinnangud, miks kasutatakse või ei kasutata karjääriteemasid I kooliastme ainetundides.

- o Jah
- o Ei

Kui märkisid, et soovid osaleda intervjuul, siis palun edasta oma kontaktandmed järgmisele meiliaadressile: meeri.kuustemae@gmail.com või monika.peetsmann@mail.ee

Lisa oma mõtteid, soovitusi ja ettepanekuid.

Täname vastamast.

Intervjuu küsimused

1. Mis klasse Te alanud õppeaastal õpetate?
2. Milliseid õppeaineid õpetate?
3. Kui palju õpilasi on Teie klassis alanud õppeaastal?
4. Kaua olete töötanud liitklassides õpetajana?
5. Mida tähendab Teie jaoks mõiste karjääriõpe?
6. Mis on Teie ootused õpetajana karjääriteemade läbiviimiseks?
7. Kui oluline on Teie hinnangul karjääriteemade läbiviimine I ja II kooliastmes?
8. Milline on Teie valmisolek karjääriteemade käsitlemiseks?
9. Millistes ainetundides saaks ja peaks karjääriteemasid käsitlema?
10. Milliste karjääri kujundamise oskusi arendad oma tundides ja kuidas?
11. Meenutage ühte tundi. Millistes ainetundides käsitlete karjääriteemasid, palun põhjendage.
12. Milliseid karjääriteemasid (teemade loetelu olete käsitlenud viimase õppeaasta vältel, tooge näiteid.
13. Kuidas peaks karjääriteemat hindama?
14. Kas olete osalenud karjääriõppe koolitustel? Palun nimetage.
Lisa küsimus: Millal osalesite viimati karjääriõppe koolitusel?
15. Kas tunnete vajadust karjääriõppe koolituste järele?
16. Milliseid koolitusi vajate liitklassiõpetajana?
17. Olete Te õppinud erialiste pedagoogikat? Kus saaks seda õppida?
18. Mida tähendab Teie jaoks mõiste erialiste pedagoogika?
19. Kas Teie hinnangul erialiste pedagoogika metoodika rakendamine ainetundides toetab liitklassis õpetamist?
20. Palun kirjeldage oma tavalist liitklassi tundi.
21. Kui kerge või raske on Teie hinnangul terve klassi kaasamine?
Õppeainet õpetades, kui sageli kaasate tervet liitklassi?
22. Mis muudab Teie hinnangul terve klassi kaasamise kergeks/raskeks? Palun põhjenda
23. Milline on Teie valmisolek terveklassi kaasamiseks?
Lisa küsimus: *Kas annate mõlemale klassikomplektile samad ülesanded erinevate raskusastmetega korraga?
*Kas õpetate samaaegselt erinevaid teemasid erinevatele klassidele?
24. Millist õppemeetodit kasutate karjääriteemade õpetamisel?
25. Oma tundide raames, millised allikaid kasutate ise ja soovitaksite kolleegidele?
26. Kuidas hindate oma valmisolekut õpetamaks karjääriteemasid?
27. Milliseid õppematerjale vajate, mis toetab nii ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist?

Täna intervjuul osalemast.

Lisa 7. Intervjueeritavate vastused.

Liitklassiõpetajate valmisolekud ja hinnangud karjääriõppe läbiviimiseks

Mida tähendab Teie jaoks mõiste karjääriõpe?

Intervjueeritavate vastused:

Õ102: “/.../ näidata millised elukutsed on olemas kus mida need elukutsed teevad, mida on vaja et kellegiks saada – sellised lihtsad asjad.”

Õ103: “/.../valmis õpetus mis annab valmisoleku lapsele elukutse valikul /.../”

Õ104: “Karjääriõpe, tast tehakse uus mõiste aga praegu viitab siis sellele et käsitleme klassis võimalikult palju erinevaid erialasid, mida on võimalik, et lapsed teaksid võimalikult võimalustest, et nad tunnetaksid ennast, mis nendes on olemas, kuhu pürgida.”

Õ105: “/.../ kui laste peale mõelda siis juba väiksest peale unistavad nad juba mingitest ametitest ja koolis seda enam.”

Õ107: “Karjääriõpe tähendab minu jaoks seda et õpilane õpib ja valib seda mida ta tulevikus teha tahab ja siis võib-olla tuleviku elukutset valib.”

Kui oluline on Teie hinnanguil karjääriteemade läbiviimine I ja II kooliastmes?

Õ101: “...et selles suunas tuleb hakata mõtlema ja edasi liikuma, ega muidu ei saagi ju elus edasi.”

Õ102: “/.../ tegelikult ikkagi on sest nendel /.../ algteadmised tulevad, mida peaks üks eriala endast kujutama. /.../ algklassid on väga aktiivsed mängima ja neile meeldib kõike mänguliselt võtta tegelikult on see ikka oluline.”

Õ103: “..kindlasti väga oluline/.../suunamata ei saa ta elule lähemale.”

Õ104: “..Ma arvan, et üleliigne liiga ei tee, alati on mõistlik ..algklassides see on see suunav tegevus, et koorub välja mis huvid on.”

Õ104: “...Ma arvan, et üleliigne liiga ei tee, alati on mõistlik ..algklassides see on see suunav tegevus, et koorub välja mis huvid on.”

Õ107: “...et algklassides vähem kasutame. ...esimeses ja teises astmes ei peaks nii väga olema et võib-olla suunaks selle rohkem kolmandasse astmesse.”

Õ110: “...sellised mängulised ja harivad tegevused ma usun, et aitaksid siis natukene niimoodi lapsel mõttemaailma niimoodi juhtida ja korrastada, et tahaks oskaks ennast paremini analüüsida ja enda võimeid ka paremini mõista.”

Kuidas hindate oma valmisolekut õpetamaks karjääriteemasid?

Õ102: “Kujundavalt peaks hindama numbrilist hinnet mitte panna veel. Vaid just vaadata mida edasi aga kindlasti mitte numbrilist”

Õ103: “...ma ei paneks talle hinnet vaid annaks hinnangu et just nagu positiivsed hinnangud põhjendades et miks ma niimoodi arvan. Suunaks teda edasi uurima.”

Õ104: “Mina arvan et kui õpilased ise hakkavad neid asju ütlema, et ah seda läheb siin vaja ja seda siin, et õpetaja ei pean enam pidevalt küsima vaid õpilastel tekib see normaalne seos juba iseenesest et toob näitena nagu igapäevaselt välja, et seda nagu utsitada, ja siis ongi juba väga hea.”

Õ107: “Vat seda karjääriteemat iga inimene, iga laps on erinev, et kui tema valib siis ta valib ikkagi enda tahtmise ja meelega järgi selle, et mina arvaksin et seda ikka hinnata ei saa, keegi ei saa suruda et laps ise teeb selle valiku.”

Milliseid karjääriteemasid olete käsitlenud viimase õppeaasta vältel? Tooge näiteid.

Õ101: "Eesti keel leiva teemaga me oleme arutlenud ikka väga pikalt ja laialt kuidas leib lauale jõuab, kui palju on ameteid siis, ametimehi ja ametinaiisi, seda tööd teevad/.../maaharimisest kuni siis leib lauale jõuab"

Õ102: "...koerte päev ja koerad ja koerte tund/.../koera treener, et mida ta peab oskama/.../erinevatel koeratõugudel on erinev iseloom."

Õ105: "...muusikatundides kuulavad neid muusika palasid, nad vaatavad pillidest pilte, kes neid pille teevad, kes neid palasid kirjutavad, mis töö see nendel on, nad vaatavad filme, heliloojatest."

Milliste karjääri kujundamise oskusi arendad oma tundides ja kuidas? Meenutage ühte tundi

Õ101: "Kui läbi mõelda, siis saab igas aines käsitleda."

Õ104: "...mina arvan, et kui õpilased ise hakkavad neid asju ütlema /.../ et seda läheb siin vaja ja seda siin, et õpetaja ei pea pidevalt küsima vaid õpilastel tekib see normaalne seos juba iseenesest, et toob näitena nagu igapäevaselt välja."

Õ105: "...õpilane juba väikesest peale mõtleb, et ma tahaks saada pillimängijaks, ta harjutab ja oskab juba muusikat paremini kuulata. /.../ no näiteks inglise keeles/.../kirjeldasime erinevaid töid tegevusi koguaeg. /.../ Muusikatundides kuulavad neid muusika palasid, nad vaatavad pillidest pilte, kes neid pille teevad, kes neid palasid kirjutavad, mis töö see nendel on, nad vaatavad filme, heliloojatest."

Õ106: "...karjääri nii varakult kujundama arendama nii noorelt ei ole vaja kõige rohkem teaksid mis on kindla karjääripool ei peaks nagu liikuma"

Õ108: "...ma siin selle karjääri tahaks asendada mingi muu sõnaga üldhakkamasaamine..."

Esimese uurimisküsimuse hinnanguid uuriti järgmiste küsimusega:

Kuidas peaks karjääriteemat hindama?

Õ102: "Kujundavalt peaks hindama numbrilist hinnet mitte panna veel. Vaid just vaadata mida edasi aga kindlasti mitte numbrilist"

Õ103: "...ma ei paneks talle hinnet vaid annaks hinnangu et just nagu positiivsed hinnangud põhjendades et miks ma niimoodi arvan. Suunaks teda edasi uurima."

Õ104: "Mina arvan et kui õpilased ise hakkavad neid asju ütlema, et ah seda läheb siin vaja ja seda siin, et õpetaja ei pean enam pidevalt küsima vaid õpilastel tekib see normaalne seos juba iseenesest et toob näitena nagu igapäevaselt välja, et seda nagu utsitada, ja siis ongi juba väga hea."

Õ107: "Vat seda karjääriteemat iga inimene, iga laps on erinev, et kui tema valib siis ta valib ikkagi enda tahtmise ja meele järgi selle, et mina arvaksin et seda ikka hinnata ei saa, keegi ei saa suruda et laps ise teeb selle valiku."

Liitklassiõpetajate ootused ja soovitusd karjääriõpetuses käsitletavatele õppematerjalidele

Milliseid õppematerjale vajate, mis toetab nii ainealaste kui karjääriõppe lõimingut ja õpitulemuste saavutamist?

Õ103: "Õpitakse liiga palju raamatust, tegelikult tuleks metsa minna /.../oih ma ei teagi kas seda ideaalis veel üldse on, aga see peab jälle tulema elust"

Õ106: "Mm materjalid on ikka head, materjalid kuluvad ikka ära eriti kui need on juba

kokku pandud niimoodi.”

Õ107: “No ikka, võib-olla ikka vajaks küll”

Õ108: “... mul oleks vaja nõukogude aegset matemaatika õpikut - mustvalge selline robustne tükk. Et ühesõnaga isegi need õpikud ja kõik see fancy õppematerjal, mis projektirahade eest toodetakse, et ühesõnaga see on läinud nii kirjuks ja meelelahutuslikuks, et seda on väga raske kasutada.”

Mis on Teie ootused õpetajana karjääriteemade läbiviimiseks?

Õ101: “Mhm, noh jah need ongi need õppematerjali kui sellist et sa pead ju otsima seda ju igalt poolt, ega see ei ole karjääriõpe et õpik võtad lahti algklassidele ja sealt tuleb eksle mis ma teen eksle kuid tal on nüüd huvi näiteks autojuhiks saada ja mis oleks need ...et... kõik see materjale tuleb tuleks ise otsida (see tuleks ise otsida) seda jah et.”

Õ102: “See et õpilased saaksid ikkagi aru või jõuaksid neile enamvähem lihtsalt kohale mis asi see nüüd mida peab mingi elukutse esindaja oskama”

Õ103: “Oih ma ei teagi kas seda ideaalis veel üldse on, aga see peab jälle tulema elust /.../ et õppetöö ei toimuks ainult seinte vahel vaid see läheks koolimajast välja asutustesse ja tähendab õppelust enesest elus sees õpe.”

Elu sees õppimine õues metsas soos. Raamat ja internet üksi ei õpeta last. Saab katsuda kõike ja elu, elu, elu.”

Õ106: “..ametite tutvustamine/.../miks peab tööl käima”

Õ108: “...karjääri teemasid/.../elutee jaoks ma ei kujuta ette kuidas peaks neid asju eraldama.”

Õ110: “..kõige suurem ootus kindlasti on seotud õppematerjalidega, huvitavaid ja vaheldusrikkaid õppematerjale”

Erialiste pedagoogika võtted, mida liitklasside õpetajad kasutavad endi hinnanguil.

Milliseid koolitusi vajate liitklassiõpetajana?

Õ101: “...võiks olla konkreetseid koolitusi nagu vanasti oli üldõpe algklassides. /.../ samas, et aineid rohkem seostada ja lõimida”

Õ102: “Selleks et teemat paremini käsitleda, samat teemat erinevates klassides kokku panna ja liitklassiõpetajana ka karjääri teemat käsitleda.”

Õ104: “/.../ kindlasti on seal veel tarkusi ja teadmisi mida ma veel ei teagi, aga vot ei.”

Õ105: “/.../ liitklassipuhul aja parem planeerimine näiteks.”

Õ107: “/.../ erivajadustega laste õpetamise õpetust, kuidas ta käitub, kuidas ma märkan neid.”

Mida tähendab Teie jaoks mõiste erialiste pedagoogika?

Õ101: “Liitklassi õpilaste pedagoogika, kuidas liitklassis õpetada.”

Õ102: “Kuidas siis ühes vanuserühmas inimesi, lapsi paremini õpetatakse.”

Õ103: “Mis ta tähendab, tähendab tasandeid eelkõige. Kuidas õpetatakse esimeses või eelklassis. Seal on eraldi metoodikad mille alusel teed seda.”

Õ104: “Erialiste pedagoogika, õppemetoodika käsitle viis erinevate vanuserühmadele.”

Õ105: “...erinevas vanuses õpilased ja ja kuidas siis läheneda, et kui on sul erialised ühtedel ei oleks igav ja teised saaksid ka midagi et oleks kõik kompaktne, just kõik saaksid midagi”

Õ106: “See võiks tähendada seda et ma tean mis on nende vanuseline tase eksju arengu tase

ja siis ma tean mida on neile mõtet õpetada selles vanuses.”

Õ107: “Erivanuste laste õpetamine ühes ja samas klassiruumis.”

Õ108: “...seda saab enda jaoks tööle panna, et ma eeldan et erialised on ka erinevatel tasemetel, mingisugustes arengutes, et mida rohkem on eritasemelisi õpilasi koos seda rohkem on neil endilt õppida see on ka üks liitklasside eeldusi.”

Õ110: “Kuidas õpetada eri vanuses lapsi, et nad saaksid omandada oma eale vastavaid ja oma õppeastmele vastavaid teadmisi, oskusi.”

Kas Teie hinnangul erialiste pedagoogika metoodika rakendamine ainetundides toetab liitklassis õpetamist?

Õ101: “Ei teda ei ole ikkagi eraldi õpekavas välja toodud, kui liitklassi (mehaanika) jälgib nagu klassiti eraldi õppekava, aga ma ei oska öelda seda metoodikat, iga õpetaja töötab enda jaoks selle metoodika välja kuidas kuidas temale sobib, kuidas õpilastele sobib, seda näeb õpilaste järgi.”

Õ102: “Ja kindlasti on oluline ja toetab”

Õ104: “Kindlasti toetab, mida rohkem õpetaja teab, erinevate vanuste kohta, võimekust selles vanuses siis seda paremini ta oskab seda klassi hallata.”

Õ110: “/.../ küllap need inimesed, kes on selle välja töötanud on korralikult läbi mõelnud ja soovivad ikka häid asju /.../ ei pea kõike ise leiutama. Saab teiste inimeste kogemust arvestada ja saad sealt midagi sobivat üle võtta.”

Palun kirjeldage oma tavalist liitklassi tundi.

Õ103: “proovin rääkida üleklassi ja panen tööle ja siis hakkab individuaalselt õpetama.”

Õ107: “Kõigepealt eeltöö, tunni teemad kahe klassi peale, siis tulen tundi tutvustan ära tunni teemad, mis tulevad käsitusse esimesele ja kolmandale klassile. /.../ Panen ühe klassi kirjutama ja teisele teen sissejuhatuse lugemisiülesandele või töövihikuharjutuse siis panen need tööle, kui on teised ära jõudnud või selle osa ära teinud siis alustame lugemispala käsitlemist, loeme läbi siis on töövihikuharjutus selle kohta, paneme need tööle ja siis saan kolmanda klassiga jälle töötada.”

Milline on Teie valmisolek terve klassi kaasamiseks?

Õ103: “Pigem see esimene (kogu klassi kaasamine) sest see on loomulikum ja loogilisem mõlemale klassile teemad või lähedased teemad vastavalt raskusastmele.”

Õ104: “Tulevikus oleks küll tore, kui ma saaksin neile anda samal teemal erinevate raskusastmetega aga praegu ma pole veel sinna jõudnud, et nad teeavad samal ajal erinevaid teemasid”

Õ106: “kui oleks sarnane teema tegelikult teeks küll töö kergemaks võiksid olla nagu ette planeeritud.”

Õ108: “...no ma ei tea kas seda keegi uurinud on et kui palju see oletame see klass kui viies istub passiivis et kui palju ta omandab seda mis vaikimisi kuues õpib.”

Õ109: “Kindlasti ma kasutan neid kahte esimest mis sai öeldud /.../võiks selline variant olla kui klassid ei ole suured, et saad suht individuaalselt ka igale ühele anda oma ülesande.”

Õ110: “Eh jah mõlemad töötavad, mulle on see esimene variant isegi parem, aga töötada saab mõlemaga, see sõltub sellest teemast.”

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie Monika Peetsmann ja Meeri Kuustemäe
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: 12.02.1976 ; 27.04.1991.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
KARJÄÄRIÕPPE JA ERIALISTE PEDAGOOGIKA RAKENDAMINE I JA II
KOOLIASTMES LIITKLASSIÕPETAJATE NÄITEL,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Mario Mäeots, Virve Kinkar ja Maria Jürimäe,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 30.05.2018. (*kuupäev*)